

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

**Genesis 22,1-19, příběh o svázání Izáka:
Teologický výklad a filosofická etika Immanuela Kanta**

Lukáš Vrňák

Katedra Starého zákona
Vedoucí práce prof. ThDr. Martin Prudký
Studijní program Teologie (B6141)
Studijní obor Evangelická teologie (6141R007)

Praha 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem *Genesis 22,1-19, příběh o svázání Izáka: Teologický výklad a filosofická etika Immanuela Kanta* napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 14. července 2020

Lukáš Vrňák

Abstrakt

VRŇÁK, Lukáš: Genesis 22,1-19, příběh o svázání Izáka:

Teologický výklad a filosofická etika Immanuela Kanta. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Evangelická teologická fakulta; katedra Starého zákona. Vedoucí: prof. ThDr. Martin Prudký.

Bakalářská práce se zabývá teologickým výkladem příběhu o svázání Izáka a filosofickou etikou Immanuela Kanta. Po uvedení do Kantovy filosofické etiky následuje výklad příběhu o svázání Izáka Kantovým pohledem. Cílem práce je teologicky vyložit příběh o svázání Izáka, představit Kantovu etiku a něčím obohatit čtenáře na jeho cestě. Úvod a závěr je filosofickou rozpravou autora se čtenářem.

Klíčová slova: exegeze, Abrahám, Kant, etika, předporozumění, metafyzika, světonázory.

Abstract

VRŇÁK, Lukáš: Genesis 22:1-19. The Binding of Isaac Story – Theological Explanation and Philosophical Ethics of Immanuel Kant. Bachelor thesis. Charles University. Protestant Theological Faculty; Department of Old Testament Studies. Supervisor: prof. ThDr. Martin Prudký.

The bachelor's thesis deals with the theological explanation of the story of the binding of Isaac and the philosophical ethics of Immanuel Kant. The introduction to Kant's philosophical ethics is followed by an explanation of the story of the binding of Isaac by Kant's point of view. The aim of the work is to theologially explain the story of the binding of Isaac, to introduce Kant's ethics and to enrich the reader with something on his way. The introduction and conclusion is a philosophical discussion between the author and the reader.

Keywords: exegesis, Abraham, Kant, ethics, preconceptions, metaphysics, worldviews.

Předmluva

Při psaní jsem myslel na laického čtenáře. Zároveň věřím, že nikdo (ani teolog a filosof) neodejde s prázdnou. Vyprávění o svázání Izáka jsem si vybral proto, že jsem s ním měl problém, chtěl jsem mu lépe porozumět. Filosofickou etiku Immanuela Kanta jsem si vybral proto, že jsem se jejím výkladem již jednou zabýval v prosemináři z filosofie, a protože jsem o ní několik let přemýšlel a snažil se podle ní žít.

V úvodu představím nesnáze této práce a předpoklady autora. V první části se věnuji teologickému výkladu příběhu o svázání Izáka. V druhé části nejprve uvedu čtenáře do filosofické etiky Immanuela Kanta a poté si nasadím Kantovy „hermeneutické brýle“ a skrze ně se podívám na příběh o svázání Izáka. V závěru představím racionálně plausibilní výklady a světonázory (teologický, filosofický, kantiánský) a poté popíšu pozici, kam jsem došel.

Za kritiku a vedení práce děkuji největšímu odborníkovi na příběh o svázání Izáka v České republice, panu profesorovi Martinu Prudkému. Děkuji i studentům, učitelům a všem lidem na ETF UK za příjemné, láskyplné a obohacující společenství.

Děkuji rodičům a Bohu.

Tuto práci věnuji čtenářům a potomkům.

Obsah

Předmluva

0 Úvod

0.1 Předpoklady a způsob myšlení autora

1 Exegeze Genesis 22, 1-19

1.1 První přečtení (v mateřském jazyce)

1.1.1 Myšlenky a pocity po prvním přečtení

1.2 Kritické čtení (v originále)

1.2.1 Vyhodnocení hebrejského syntaktického přepisu

1.2.2 Klíčová slova: podle frekvence a podle místa v kompozici

1.2.3 Textová kritika: rukopisy, překlady a jejich odhylky

1.3 Intertextualita

1.3.1 Klíčová slova a motivy oddílu a jejich výskyt jinde v Bibli

1.3.2 Míra souhlasu jiných oddílů s probíraným oddílem

1.4 Žánr oddílu

1.4.1 Literární žánr oddílu

1.4.2 Společenské použití

1.5 Kontext

1.5.1 Literární kontext

1.5.2 Historický kontext popisovaného

1.5.3 Historický kontext popisujícího

1.6 Exegetické zaostření

1.6.1 Co je hlavním tématem oddílu, na jakou otázku je odpověď?

1.6.2 Co o tomto tématu text říká?

1.6.3 Co tím, co říká, chce oddíl dosáhnout? Jakou předpokládá odpověď?

1.7 Homiletické křižovatky

1.7.1 Co má zaznít dnes?

1.7.2 Je nebo není hlavní výpověď textu srozumitelná / přijatelná dnešnímu člověku?

1.7.3 Jak by vypadal efekt textu analogický jeho efektu u prvních posluchačů?

1.7.4 Výklad veršů

2 Filosofická etika Immanuela Kanta

- 2.1 Úvod
- 2.2 Postuláty (metafyzické předpoklady)
- 2.3 Dobrá vůle
- 2.4 Morální řád pružin (pohnutek)
- 2.5 Autonomní vůle a přírodní kauzalita
- 2.6 Mravní zákon
- 2.7 Výklad příběhu o svázání Izáka pohledem Kantovy etiky

3 Závěrečná část

- 3.1 Závěr
- 3.2 Kam jsem došel?
  - 3.2.1 Úvod
  - 3.2.2 Aktuální světonázor autora

Doslov

Seznam literatury

0 Úvod

„Jestliže mi někdo dovede přesvědčivě dokázat, že nesprávně soudím nebo jednám, milerád své mínění změním; neboť hledám pravdu, kterou ještě nikdy nikdo škodu neutrpěl. Škodu mívá leda ten, kdo setrvává ve svém klamu a nevědomosti.“¹

V první části se budu věnovat exegezi biblického vyprávění o svázání Izáka. Exegeze je od řeckého slova ἐξήγησις (*exégésis*) = vedení, výklad. Jedná se tedy o výklad textu. Vykladač vede příjemce „za ruku“ a snaží se mu zprostředkovat dnešním jazykem pravý záměr (intenci) textu.² Hlavní problém a zároveň výhoda každého výkladu je, že žádný není konečný (definitivní), protože naše zkušenost, doba, ve které žijeme, představy, jazyk a řeč, způsob myšlení, se neustále mění a vyvíjí. Žádná exegeze není nadčasová, odtud pramení její pluralistický charakter, avšak mohou být výklady lepší a horší, přesnější a méně přesné, pravdivější a méně pravdivé. Proto je potřeba stále nových interpretací i mezi odborníky, ale vždy musí vycházet ze samotného textu. S tím souvisí další problém, a to skutečnost, že v každém výkladu je vždy přítomné osobní (subjektivní) zaujetí stojící na osobních postojích (metafyzických předpokladech) vykladače.³ To znamená, že nikdo není objektivní, neboť každý z něčeho vychází a na něčem staví např. předpoklad, že trojjediný Bůh jest nebo že člověk má svobodnou vůli. Tyto subjektivní předpoklady nesmí být odděleny od odborného postupu při výkladu. To znamená, že dnes např. Žid, který vyznává ortodoxní judaismus bude přikázání o stravování ze Staré smlouvy vykládat jinak než liberální evangelík nebo ateista. Stačí jen porovnat křesťanské komentáře konzervativních (většinou evangelikálních) a liberálních teologů. Vykladač se svých předpokladů nezbaví tím, že je bude ignorovat (zamlčovat, popř. tajit), protože jim zkrátka nelze uniknout. Aby byl exeget co nejméně tendenční, o což by se měl snažit, tak je prospěšné, aby své předpoklady co nejvíce nasvítíl, uvažoval o nich, pojmenoval je, zformuloval, pohlédl na ně s odstupem a byl jejich pánem, nikoli otrokem.⁴ Naše já není náš světonázor. Na výše zmíněný problém by nejvíce měl pamatovat právě vykladač, neboť jestliže by se pokusil o definitivní výklad textu či o objektivní (nezaujatý) výklad, je a bude odsouzen k nezdaru. Nutně by skončil v sebeklamu, lži a nepravdě. Součástí předporozumění je také motivace interpreta. Tragédií dodnes je, když se biblickými verši ospravedlňovalo upalování čarodějnic, otroctví, rasismus a dnes sexismus, homofobie či diskriminace a utlačování jakýchkoli menšin. Argumentace samotnými biblickými verši vytrženými z kontextu může být zavádějící, a v případech, kdy podněcuje k nenávisti či násilí, i nebezpečná. Cílem

---

¹ MARCUS AURELIUS ANTONINUS, Hovory k sobě, str. 78. -79.

² RENDTORFF, Rolf, Hebrejská bible a dějiny, str. 21.

³ POKORNÝ, Petr, KOLEKTIV AUTORŮ, Hermeneutika jako teorie porozumění, str. 106.

⁴ POKORNÝ, Petr, KOLEKTIV AUTORŮ, Hermeneutika jako teorie porozumění, str. 106.

exegeta je tedy se co nejvíce přiblížit k pravé intenci textu a co nejvěrněji ji předat svému příjemci.

Problémy exegeze se týkají i jejich samotných předpokladů, konkrétně se jedná o otázky v oblastech ontologie (nauka o bytí), gnoseologie (nauka o poznání), antropologie (nauka o člověku) a co se týče výkladu biblických textů tak i samotného přístupu k Bibli a jejímu porozumění.⁵ Pro křesťana to jsou otázky typu: Jaký je trojjediný Bůh a jaký není? Co je dobro? Co mám dělat? Co mi chce Bůh v Písmu zjevit? Co je hřích? Co se děje po smrti? Otázek je mnoho, ale schází jisté odpovědi. Sám neznám nezpochybnitelnou odpověď na žádnou z nich. Domnívám se, že to nejsou otázky vědění jako např. že $2+2=4$, ale otázky víry, které jsou vždy subjektivní. Narozdíl od matematiky nebudeme nikdy mít stoprocentně jistou odpověď a jakákoli dogmatická jistota o definitivnosti kteréhokoli subjektivního teologického či filosofického pohledu je podezřelá, spíše se bude jednat o projev nevědomosti nemožnosti skutečně vědět. Zda Bůh je nebo není, to nikdo ze smrtelníků opravdu neví, důkazy Boha nejsou, ale můžeme v Něj věřit. Bůh není předmět, proto jej nelze vědecky dokázat, ale ani vyvrátit. Stejně jako to, zda jsme svobodní nebo co se děje po smrti. Naopak poměrně jisté se mi zdá tvrzení, že „něco je“ a že „něco se děje“. Cílem zpochybňování svých názorů a toho, čemu věřím, není dojít ke skepticismu, ze kterého se nedá žít (a proto se mu nedá ani skutečně věřit), ale projasnit (pročistit) své myšlení a připomenout si, že jakákoli dogmatická jistota ve filosofii i v teologii, která nepřipouští žádné zpochybnění a námitky, je nepřitelem myšlenkového růstu a duchovního dobrodružství, neboť brání myšlení, které hledá pravdu.⁶ Proto bychom neměli nevědomky přijímat předpoklady, které nejsou objasněné, protože z nich pak vychází myšlenková stavba, která je vratká ve svých základech. Myšlení, pochybování a touha po pravdě spolu souvisí. Přestože člověk neví, tak něčemu věřit musí, tak ať to alespoň dává smysl. Dle mého názoru je lepší žít pro „něco“ než jen pro sebe, je lepší někdy neustoupit z toho, čemu věřím, zatvrdit se a v extrémních situacích i být připraven obětovat svůj život, je-li to třeba, než věčně pochybovat a přešlapovat na místě. Zároveň být otevřen a ochoten vést dialog, umět odstoupit od svých názorů a naslouchat druhému. Skepticismus nikam nevede a vyvrací sám sebe, naopak „dogmatický spánek“ dusí. Není jednoduché něčemu věřit a zároveň to zpochybňovat, stát si za něčím a zároveň odmítat nárok na výlučnost (exkluzivismus), jenž může vést k strašným následkům. Jde tedy o to, vést dialog a zdůvodňovat, hledat pravdu, hledat chyby, hledat opačné názory, a ne potvrzení svých vlastních stávajících názorů, které mohou být scestné. Je to důležité proto, že to, čemu věříme, má zásadní vliv na naše smýšlení a jednání ve světě, a proto je sebemenší krůček (posun a proměna, „aha efekt“) na cestě myšlenkového pokroku drahocenný.

Jakékoli teologii a filosofii nastane problém, jakmile pravda začne být chápána jako věrnost vůči určité myšlenkové tradici autorit, protože tím dojde k

---

⁵ POKORNÝ, Petr, KOLEKTIV AUTORŮ, Hermeneutika jako teorie porozumění, str. 13.

⁶ HADOT, Pierre, Co je antická filosofie?, str. 78.

posunu „pravdy“. Jestliže východiskem křesťanských teologů musí být kanonizované biblické knihy První a Druhé smlouvy a křesťanská nauka, která platí jako pravověrná a autoritativní, pak teologie je proud lidského myšlení, který se úmyslně a zcela vědomě rozvíjí a prohlubuje nad textem, který je považovaný za autoritativní. Proto je např. třeba rozlišovat jakoukoli etiku od té teologické, která musí své mravní zásady odvozovat z Písma vycházejícího ze zjevení.⁷ Tento posun pravdy musí být brán vážně např. teologické předpoklady, že Písmo svaté je Slovo Boží, že v Bibli k nám Bůh promlouvá nebo že knihy Staré smlouvy odkazují na Ježíše Krista, to jsou metafyzické předpoklady, které mohou být mylné. To souvisí s tím, že křesťané věří (předpokládají), že pisatelé biblických textů byli nějak inspirováni (charizmaticky ovlivněni) trojjediným Bohem. Jak přesně trojjediný Bůh inspiroval pisatele, to nevíme. Doslovná inspirace, že by Bůh diktoval slova, není křesťanství vlastní. Nevylučuje se, že v Bibli jsou lidské omyly. Vykладаč by se tedy mohl pokusit i vniknout (vcítit se) do jazyku, řeči a role pisatele a hledat to, čím byl inspirován, že napsal právě to, co napsal. Tedy hledat Boží inspiraci a oddělovat ji od lidských chyb, a tak dojít k pravé intenci textu, kterou nám trojjediný Bůh chtěl skrze pisatele, jeho řeč a jazyk zjevit.

„Mluvení není přímým sdělováním myšlenek, ale je to proces vybírání výrazů z rejstříku znaků, tj. ze světa významů, který je zakódován ve slovníku příslušného jazyka. Výklad fixovaného textu bude v principu pokusem o vyjádření toho, oč v textu jde, pomocí odlišných znaků a struktur.“⁸

Další problém, který musím zmínit, se týká naší řeči a našeho jazyka. Píší česky a svým textem dokáží předat jen takovou informaci, pro kterou najdu vhodná slova, skrze které bude mít příjemce šanci porozumět mé řeči. Příjemce musí rozumět obecnému významu mých slov. Slova jsou nástroje (znaky), kterými vyjadřuji své myšlenky (řeč), ale ne každou myšlenku či pocit dokáží vyjádřit slovy, neboť veškerá řeč není pouze jazyková. Člověk nemyslí pouze slovy, ale také cítí, má emoce, které prožívá jen on sám a na které mu slova často nestačí. Slova jsou oděny do emocí, které jsou vývojově starší než slova. Žiji řečí, ne pouze jazykem. Jazyk nestačí řeči, dobíhá ji. Jevům ve světě vždy již nějak rozumíme, což také znamená, že jim také můžeme rozumět jinak.⁹ Nejde nerozumět, podobně jako nejde nevěřit ničemu či nedělat nic. Nevěřím tezi a považuji ji za absurdní, že „hranice našeho jazyka je hranicí našeho světa“ (Wittgenstein). Myšlení není jen práce s pojmy. Nevyjadřujeme se jen slovy, ale i činy. Co naše city? Jak vznikne jazyk a jak vznikají nová slova? Člověk je ve světě, spatří jev (něco), v jeho vědomí vznikne touha (emoce) jev pojmenovat (racionálně uchopit), protože „to něco“ chce předat druhému, porovná tento jev ve svém jazyku s něčím, co již pojmově

⁷ RAHNER Karl, VORGRIMLER Herbert, Teologický slovník, heslo: Etika, str. 110.

⁸ POKORNÝ, Petr, KOLEKTIV AUTORŮ, Hermeneutika jako teorie porozumění, str. 32.

⁹ POKORNÝ, Petr, KOLEKTIV AUTORŮ, Hermeneutika jako teorie porozumění, str. 310.

zná a teprve pak může vzniknout nové slovo.¹⁰ Slova nejsou příčinou myšlení, nýbrž produktem myšlení. Na počátku procesu je však chtění jedince „něco“ druhému předat či touha se s ním nějak dorozumět. Slova člověku nestačí. Kdo z lidí pouhými slovy dokáže vymežit či plně vyjádřit nepředemětná (nehmotná) jsoucna jako je krása? Spravedlnost? Láska? Možná je nedokážeme popsat slovy, ale můžeme je cítit a svůj cit můžeme vyjádřit činy. Přestože mám za to, že podstata filosofie i teologie je mimodiskursivní a nepředemětná, tak bych v češtině s radostí přivítal nové pojmy i nové kategorie a inspirovat bychom se mohli uměním (malířstvím, sochařstvím, architekturou, hudbou, tancem, zpěvem, divadlem, básněmi), které se snaží zasáhnout naše nejhlubší city, fascinovat a inspirovat. To, že pro něco nemáme slovo nebo kategorii, tak to neznamená, že to není. Například kategorii, která by označovala něco mezi krásou a ošklivostí, mezi pravdou a nepravdou, mezi dobrem a zlem. Bohužel zatím nemáme pro takové jevy pojmy, ale jsou! Kvůli jejich absenci je nejen náš jazyk ochuzen o tuto „šedou zónu“ (třetí kategorii), ale i nevědomky nás tlačí do duálního („černobílého“) myšlení a chápání jevů ve světě. Každý teolog a filosof by si tedy měl stále uvědomovat a pamatovat na to, že nám v některých oblastech chybí slova a kategorie a že samotný jazyk má své hranice. Chtělo by to tedy nové (smysluplné!) pojmy, které by hranice našeho jazyka posunuly dál. Pro porozumění a výklad biblického textu je tedy užitečné rozumět originálu, původnímu jazyku, ve kterém je text napsán, poněvadž každý překlad je současně také i výklad. V podstatě již samotná slova jsou překladem našeho myšlení a cítění, a proto je nutné nehledět pouze na slova jako na slova „sama o sobě“, ale vyšetřovat a pátrat, co je za slovy a co (jakou představu, myšlenku, cit, vůli) jimi autor chtěl projevit a předat. Rozumět druhému tedy znamená rozumět mu v jeho řeči, rozumět tomu, co myslí (a cítí za) svými slovy.¹¹

„A kdopak nepsal, že »počátkem vzdělání je zkoumání slov«? A což Sókratés to nepraví? A o kom píše Xenofón, že začínal zkoumáním slov, co každé z nich znamená?“¹²

Dle mého názoru k teologickému a filosofickému diskurzu patří i určitý způsob života. Od teologa a filosofa se vyžaduje, aby žil v souladu se svými slovy. Jakákoli teologie a filosofie, chce-li být živá a získat si své pokračovatele, se musí zabývat teorií i praxí (etikou, uměním žít). Musí dbát i na logiku a nesmí se vyhýbat metafyzice a politice, jinak podle mě dříve nebo později zanikne. Musí být univerzální a zabývat se celou lidskou existencí a všemi oblastmi života. Považuji za otázku naší doby a úkol teologů a filosofů, aby co nejvíce lidí bylo „na pozoru“ a nevěřilo nesmyslům, bludným interpretacím náboženských textů a ideologiím, které by mohly vést k nepochopitelnému jednání či slepé víře jako např. odpálím se na náměstí a půjdu do ráje, lidé věřící v Boha méně myslí, víra v astrologii (jakékoli věštění obecně), antisemitismus, rasismus, sexismus, homofobii,

¹⁰ Doporučuji stránku <https://cestina20.cz/>.

¹¹ POKORNÝ, Petr, KOLEKTIV AUTORŮ, Hermeneutika jako teorie porozumění, str. 32.

¹² EPIKTÉTOS, Rukojeť/Rozpravy, str. 92.

xenofobii, komunismus, nacismus atd. Přestaňme si také hrát na to, že můžeme být naprosto objektivní, nezávislí a soběstační. Již nelze nadále od sebe oddělovat myšlení a jednání, lhostejnost je také čin. V podstatě je to podobné jako s vírou, nelze nevěřit ničemu a nelze nic nedělat. Každý něčemu věří a každý něco dělá. Zničme také pověru a blud, že teologie a filosofie je záležitostí pouze univerzitních profesorů, protože se týká každého z nás, ať chceme nebo nechceme. Víru nelze považovat za čistou iracionalitu. O co tedy nakonec jde? Co je to nejdůležitější?

0.1 Předpoklady a způsob myšlení autora

1. Trojjediný Bůh jest (Apoštolské vyznání víry).
2. Bůh je „bytí samo“, není „jsoucnem“ jako jiná jsoucná.¹³
3. Boha pojímám jako něco, nad co nic většího nelze myslet.¹⁴
4. Bůh je nejvyšší dobro (pravá blaženost).¹⁵
5. Nelze myslet nic lepšího, než je Bůh.¹⁶
6. Bez Boha není univerzální dobro.¹⁷
7. Absolutní dobro může konat pouze Bůh, ne člověk.¹⁸
8. Vše (díky Bohu) nakonec dopadne dobře.¹⁹
9. Něco (možná vše) má subjektivní i objektivní smysl.
10. Bůh je oddělen od našeho světa. Bůh je v našem světě, ale není náš svět.
11. Bůh stvořil (vytvořil) náš svět.
12. Náš svět není předmět. Jsme vždy v našem světě.²⁰
13. Vše je součástí Božího bytí.²¹ Nelze nebýt součástí. Vše je propojeno.
14. V našem světě příčina předchází následek a čas je ireverzibilní (nevratný).
15. V našem světě platí přírodní zákony.
16. V našem světě z ničeho nevzniká něco a z něčeho nic.²²
17. V našem světě absolutní nicota není, vždy něco je a vždy se něco děje.
18. V našem světě není žádný přechod z bytí do nebytí a naopak.
19. Absolutní nicota a nebytí je jsoucí pouze jako idea (myšlenka, představa).
20. Smysly neposkytují přímý kontakt s předměty v našem světě.²³
21. Vjem je spoluvytvářen rozumem.²⁴
22. Jev zcela nezakrývá to, co se jeví (skutečnost).²⁵
23. Pravda je jen jedna, nelze k ní dojít, ale dá se k ní přibližovat.
24. Člověk byl Bohem stvořen jako dobrý, avšak „Adamovým hříchem“ a svou vinou je nenapravitelně pokřiven a zkažen.²⁶
25. Člověk má možnost svobodného rozhodování (nehledě jak moc nebo málo), podle jehož užívání je Bohem posuzován.²⁷
26. Člověk je odpovědný za své jednání.²⁸
27. Jednat se zlou vůlí či proti vlastnímu svědomí²⁹ není radno.³⁰

¹³ MACEK, Petr, Bůh ve filosofii Charlese Hartshorna, str. 209.

¹⁴ ANSELM Z CANTERBURY, Fides quarens intellectum, str. 35.

¹⁵ BOËTHIUS, Poslední Říman, str. 98.

¹⁶ BOËTHIUS, Poslední Říman, str. 98.

¹⁷ MACEK, Petr, Bůh ve filosofii Charlese Hartshorna, str. 150.

¹⁸ BONHOEFFER, Dietrich, Etika, str. 223.; 227.

¹⁹ HEJDÁNEK, Ladislav, Úvod do filosofování, str. 83.

²⁰ JASPERS, Karl, Filosofická víra, str. 15.

²¹ MACEK, Petr, Bůh ve filosofii Charlese Hartshorna, str. 130.

²² BOËTHIUS, Poslední Říman, str. 134.

²³ HEJDÁNEK, Ladislav, Úvod do filosofování, str. 107.

²⁴ HEJDÁNEK, Ladislav, Úvod do filosofování, str. 107.

²⁵ MACEK, Petr, Bůh ve filosofii Charlese Hartshorna, pozn. 40. na str. 67.

²⁶ MACHOVEC, Milan, Svatý Augustin, str. 107.

²⁷ MACHOVEC, Milan, Svatý Augustin, str. 104.

²⁸ BONHOEFFER, Dietrich, Etika, str. 274.

²⁹ Biblický pojem pro svědomí je srdce, do kterého je vepsána Boží vůle (Řím 2,15). Prorok Jeremijáš mluví o nové smlouvě, ve které Bůh svůj zákon vepíše lidem do srdce (Jer 31,30). Dalo by

28. To, že se něco stalo, neznamená, že se to mělo nebo muselo stát.
29. To, že se něco děje, neznamená, že se to má nebo musí dít.
30. To, že něco je tak, jak je, neznamená, že to tak má nebo musí být.
31. To, že se něco stane, neznamená, že se to má nebo musí stát.
32. Odpovědný člověk je odpovědný za vše, co je (co má bytí)³¹ a tak žije z milosti Boha, do jehož rukou vkládá své jednání.³²
33. Člověk má jen jeden život.
34. Člověk (možná vše živé) má duši.
35. Otázka rozdílu mezi člověkem a zvířetem je klamná (mylná).³³
36. Lidé nejsou skutečnými vlastníky, nýbrž pouze správci jsoucna, která jim Bůh svěřil do péče. Absolutní vlastnictví má Bůh. Vše patří Bohu.³⁴
37. Dábel není,³⁵ ani žádní démoni.³⁶

Autor se narodil 14. 7. 1993, byl vychován v Praze se svou starší sestrou výbornými rodiči (oba VŠ vzdělání, OSVČ, trenéři tenisu), je extrovert, ENFJ-A podle MBTI, vrcholový sportovec (tenista) do 21 let, konvertita od 19 let, obrátil se v USA na VŠ, je evangelík (člen ČCE, farní sbor Beroun), OSVČ (trenér tenisu). Je bytostně transformován **křesťanstvím** (studium na ETF UK) a filosofickou etikou **Immanuela Kanta**. Dále je milovníkem antiky, ovlivněn **stoicismem**, konkrétně pozdními stoiky jako je Gaius Musonius Rufus, Epiktétos, Seneca a Marcus Aurelius. Autor je také obdivovatel spartských vojáků a jejich statečnosti (heroismu). Z teologů má rád Martina Luthera a svatého Augustina. Je běloch ze střední třídy, městský liberál, svobodný heterosexuál, v politice je centrista (středolevý) a v posledních volbách do Poslanecké sněmovny (2017) volil Pirátskou stranu. Touží po pravdě, kráse a dobru.

„Teď ti dám na cestu své tajemství. Je to docela prostinké: Správně vidíme jen srdcem. Co je důležité, to oči nevidí.“³⁷

---

se říct, že svědomí je něco jako „Boží hlas“ v lidském nitru. Svědomí také poukazuje ke svobodě, když nám vyčítá, že jsme měli (mohli, tedy měli možnost) jednat jinak. Háček je v tom, že lidské svědomí (srdce) se může mýlit.

³⁰ BONHOEFFER, Dietrich, Etika, str. 268.

³¹ Inspirováno D. Bonhoefferem, který ve své Etice na str. 222. tvrdí, že člověk žije ve skutečnosti pouze tehdy, když na sebe bere odpovědnost za druhé. Jeho výrok jsem zoobecnil, člověk žije, jakmile nese odpovědnost za vše, co je (tedy nejen za lidi, ale i za zvířata a za přírodu, zkrátka za vše, co je). Nic ve světě by mu tedy nemělo být lhotejné, vše by jej mělo zajímat.

³² BONHOEFFER, Dietrich, Etika, str. 226.

³³ JASPERS, Karl, Filosofická víra, str. 37.

³⁴ „To, co »vlastníme«, je nám svěřeno Bohem, a my jsme správci, nikoli skutečnými »vlastníky«.“ BARTON, John, Etika a Starý zákon, str. 56.

³⁵ Proč by Bůh d'ábla neusmrtil? Viz KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, pozn. 75. na str. 116.

³⁶ „Je-li Bůh, nejsou žádní démoni.“ JASPERS, Karl, Úvod do filosofování, str. 51.

³⁷ EXUPÉRY, Antoine de Saint, Malý princ, str. 74.

1 Exegeze Genesis 22, 1-19

1.1 První přečtení (v mateřském jazyce)

Genesis 22,1-19 ve znění ekumenického překladu:

„Po těch událostech chtěl Bůh Abrahama vyzkoušet. Řekl mu: »Abrahame!« Ten odpověděl: »Tu jsem.« A Bůh řekl: »Vezmi svého jediného syna Izáka, kterého miluješ, odejdi do země Mórija a tam ho obětuj jako oběť zápalnou na jedné hoře, o níž ti povím!« Za časného jitra osedlal tedy Abraham osla, vzal s sebou dva své služebníky a svého syna Izáka, našťípál dříví k zápalné oběti a vydal se k místu, o němž mu Bůh pověděl. Když se Abraham třetího dne rozhlédl a spatřil v dálce to místo, řekl služebníkům: »Počkejte tu s oslem, já s chlapcem půjdeme dále, vzdáme poctu Bohu a pak se k vám vrátíme.« Abraham vzal dříví k oběti zápalné a vložil je na svého syna Izáka; sám vzal oheň a obětní nůž. A šli oba pospolu. Tu Izák svého otce Abrahama oslovil: »Otče!« Ten odpověděl: »Copak, můj synu?« Izák se otázal: »Hle, oheň a dříví je zde. Kde však je beránek k zápalné oběti?« Nato Abraham řekl: »Můj synu, Bůh sám si vyhlédne beránka k oběti zápalné.« A šli oba spolu dál. Když přišli na místo, o němž mu Bůh pověděl, vybudoval tam Abraham oltář, narovnal dříví, svázal svého syna Izáka do kozelce a položil ho na oltář, nahoru na dříví. I vztáhl Abraham ruku po obětním noži, aby svého syna zabil jako obětního beránka. Vtom na něho z nebe volá Hospodinův posel: »Abrahame, Abrahame!« Ten odpověděl: »Tu jsem.« A posel řekl: »Nevztahuj na chlapce ruku, nic mu nedělej! Právě teď jsem poznal, že jsi bohobojný, neboť jsi mi neodepřel svého jediného syna.« Abraham se rozhlédl a vidí, že vzadu je beran, který uvízl svými rohy v houští. Šel tedy, vzal berana a obětoval jej v zápalnou oběť místo svého syna. Tomu místu dal Abraham jméno »Hospodin vidí«. Dosud se tu říká: »Na hoře Hospodinově se uvidí.« Hospodinův posel zavolal pak z nebe na Abrahama podruhé: »Přisáhl jsem při sobě, je výrok Hospodinův, protože jsi to učinil a neodepřel jsi mi svého jediného syna, jistotně ti požehnám a tvé potomstvo jistotně rozmnožím jako nebeské hvězdy a jako písek na mořském břehu. Tvé potomstvo obdrží bránu svých nepřátel a ve tvém potomstvu dojdou požehnání všechny pronárody země, protože jsi uposlechl mého hlasu.« Abraham se pak vrátil k služebníkům. Vydali se spolu na cestu do Beer-šeby, neboť tam Abraham sídlil.“

1.1.1 Myšlenky a pocity po prvním přečtení

Příběh o Abrahámově zkoušce je děsivý. Text se vyvíjí, graduje, má zápletku, zda Abrahám uposlechne či neuposlechne a závěr, ve kterém Bůh pochválí Abrahámovu poslušnost. Znepokojuje mě však jednání Boha i Abraháma. Bůh v něm zkouší svého služebníka tím, že po něm chce, aby mu rituálně obětoval (zabil) svého vlastního syna a Abrahám se vůči tomu nijak nevzpírá! Nic neřekne, neprotestuje proti rozkazu svého Pána, nýbrž poslušně vyslechne nařízení a okamžitě jedná jako nějaký šílenec a náboženský fanatik! Přijde na určené místo, sváže svého syna do kozelce, položí jej na oltář, sevře obětní nůž, aby svého syna zabil, a v tom uslyší hlas shůry, který jej zastaví. Následně uvidí beránka, kterého Abrahám vezme a obětuje místo Izáka. Co to má znamenat? Nedělají přesně tohle sebevražední atentátníci? Neříkají to samé? Abrahám prý zkoušku zvládl na výbornou. Bůh pochválí Abraháma, že prý teprve až teď (!) poznal jeho bohobojnost, neboť mu neodepřel ani vlastního syna, slyšel jeho hlas a uposlechl jej. Mimochodem Bůh zpředmětnil Izáka a použil jej pouze jako prostředek k vyzkoušení Abraháma.

Po prvním čtení nerozumím tomu, jak může Bůh zkoušet oddanost svého služebníka takto zvráceným a odporným způsobem. Oddíl mě rozrušuje také v tom, že Abrahám v příběhu nijak neodporuje, nic nenamítá, nýbrž poslušně jde vykonat to, co po něm autorita chce, přestože rituální obětování vlastního syna (lidská oběť) se mi jeví jako požadavek vcelku brutální (až sadistický), zesílený ještě tím, že ta lidská oběť má být jeho vlastní syn! Toto je podle mě opravdu vystupňované napětí na maximum. Přijde mi to jako vstupní zkouška do nějaké zločinecké organizace (mafie). Jednal v příběhu Bůh a Abrahám správně? Je dobré jednání takové, jaké chce Bůh, a proto je dobré nebo je nějaké jednání dobré, a proto ho chce Bůh či platí obojí zároveň nebo ani jedno? Po prvním přečtení se mi zdá, že dobré je to, co chce Bůh. Avšak jak si můžeme být jistí tím, že to, co chce Bůh, je dobré? A jestliže dobré je to, co chce Bůh, jak si můžeme být jistí tím, že víme, co Bůh chce? Ať je to jakkoli, tak postoj, že dobré je to, co chce Bůh, může být nebezpečný a v extrémních případech může vést k „morálnímu nihilismu“, kdy rezignujeme na veškeré své morální hodnoty a zásady, ignorujeme vlastní rozum, cit a svědomí a dobré a zlé určuje pouze vnější autorita či něco, co považujeme za Boží vůli. Tento „morální nihilismus“ byl vyčítán Kierkegaardovi a jeho překroucenému křesťanství.³⁸ Zda právem či neprávem, toť otázka. Co je tedy pro křesťana dobré a zlé? Čím se má řídit? Co když to, co považuje za dobré, je v Božích očích zlé a naopak? Co mám jako křesťan dělat?

---

³⁸ GARDINER, Patrick, Kierkegaard, str. 73.

1.2 Kritické čtení (v originále)

BHS [or WTT] - Biblia Hebraica Stuttgartensia	Pracovní překlad (LV)
<p style="text-align: center;">WTT Genesis 22:1</p> <p>hL,aeêh' ~yrlâb'D>h; 'rx;a; yhi^ay>w: ~h'_r''b.a;-ta, hS'pnl ~yhiêl{a/h'âw ~h'Pr''b.a; wyl'êae rm,aYOæw: `ynINE)hi rm,aYOðw:</p>	<p style="text-align: center;">LV Genesis 22:1</p> <p>A stalo se po těchto událostech. Bůh Abraháma podrobil zkoušce, řekl mu: „Abraháme!“ Odpověděl: „Tu jsem.“</p>
<p>^Üd>yxi(y>-ta, '^n>Bi-ta, an''û-xq; rm,aYO³w: qx'êc.yl-ta, 'T'b.h;'a'-rv,a] hY''+rIMoh; #r<a,p-la, ^êl.-%l,w>, hl'ê[ol. '~v' WhleÛ[[]h;w>; ~yrlêh'h,(dx;äa; l[;... `^yl,(ae rm:iao rv<ßa]</p>	<p>2 Řekl: „Vezmi prosím svého jediného syna, kterého sis zamiloval, Izáka, odejdi (!) do země Moríjá a obětuj ho tam jako oběť zápalnou na jedné z hor, o které ti povím.“</p>
<p>rq,Bo^aB; ~h'ør''b.a; ~Ke'v.Y:w: Arêmox]-ta, 'vbox]Y:w:) ATêai 'wyr''[n> ynEÛv.-ta, xQ;úYlw: An=B. qx'äc.yl taePw> hl'ê[o yceä[] '[Q;b;y>w: ~AqßM'h;-la, %l,YEëw: ~q'Y''âw: `~yhi(l{a/h' Ali-rm;a'(-rv,a]</p>	<p>3 Abrahám brzy ráno vstal a osedlal svého osla a vzal s sebou dva své mladíky a svého syna Izáka a našťípal dříví k zápalné oběti a vstal a šel k tomu místu, o kterém mu pověděl Bůh.</p>
<p>wyn''±y[e-ta, ~h'ór''b.a; aF''Ylw: yvi^ayliv.h; ~AYæB; `qxo)r''me ~AqßM'h;-ta,</p>	<p>4 Třetího dne Abrahám pozvedl své oči a spatřil to místo zdaleka.</p>

ar.Y:ïw:	
<p>wyr"ª['n>-la, ~h'ør"b.a; rm,aYO"w: rAmêx]h;-~[i('hPo ~k,îl'- Wbv. hKo+-d[; hk'pl.nE r[;N:ëh;w> ynlâa]w: `~k,(ylea] hb'Wvin"w> hw<ßx]T;v.nl)w></p>	<p>5 Řekl Abrahám svým mladíkům „Zůstaňte tady s tím oslem, já a chlapec nyní (až tam) půjdeme, uctíme (Boha) a snad se k vám vrátíme.“</p>
<p>hl'ª[oh' yceä[]-ta, ~h'ør"b.a; xQ;'Ylw: AnëB. qx'äc.yl-l[; '~f,Y""w: tl,k,_a]M;h;(-ta,w> vaePh'- ta, Adêy"B. xQ:åYlw: `wD"(x.y: ~h,pynEv. Wkil.YEw:</p>	<p>6 Abrahám vzal dříví k zápalné oběti a vložil je na svého syna Izáka, vzal ve svou ruku oheň a obětní nůž a oba šli spolu.</p>

<p>wybia' ~h'Ûr"b.a;-la, qx'øc.yl rm,aYO"w: ybiêa' rm,aYOàw ynl+b. yNI)N<åhi rm,aYOàw: ~yciê[eh'äw> 'vaeh' hNEÛhi rm,aYO©w: `hl'([ol. hF,Ph; hYEia;w></p>	<p>7 A řekl Izák svému otci Abrahámovi, řekl: „Můj otče!“ Řekl: „Tu jsem, můj synu.“ Řekl: „Hle oheň a dříví, kde je ovce k zápalné oběti?“</p>
<p>~h'êr"b.a; 'rm,aYO'w: hl'p[ol. hF,²h; ALi-ha,r>yl ~yhiúl{a/ ynl+B. `wD"(x.y: ~h,þynEv. Wkîl.YEw:</p>	<p>8 A řekl Abrahám: „Bůh vidí (obstará) ovci k zápalné oběti, můj synu.“ A oba šli spolu</p>
<p>é~AqM'h;-la,(Wabo²Y"w: è~yhi{a/h' Alå-rm;a'(rv<åa x:Beêz>Mih;-ta, ~h'r"b.a; ~v'Û !b,YI"w: ~yci_[eh'-ta, %roà[]Y:w:) AnëB. qx'äc.yl-ta, 'dqo[]Y:w:) ~yci([el' l[;M;þmi x:Beêz>Mih;-l[; 'Atao ~f,Y"Ûw:</p>	<p>9 a přišli k tomu místu, o kterém mu pověděl Bůh. Abrahám tam postavil oltář, i připravil dříví a spoutal svého syna Izáka a položil ho na ten oltář, nahoru na dříví.</p>
<p>Adêy"-ta, ~h'r"b.a; xl;Ûv.Ylw: tl,k,_a]M;h;(-ta xQ:ßYlw:, `An*B.-ta, jxoßv.li</p>	<p>10 A vztáhl Abrahám svou ruku a vzal obětní nůž, aby svého syna zabil.</p>

<p>~ylm;êV'h;-!mi hw"hy> %a:Ül.m; wyl'øae ar"'q.Ylw: ~h'_r"b.a; Y~h'är"b.a; rm,aYOàw: `ynINE)hi rm,aYOàw:</p>	<p>11 A zavolał k němu Hospodinův posel z nebes, řekl: „Abraháme! Abraháme!“ Řekl: „Tu jsem.“</p>
<p>r[;N:ëh;-la, ^'d>y") xl;Ûv.Ti- la; rm,aYO©w: hM'Wa+m. Alß f[;T;î-la;w yTi[.d:ay" hT'ä[; YyKiäiä hT'a;ê '~yhi{a arEÛy>-yKi(^ßd>yxiy>-ta, ^in>Bi-ta, T'k.f;²x' al{iw> `yNIM<)mi</p>	<p>12 A řekl: „Nevztahuj svou ruku na toho chlapce a nic mu nedělej, protože teď jsem poznal, že ty jsi bohabojný a nešetřil jsi svého jediného syna ode mě.“</p>

<p>wyn"©y[e-ta, ~h'ør"b.a; aF"Ylw: 'ar>Y:w: lyla;ê-hNEhiw> wyn"+r>q;B. %b:ßS.B; zx;îa/n< ~h'r"b.a; %l,YEÜw: lyla;êh'-ta, xQ:âYlw: hl'p[ol. Whleî[]Y:w: `An*B. tx;T;î</p>	<p>13 A pozvedl Abrahám své oči a uviděl a hle beran vzadu se zachytil v trní svými rohy a přišel Abrahám a vzal toho berana a obětoval ho jako zápalnou obět' místo svého syna.</p>
<p>~AqîM'h;-~ve(~h'²r"b.a; ar"óq.Ylw: ha,_r>yI Ěhw"âhy> aWhßh; ~AYëh; rmEâa'yE 'rv,a] `ha,(r"yE hw"ßhy> rh:ïB.</p>	<p>14 A nazval Abrahám to místo jménem: „On Hospodin vidí.“ Proto se dnes povídá: „Na Hospodinově hoře se ukáže.“</p>
<p>~h'_r"b.a;-la, hw"ßhy> %a:il.m; ar"²q.Ylw: `~ylm")V'h;-!mi tynlßve</p>	<p>15 A zavolal Hospodinův posel k Abrahámovi podruhé z nebes.</p>
<p>yTi[.B;pv.nl yBiî rm,aYO"w: hw"+hy>~aun> hZ<ëh rb"âD"h;-ta, 't'yfi'[' rv<Üa] ![:y:... yKiâ `^d<)yxiiy>-ta, ^in>Bi-ta, T'k.f;p'x' al{iw></p>	<p>16 A řekl: „Při sobě jsem si přísáhl, je výrok Hospodinův, protože (!) jsi učinil tuto věc a neušetřil jsi svého jediného syna,</p>
<p>^âk.r<b'a] %rEâb'-yKi('^[]r>z:-ta,(hB,Ûr>a; hB''r>h;w lAxßk;w> ~ylm;êV'h</p>	<p>17 proto ti hodně (!) požeňmám a značně (!) rozmnožím tvé potomstvo (jako) hvězdy na nebesích a písek, který je na břehu moře a tvé potomstvo obsadí</p>

<p> lAxšk;w> ~ylm;êV'h; ybeäk.AkK. ~Y"+h; tp;äf.-l[; rv<βa] ^ê[]r>z: vr:äylw> `wyb'(y>ao r[;v;î taeP </p>	<p>bránu (města) svých nepřátel.</p>
<p> #r<a'_h' yyEåAG lKoß ^ê[]r>z:b. Wkâr]B't.hiw> `yli(qoB. T' [.m;pv' rv<ia] bq,[eš </p>	<p> 18 A budou požehnány skrze tvé potomstvo všechny pronárody této země, protože jsi uposlechl můj hlas.“ </p>
<p> wyr"ê['n>-la, '~h'r"b.a; bv'Y"Üw: [b;v'_ raEåB.-la, wD"px.y: Wkíl.YEw WmqU±Y"w:: p `[b;v'(raEïb.Bi ~h'Pr"b.a; bv,YEïw: </p>	<p> 19 A vrátil se Abrahám ke svým mladíkům. Vstali a šli společně do Beér-sává a sídlil Abrahám v Beér-sává. </p>

LXX Septuaginta Rahlfs	Pracovní překlad (LV)
<p>LXX Genesis 22:1 kai. evge,neto meta. ta. r`h,mata tau/ta  o` qeo.j evpei,razen to.n Abraam kai. ei=pen pro.j auvto,n Abraam Abraam o` de. ei=pen ivdou. evgw,</p>	<p>LV Genesis 22:1 A stalo se po těchto věcech. Bůh pokoušel Abraháma a promluvil k němu: „Abraháme, Abraháme!“ On pak řekl: „Hle já.“</p>
<p>2 kai. ei=pen labe. to.n ui`o,n sou  to.n avgaphto,n o]n hvga,phsaj to.n Isaak  kai. poreu,qhti eivj th.n gh/n th.n u`yhIh.n kai. avne,negkon auvto.n evkei/ eivj o`loka,rpwsin evfV e]n tw/n ovre,wn w-n a;n soi ei;pw</p>	<p>2 A řekl: „Vezmi svého milovaného syna, kterého sis zamiloval, Izáka, a jdi do země vysoké a tam ho obětuj jako celopalnou oběť na jedné z hor, o níž ti povím.“</p>
<p>3 avnasta.j de. Abraam to. prwi. evpe,saxen th.n o;non auvtou/ pare,laben de. meqV e`autou/ du,o pai/daj  kai. Isaak to.n ui`o.n auvtou/ kai. sci,saj xu,la eivj o`loka,rpwsin  avnasta.j evporeu,qh  kai. h=lqen evpi. to.n to,pon  o]n ei=pen auvtw/  o` qeo,j</p>	<p>3 Vstav Abrahám brzy ráno osedlal svého osla, vzal pak s sebou dva mladíky a Izáka svého syna a nasekav dříví na celopal vstav vydal se a přišel na to místo, o kterém mu řekl Bůh.</p>
<p>4 th/ h`me,ra th/ tri,th kai. avnable,yaj Abraam toi/j ovfqalmoi/j ei=den to.n to,pon makro,qen</p>	<p>4 Třetího dne pozdvihnuv Abrahám oči spatřil to místo zdaleka.</p>
<p>5 kai. ei=pen Abraam toi/j paisi.n auvtou/ kaqi,sate auvtou/ meta. th/j o;nou evgw. de. kai. to. paida,rion dieleuso,meqa e[wj w-de kai. proskunh,santej avnastre,ywmen³⁹ pro.j u`ma/j</p>	<p>5 A řekl Abrahám svým mladíkům: „Zůstaňte zde s oslem, já a chlapeček půjdeme až tam, poklonivše se snad se k vám vrátíme.“</p>
<p>6 e;laben de. Abraam ta. xu,la th/j o`lokarpw,sewj  kai. evpe,qhken Isaak tw/  ui`w/ auvtou/ e;laben de. kai. to. pu/r meta. cei/ra kai. th.n ma,cairan kai. evporeu,qhsan oi` du,o a[ma</p>	<p>6 Vzal pak Abrahám dříví na celopal a vložil je na svého syna Izáka, vzal pak do ruky oheň a meč a šli dva spolu.</p>

³⁹ Konj aor. Nejistota budoucího děje, reálný vs. nereálný.

<p>7 ei=pen de. Isaak pro.j Abraam to.n pate,ra aevtou/ ei;paj pa,ter o` de. ei=pen ti, evstin te,knon  le,gwn ivdou. to. pu/r kai. ta. xu,la  pou/ evstin to. pro,baton to. eivj o`loka,rpwsin</p>	<p>7 Řekl pak Izák Abrahámovi svému otci řka: „Otče!“ On pak řekl: „Co je, dítě?“ Řka: „Hle oheň a dříví, kde je ovce k celopalu?“</p>
<p>8 ei=pen de. Abraam o` qeo.j o,yetai e`autw/ pro,baton eivj o`loka,rpwsin te,knon poreuqe,ntej de. avmfo,teroi a[ma</p>	<p>8 Řekl pak Abrahám: „Bůh uvidí pro sebe ovci k celopalu, dítě.“ Vyšedše (jdouce) pak oba spolu.</p>
<p>9 h=lqon evpi. to.n to,pon o]n ei=pen auvtw/ o` qeo,j  kai. vw kodo,mhsen evkei/ Abraam qusiasth,rion  kai. evpe,qhken ta. xu,la  kai. sumpodi,saj Isaak to.n ui`o.n auvtou/ evpe,qhken auvto.n evpi. to. qusiasth,rion evpa,nw tw/n xu,lwn</p>	<p>9 Přišli na místo, o kterém mu řekl Bůh a tam připravil oltář a položil tam dříví a spoutav (nohy) svého syna Izáka, položil ho na oltář, nahoru na dříví.</p>
<p>10 kai. evxe,teinen Abraam th.n cei/ra auvtou/ labei/n th.n ma,cairan sfa,xai to.n ui`o.n auvtou/</p>	<p>10 A vztáhl Abrahám svou ruku, aby vzal meč, aby svého syna zabil.</p>
<p>11 kai. evka,lesen auvto.n a;ggeloj kuri,ou evk tou/ ouvranou/ kai. ei=pen auvtw/ Abraam Abraam o` de. ei=pen ivdou. evgw,</p>	<p>11 A zavolał Hospodinův posel z nebe a řekl mu: „Abraháme! Abraháme!“ On řekl: „Hle já.“</p>
<p>12 kai. ei=pen mh. evpiba,lh j th.n cei/ra, sou evpi. to. paida,rion mhde. poihs,sh j auvtw/ mhde,n nu/n ga.r e;gnwn o[ti fobh/ to.n qeo.n su. kai. ouvk evfei,sw tou/ ui`ou/ sou tou/ avgaphtou/ diV evme,</p>	<p>12 A řekl: „Nevztahuj svou ruku na chlapečka ani mu nic nečiň. Nyní jsem poznal, že ty se bojíš Boha a neušetřil jsi svého milovaného syna kvůli mě.“</p>

<p>13 kai. avnable,yaj Abraam toi/j ovfqlmoi/j auvtou/ ei=den kai. ivdou. krio.j ei-j kateco,menoj evn futw/ sabek tw/n kera,twn kai. evporeu,qh Abraam kai. e;laben to.n krio.n kai. avnh,negken auvtou.n eivj o`loka,rpwsin avnti. Isaak tou/ ui`ou/ auvtou/</p>	<p>13 A pozdvihnuv Abrahám své oči uviděl a hle jeden beran zadržný v trní za své rohy. Přišel Abrahám, vzal toho berana a obětoval ho jako celopalnou obět místo svého syna Izáka.</p>
<p>14 kai. evka,lesen Abraam to. o;noma tou/ to,pou evkei,nou ku,rioj ei=den i[na ei;pwsin sh,meron evn tw/ o;rei ku,rioj w;fqh</p>	<p>14 A nazval Abrahám jméno onoho místa „Hospodin uviděl.“ Takže dnes říkají: (Aby dnes řekli:) „Na té hoře byl Hospodin spatřen.“</p>
<p>15 kai. evka,lesen a;ggeloj kuri,ou to.n Abraam deu,teron evk tou/ ouvranou/</p>	<p>15 A zavolal Hospodinův posel Abraháma podruhé z nebe,</p>
<p>16 le,gwn katV evmautou/ w;mosa le,gei ku,rioj ou- ei[neken evpoi,hsaj to. r`h/ma tou/to kai. ouvkv evfei,sw tou/ ui`ou/ sou tou/ avgaphtou/ diV evme,</p>	<p>16 řka: „Při sobě jsem odpřisáhl, říká Hospodin, protože jsi udělal tuto věc a neušetřil jsi svého milovaného syna kvůli mně,</p>
<p>17 h= mh.n euvlogw/n euvlogh,sw se kai. plhqu,nwn plhqunw/ to. spe,rma sou w`j tou.j avste,raj tou/ ouvranou/ kai. w`j th.n a;mmon th.n para. to. cei/loj th/j qala,sshj kai. klhronomh,sei to. spe,rma sou ta.j po,leij tw/n u`penanti,wn</p>	<p>17 zajisté ti velmi požehnám a velmi rozmnožím tvé semeno jako hvězdy nebeské a jako písek na mořském břehu a tvé semeno zdědí města odpůrců.</p>
<p>18 kai. evneuloghqh,sontai evn tw/ spe,rmati, sou pa,nta ta. e;qnh th/j gh/j avnqV w-n u`ph,kousaj th/j evmh/j fwnh/j</p>	<p>18 A ve tvém potomstvu budou požehnány všechny pronárody země, protože jsi uposlechl můj hlas (jsi se podrobil mému hlasu).“</p>
<p>19 avpestra,fh de. Abraam pro.j tou.j pai/daj auvtou/ kai. avnasta,ntej evporeu,qhsan a[ma evpi. to. fre,ar tou/ o[rkou kai. katw, khsen Abraam evpi. tw/ fre,ati tou/ o[rkou</p>	<p>19 Navrátil se pak Abrahám ke svým mladíkům a vstavše vydali se společně do Beerševy a usadil se Abrahám v Beerševě.</p>

Vulgata	Pracovní překlad (LV)
<p>VUL Genesis 22:1 quae postquam gesta sunt temptavit Deus Abraham et dixit ad eum Abraham ille respondit adsum</p>	<p>LV Genesis 22:1 Potom co se toto stalo. Bůh podrobil Abraháma zkoušce a řekl mu: „Abraháme! On odpověděl: „Tu jsem.”</p>
<p>2 ait ei tolle filium tuum unigenitum quem diligis Isaac et vade in terram Visionis atque offer eum ibi holocaustum super unum montium quem monstravero tibi</p>	<p>2 Říká mu: „Vezmi svého jednorozeného, kterého miluješ, Izáka, a jdi do země Vidění a obětuj ho tam jako zápalnou oběť na jedné z hor, kterou ti ukážu.</p>
<p>3 igitur Abraham de nocte consurgens stravit asinum suum ducens secum duos iuvenes et Isaac filium suum</p>	<p>3 A tedy vstav v noci osedlal svého osla veda s sebou dva mladíky a svého syna Izáka.</p>
<p>4 cumque concidisset ligna in holocaustum abiit ad locum quem praeceperat ei Deus die autem tertio elevatis oculis vidit locum procul</p>	<p>4 Když nasekal dříví k zápalné oběti odešel k místu, které mu nařídil Bůh, třetího dne pak pozdvihnuv oči uviděl místo zdaleka</p>
<p>5 dixitque ad pueros suos expectate hic cum asino ego et puer illuc usque properantes postquam adoraverimus revertemur ad vos</p>	<p>5 A řekl svým mládencům: „Čekejte zde s oslem já a chlapec až tam spěchajíce, potom co uctíme (Boha), vrátíme se k vám.”</p>
<p>6 tulit quoque ligna holocausti et inposuit super Isaac filium suum ipse vero portabat in manibus ignem et gladium cumque duo pergerent simul</p>	<p>6 Vzal také dříví k zápalné oběti a vložil na Izáka svého syna, sám ovšem nesl v ruku oheň a meč. Když dva spolu pokračovali v cestě,</p>
<p>7 dixit Isaac patri suo pater mi at ille respondit quid vis fili ecce inquit ignis et ligna ubi est victima holocausti</p>	<p>7 řekl Izák svému otci: „Můj otče.” Avšak on odpověděl: „Co chceš, synu?” „Hle, praví, oheň a dříví, kde je obětní zvíře k zápalné oběti?”</p>

<p>8 dixit Abraham Deus providebit sibi victimam holocausti fili mi pergebant ergo pariter</p>	<p>8 Řekl Abrahám: „Bůh obstará oběť k zápalné oběti, můj synu.“ Pokračovali tedy spolu v cestě</p>
<p>9 veneruntque ad locum quem ostenderat ei Deus in quo aedificavit altare et desuper ligna conposuit cumque conligasset Isaac filium suum posuit eum in altari super struem lignorum</p>	<p>9 a přišli k místu, které mu Bůh ukázal a na něm vybudoval oltář a nahoru poskládal dříví a když svázal svého syna Izáka, položil ho na oltář na hromadu dříví.</p>
<p>10 extenditque manum et arripuit gladium ut immolaret filium</p>	<p>10 A vztáhl ruku a rychle uchopil meč, aby obětoval syna.</p>
<p>11 et ecce angelus Domini de caelo clamavit dicens Abraham Abraham qui respondit adsum</p>	<p>11 A hle Hospodinův posel z nebe zavolal řka: „Abraháme! Abraháme!“ A on (Kterýžto) odpověděl: „Tu jsem.“</p>
<p>12 dixitque ei non extendas manum tuam super puerum neque facias illi quicquam nunc cognovi quod timeas Dominum et non peperceris filio tuo unigenito propter me</p>	<p>12 A řekl: „Nevztahuj svou ruku na chlapce a nic mu nedělej, nyní jsem poznal, že se bojíš Hospodina a neušetřil bys svého jednorozeného syna kvůli mě.“</p>
<p>13 levavit Abraham oculos viditque post tergum arietem inter vepres herentem cornibus quem adsumens obtulit holocaustum pro filio</p>	<p>13 Pozvedl Abrahám oči a uviděl za zády berana vězícího za rohy v křoví a toho vzav obětoval jako zápalnou oběť místo syna.</p>
<p>14 appellavitque nomen loci illius Dominus videt unde usque hodie dicitur in monte Dominus videbit</p>	<p>14 A nazval jméno onoho místa: „Hospodin vidí.“ A odtud až dodnes se říká: „Na hoře Hospodin bude vidět.“</p>

<p>15 vocavit autem angelus Domini Abraham secundo de caelo dicens</p>	<p>15 A zavolał pak Hospodinův posel podruhé z nebe řka:</p>
<p>16 per memet ipsum iuravi dicit Dominus quia fecisti rem hanc et non pepercisti filio tuo unigenito</p>	<p>16 „Skrze sebe samého jsem odpřisáhl, praví Hospodin, že jsi učinil tuto věc a neušetřil jsi svého jednorozeného syna,</p>
<p>17 benedicam tibi et multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli et velut harenam quae est in litore maris possidebit semen tuum portas inimicorum suorum</p>	<p>17 požehnám ti a rozmnožím tvé sémě jako hvězdy na nebi a písek, který je mořském břehu, tvé sémě obdrží brány svých nepřátel.</p>
<p>18 et benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae quia oboedisti voci meae</p>	<p>18 A v tvém potomstvu budou požehnány všechny národy země, protože jsi uposlechl můj hlas.”</p>
<p>19 reversus est Abraham ad pueros suos abieruntque Bersabee simul et habitavit ibi</p>	<p>19 Vrátil se Abrahám ke svým mládencům a odešli do Beersabee společně a usadil se tam.</p>

1.2.1 Vyhodnocení hebrejského syntaktického přepisu

Hlavní část děje tvoří dvacet osm narativů (od verše 6. do 13.), které jsou rozesety do třech po sobě jdoucích narativních úseků. V příběhu má Abrahám tři dialogy (první s Bohem, druhý s Izákem, třetí s Božím poslem). Na oslovení Abrahám v hebrejském znění třikrát odpoví „tu jsem“ (Bohu, Izákovi i Božímu poslu). Dále v ději se nachází i dva monology (Abrahám ke služebníkům, druhá promluva Hospodinova posla k Abrahámovi). Vrcholem celého příběhu je jedenáct narativů za sebou od verše 9. do 12., absolutním vrcholem jsou tři verše (10., 11. a 12). Zakončením hlavního děje je verš 13., který je celý složen ze šesti narativů za sebou. Pak následuje monolog Božího posla, který Abrahámovi potvrzuje Boží zaslíbení.

1.2.2 Klíčová slova: podle frekvence a podle místa v kompozici

Slovesa:

- **šlh** jít 8x
- **xql** vzít 6x
- **hl[** obětovat 2x

- **har** vidět 4x
- **ary** bát se 1x

Podstatná jména:

- **~hrba** Abrahám 18x
- **!b** Syn 10x
- **qxcy** Izák 5x
- **hwhy šalm** Hospodinův posel 2x

- **yinnh** Tu jsem 3x

1.2.3 Textová kritika: rukopisy, překlady (starobylé MT, LXX a moderní) a jejich odchylky

Genesis 22:1

^{LV} A stalo se po těchto událostech. Bůh Abraháma podrobil zkoušce, řekl mu: „Abraháme!“ Odpověděl: „Tu jsem.“

V Septuagintě, Vulgátě a ve středověké Hebrejské Bibli je oslovení ~h'r"b.a; dvakrát „Abraháme! Abraháme!“. Pravděpodobně to souvisí s jedenáctým veršem, kde Hospodinův posel také na Abraháma volá dvakrát jeho jménem a Abrahám mu odpoví stejně jako Hospodinu „tu jsem“.

^{LXX} ... o` de. ei=pen ivdou. evgw,
... On pak řekl: „Hle, já.“

^{BKR} ... Kterýžto odpověděl: Teď jsem.

Tam, kde je hebrejské yNIN<hi (*hinnéný* tu jsem, zde jsem) má řecká Septuaginta (LXX) ivdou. evgw, (*idů egó* hle, já). Kraličtí přeložili „Teď jsem“, což pravděpodobně bude vlivem Vulgáty (VUL), ve které jest „adsum“ (jsem přítomný).

Genesis 22:2

^{LV} Řekl: „Vezmi prosím svého jediného syna, kterého sis zamiloval, Izáka, odejdi (!) do země Mórijá a obětuj ho tam jako oběť zápalnou na jedné z hor, o které ti povím.“

Samaritánský Pentateuch má ve slově harwmh (hammóriá) navíc cholem magnum a alef a chybí jod oproti BHS hY"rIMoh; (hammoríjá). Název tohoto místa souvisí se slovesem ary (vidět) a se čtrnáctým veršem, kde „Hospodin vidí (ary)“ a „na hoře Hospodinově se ukáže (ary)“. Jedná se o název země, kam má Abrahám odejít.

A nazval Abrahám to místo jménem: „On Hospodin vidí.“ Proto se dnes povídá: „Na Hospodinově hoře se ukáže.“

^{LXX} ... labe. to.n ui`o,n sou to.n avgaphto,n o]n hvga,phsaj to.n Isaak ai. poreu,qhti eivj th.n gh/n th.n u`yhlh.n...
... vezmi svého milovaného syna, kterého sis zamiloval, Izáka a jdi do země na výšině...

^{VUL} ... tolle filium tuum unigenitum quem diligis Isaac et vade in terram Visionis...

... vezmi svého **jednorozeného** syna, kterého miluješ, Izáka a jdi do země Vidění...

ČEP ... vezmi svého jediného syna Izáka, kterého miluješ, odejdi do země Mórija...

BKR ... vezmi nyní syna svého, toho jediného svého, kteréhož miluješ, Izáka, a jdi do země Moria...

PEN ... vezmi syna svého, jedináčka svého, kterého miluješ, Jicchaka, a odebeř se do krajiny Morijy...

SSV ... vezmi svojho syna, svojho jediného syna Izáka, ktorého miluješ, a choď do krajiny „Morja“!...

NKJ ... Take now your son, your only son Isaac, whom you love, and go to the land of Moriah...

BHS **d>yxiy>** jediného

LXX avgaphto,n milovaného

VUL unigenitum jednorozeného

ČEP, BKR, SSV, NKJ mají shodně s BHS jediného

PEN přeložili zajímavě „jedináčka“

BHS **T'b.h;a'-rv,a]** perf. 2. os. sg. masc. qal - kterého sis zamiloval.

LXX o]n hvga,phsaj 2. os. sg. ind. aor. akt. - kterého sis zamiloval.

VUL quem diligis 2. os. sg. ind. prés. akt. – kterého miluješ.

ČEP, BKR, SSV, NKJ přebírají Vulgátu quem diligis – kterého miluješ
oproti LXX o]n hvga,phsaj - kterého sis zamiloval

Hebrejský text (BHS) zdůrazňuje, jako by Izák byl Abrahámův jediný syn, zřejmě ten jediný a pravý Abrahámův syn vzešlý z manželství se Sárrou, nikoli Izmael, jehož matkou je otrokyně Hagar. Hospodin nezvykle přikazuje a zároveň prosí Abraháma (**an"û-xq;** - vezmi prosím). Hebrejský text také obsahuje zesílený imperativ **^±l.-%l**, (*lechlchá* – odejdi sakra!).

Řecký text LXX podtrhává rodičovskou lásku Abraháma k Izákovi „Vezmi svého milovaného syna, kterého sis zamiloval, Izáka...“. Chce snad autor naznačit, že Izmael byl Abrahámem nemilovaný? Nemyslím si, spíše je tak Izák označen, neboť je zaslíbeným („vymodleným“) synem Abraháma a Sárrou, na kterého dlouho čekali.

Latinský text Vulgáty má jednorozeného, což dle mého názoru nedává moc smysl. První Abrahámův syn byl Izmael, druhý Abrahámův syn byl Izák. Chce snad Izmaela zapřít? „... vezmi svého jednorozeného syna, kterého miluješ, Izáka...“

Vulgáta má ještě ve vedlejší větě přítomný čas (kterého miluješ) oproti BHS a LXX, ve kterých je čas minulý ukončený (kterého sis zamiloval). Místo země Mórijá má „in terram Visionis“ (do země Vidění).

Pisatelé a překladatelé vyjadřují, že Abrahám má jít do země Mórijá, do země na výšině, do země Vidění a že Izák je Abrahámův jediný, milovaný, jednorozený syn. Zde již jsou rozdíly poměrně značné.

Genesis 22:3

^{LV} Abrahám brzy ráno vstal, osedlal svého osla, vzal s sebou dva své mladíky a svého syna Izáka, našťípál dříví k zápalné oběti a vstal a šel k tomu místu, o kterém mu pověděl Bůh.

^{LXX} avnasta.j de. Abraam to. prwi.... avnasta.j evporeu,qh kai. h=lqen evpi. to.n to,pon o]n ei=pen auvtw/| o` qeo,j

Vstav Abrahám brzy ráno... vstav vydal se a přišel na to místo, o kterém mu řekl Bůh.

^{VUL} igitur Abraham de nocte consurgens... abiit ad locum quem praeceperat ei Deus
A tedy Abrahám vstav v noci... odešel k místu, které mu nařídil Bůh.

^{CEP} Za časného jitra osedlal... našťípál dříví k zápalné oběti a vydal se k místu, o němž mu Bůh pověděl.

BHS brzy ráno – vstal a šel – pověděl.

LXX brzy ráno – vstav vydal se a přišel – řekl.

VUL v noci – odešel – nařídil.

Vulgáta zkracuje a příklání se k hebr. **rma** (*amara*) ve významu nařídít oproti řeckému ei=pen (*ejpen*) - 3. os. sg. ind. aor. akt. – řekl, pověděl. Vulgáta má „v noci“ oproti BHS a LXX kde je „brzy ráno“, zřejmě tím Jeroným (Sophronius Eusebius Hieronymus, překladatel Bible do latiny) chtěl naznačit, že to bylo tak brzy ráno, že ještě byla tma.

Septuaginta má oproti hebrejskému a latinskému čtení navíc důležitou informaci, že Abrahám nejen vstal a šel na to místo, které mu Hospodin určil, ale že tam i přišel h=lqen (*éltchen*) - 3. os. sg. ind. aor. akt. - přišel.

Genesis 22:4

^{LV} Třetího dne Abrahám pozvedl své oči a spatřil to místo zdaleka.

Mezi rukopisy a překlady je obecná shoda.

Genesis 22:5

^{LV} Řekl Abrahám svým mladíkům: „Zůstaňte tady s tím oslem, já a chlapec nyní (až tam) půjdeme, uctíme (Boha) a snad se k vám vrátíme.“

^{LXX} ... evgw. de. kai. to. paida,rion dieleuso,meqa e[wj w-de kai. proskunh,santej avnastre,ywmen pro.j u`ma/j

... já a chlapeček půjdeme až tam, poklonivše se (Bohu) snad se k vám vrátíme.

^{VUL} ... ego et puer illuc usque properantes postquam adoraverimus revertemur ad vos
... já a chlapec až tam spěchajíce, potom co uctíme (Boha), vrátíme se k vám.

^{CEP} ... vzdáme poctu Bohu a pak se k vám vrátíme.

^{BKR} ... a pomodlíce se, navrátíme se k vám.

BHS **hb'Wvn"w>** (*venášůvá*) - imperf. 1. os. pl. koh. qal – snad se vrátíme (vyjadřuje přání a odhodlání Abraháma vrátit se společně, chceme se vrátit, kéž se vrátíme).

LXX avnastre,ywmen (*anastrepsómen*) - konj. aor. 1.os. pl. – snad se vrátíme (nejistota budoucího děje).

VUL revertemur 1. os. pl. ind. fut. pas. od revertor semideponentní sloveso – vrátíme se.

BHS a LXX vyjadřují přání (odhodlání) Abraháma vrátit se zpět společně s Izákem. Vulgáta a ostatní překlady mají „vrátíme s k vám“ nebo „navrátíme se k vám“. Chceme se k vám vrátit, kéž se k vám vrátíme, snad se k vám vrátíme, naproti tomu oznámení v indikativu „vrátíme se k vám“.

Genesis 22:6

^{LV} Abrahám vzal dříví k zápalné oběti a vložil je na svého syna Izáka, vzal ve svou ruku oheň a obětní nůž a oba šli spolu.

Mezi rukopisy a překlady je obecná shoda.

Genesis 22:7

^{LV} A řekl Izák svému otci Abrahámovi, řekl: „Můj otče!“ řekl: „Tu jsem, můj synu.“
Řekl: „Hle oheň a dříví, kde je ovce k zápalné oběti?“

LXX ... o` de. ei=pen ti, evstin te, knon le, gwn...
... On pak řekl: „Co je, dítě?“...

VUL ... at ille respondit quid vis fili...
... Avšak on odpověděl: „Co chceš, synu?“...

CEP ... Ten odvětil: „Copak, můj synu?“...

BKR ... Kterýž odpověděl: Co chceš, synu můj?...

B21 ... „Ano, můj synu?“ odpověděl mu. ...

PEN ... a ten odpověděl: zde jsem, synu můj!...

SSV ... On mu odvetil: „H’á, tu som, syn môj!“ ...

NKJ ... And he said, "Here I am, my son."

yNIN<hi (*hynnenny*) tu jsem nebo zde jsem. Podle mě důležitá odchylka a chyba překladů, které neopakují Abrahámovu odpověď **yNIN<hi**. Divím se a je to velká škoda podle mě, neboť **yNIN<hi** je v našem příběhu v hebr. textu celkem třikrát (verš 1., 7. a 11.) z toho dvakrát v klíčové oblasti (od verše 6. do 13). Hynnenny (tu jsem, zde jsem) je Abraháмова odpověď na Boží oslovení v prvním verši, je to první slovo vůči Hospodinu, Izákovi a Hospodinovu poslu, který Abraháma později zadrží, když vzal nůž, aby svého syna zabil.

LXX Co je, dítě?

VUL Co chceš, synu?

ČEP Copak, můj synu?

B21 Ano, můj synu?

PEN Zde jsem, synu můj!

Veliká rozdílnost v rukopisech a překladech na klíčovém místě ukazuje, že si překladatelé a opisovači zřejmě nevěděli moc rady. Dle mého názoru jakýkoli překlad, který nepřekládá stejně **yNIN<h** (*hynnenny*) je nepřesnost, neboť stírá vztah Hospodin – Izák – Hospodinův posel, kde Abrahám každému z nich na oslovení odpoví **yNIN<h** – tu jsem, zde jsem. Toto je zásadní, zkoušený slyší a vidí, reaguje na oslovení, neignoruje jej a nedělá, že jej neslyší nebo že nevidí, co mu Hospodin zjevuje. Abrahám není hluchý a slepý, nýbrž pokaždé na oslovení odpoví „zde (jsem)“ a jedná podle vůle, kterou mu Bůh ukáže.

Genesis 22:8

^{LV} A řekl Abrahám: „Bůh vidí (obstará) ovci k zápalné oběti, můj synu.“ A oba šli spolu.

Možná varianta překladu hebrejského slova **ynl+B.** (můj synu) je „Bůh vidí (obstará) ovci k zápalné oběti, (totiž) mého syna.“⁴⁰ Kromě této zajímavé verze je mezi rukopisy a překlady obecná shoda.

Genesis 22:9

^{LV} A přišli k tomu místu, o kterém mu pověděl Bůh. Abrahám tam postavil oltář, i připravil dříví a spoutal svého syna Izáka a položil ho na ten oltář, nahoru na dříví.

^{LXX} ... kai. tw/| spe,rmati u`mw/n meqV u`ma/j
... položil ho na oltář na dříví.

^{VUL} ... posuit eum in altari super struem lignorum
... položil ho na oltář na hromadu dříví.

^{CEP} ... a položil ho na oltář, nahoru na dříví.

Vulgáta má navíc slovíčko struem – hromada, hranice.

Genesis 22:10

^{LV} A vztáhl Abrahám svou ruku a vzal obětní nůž, aby svého syna zabil.

^{LXX} kai. evxe,teinen Abraam th.n cei/ra auvtou/ lapei/n th.n ma,cairan sfa,xai to.n ui`o.n auvtou/
A vztáhl Abrahám svou ruku, aby vzal meč, aby svého syna zabil.

^{VUL} extenditque manum et arripuit gladium ut immolaret filium.
A vztáhl ruku a rychle uchoпил meč, aby obětoval syna.

^{CEP} I vztáhl Abraham ruku po obětním noži, aby svého syna zabil jako obětního beránka.

^{BKR} I vztáhl Abraham ruku svou, a vzal meč, aby zabil syna svého.

---

⁴⁰ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 98.

B²¹ Abraham vztáhl ruku a vzal nůž, aby svého syna podřízl.

P^{EN} pak vztáhl Abraham ruku svou a vzal nůž, aby zařízl syna svého.

S^{SV} Potom Abrahám siahol rukou a vzal nôž, aby zabil svojho syna.

N^{KJ} And Abraham stretched out his hand and took the knife to slay his son.

V hebrejském znění textu Abrahám vztáhl svou ruku a vzal (uchopil) nůž do své ruky, aby svého syna zabil. Septuaginta zkracuje a zmírňuje, Abrahám pouze vztáhl svou ruku po obětním noži, ale nevzal jej. Ve Vulgátě je *arripuit gladium* – 3. os. sg. ind. perf. akt. – rychle uchopil meč. Jako by nám Jeroným, překladatel Vulgáty, chtěl říct, že Abrahám rychle uchopil meč proto, že buď měl velikou víru a nepochyboval nebo aby obětování svého syna měl rychle za sebou. Každopádně Vulgáta nezmiňuje jako Septuaginta, Abrahám meč rychle vzal a držel jej ve své ruce, aby svého syna zabil.

ČEP přebírá mírnější řeckou verzi „... a vztáhl svou ruku, aby svého syna zabil“ a přidává „jako obětního beránka“. Příklad může být narážka na Krista, Božího beránka.

B²¹: „... aby svého syna podřízl“.

P^{EN}: „... aby zařízl syna svého“.

V BHS Abrahám do své ruky nůž vzal, uchopil jej, držel jej, v Septuagintě jej do ruky Abrahám nevzal, jen ji po něm vztáhl. Ve Vulgátě meč rychle uchopil. Vzít meč do ruky či jej rychle uchopit je více než po něm pouze natahovat ruku.

Genesis 22:11

L^V A zavolal k němu Hospodinův posel z nebes, řekl: „Abraháme! Abraháme!“ Řekl: „Tu jsem.“

B^{KR} „... Kterýžto odpověděl: Aj, já.“

Zdvojené oslovení Abraháma má souvislost s prvním veršem, kde Abraháma (v LXX, VUL) stejně zdvojeně oslovuje Hospodin. Abrahám odpovídá stejně jako Hospodinu **yNIN<hi** (*hynnenny*). BKR **yNIN<hi** pokaždé překládá jinak. Ve verši prvním jest „hle, já“, ve verši sedmém pod vlivem Vulgáty „co chceš?“ a ve verši jedenáctém „aj, já“. Dle mého soudu to je nepřesnost stejné slovo třikrát přeložit jinak.

Genesis 22:12

^{LV} A řekl: „Nevztahuj svou ruku na toho chlapce a nic mu nedělej, protože teď jsem poznal, že ty jsi bohobojný a neušetřil jsi svého jediného syna ode mě.“

Samaritánský Pentateuch má předložku לַע , znamenající „na“, stejně tak i Septuaginta evpi. (epi) a Vulgáta „super“, tak i Leningradský kodex a mnoho rukopisů edic hebr. Bible mají אֶל . Význam se nemění (nezvtahuj svou ruku na chlapce).

^{LXX} ... ga.r e;gnwn o[ti fobh/| to.n qeo.n su. kai. ouvk evfei,sw tou/ ui`ou/ sou tou/ avgaphtou/ diV evme,
Nyní jsem poznal, že ty se bojíš Boha a neušetřil jsi svého milovaného syna kvůli mně.”

^{VUL} ... nunc cognovi quod timeas Dominum et non peperceris filio tuo unigenito propter me
Nyní jsem poznal, že se bojíš Hospodina a neušetřil bys svého jednorozeného syna kvůli mně.”

^{CEP} ... právě teď jsem poznal, že jsi bohobojný, neboť jsi mi neodepřel svého jediného syna.”

^{BKR} ... neboť jsem již poznal, že se Boha bojíš, když jsi neodpustil synu svému, jedinému svému pro mne.

^{PEN} ... neboť nyní poznal jsem, že jsi bohobojný a neodepřel jsi mně syna svého, jedináčka svého.

BHS jediný
LXX milovaný
VUL jednorozený
PEN jedináček

Stejně rozdíly v označení Izáka jako ve verši druhém.

Genesis 22:13

^{LV} A pozvedl Abrahám své oči a uviděl a hle beran vzadu se zachytil v trní svými rohy. Přišel Abrahám a vzal toho berana a obětoval ho jako zápalnou oběť místo svého syna.

Mnoho rukopisů včetně Samaritánského Pentateuchu, Septuaginty, Pešity a některé rukopisy Targumu pseudo-Jonatán mají místo rx;a; (achad - vzadu) dx'a,, (echád - jeden) „... hle beran jeden uvízl v trní...“.

Dále některé manuskripty mají místo

zx;a/n< (*neečaz*) - **ZXa** (*achaza*) perf. 3. os. sg. nifal – se zachytil

zx'a/n< (*neečáz*) – pasivní participium nifalu – zachycený

Septuaginta „... hle jeden zachycený beran...“ oproti BHS „... hle beran vzadu se zachytil“. Ani jeden z rozdílů se mi nezdá zásadní.

LXT ... kai. ivdou. krio.j ei-j kateco,menoj...

... a hle jeden beran zadržžený...

VUL ... viditque post tergum arietem inter vepres herentem cornibus...

... a uviděl za zády berana vězícího za rohy v křoví...

Vulgáta zkracuje.

Genesis 22:14

LV A nazval Abrahám to místo jménem: „On Hospodin vidí.“ Proto se dnes povídá: „Na Hospodinově hoře se ukáže.“

Kritický aparát navrhuje místo ha,r>yl (jir-é) - imperf. 3. os. sg. qal od har – vidí, uvidí, bude vidět ha,r"yE (jéráé) imperf. 3. os. sg. nifal – je spatřen, bude spatřen, se ukáže.

Některé rukopisy Septuaginty včetně Pěšity, Targumu včetně Tarugumu pseudo-Jonatán a Vulgáty mají ukazovací zájmeno tou,tw (tútó) „... Proto se dnes povídá: „Na této hoře se Hospodin ukáže.“

LXT kai. evka,lesen Abraam to. o;noma tou/ to,pou evkei,nou ku,rioj ei=den i[na ei;pwsin sh,meron evn tw/| o;rei ku,rioj w;fqh

A nazval Abrahám jméno onoho místa „Hospodin uviděl.“ Takže dnes říkají: (Aby dnes řekli:) „Na té hoře byl Hospodin spatřen.“

VUL appellavitque nomen loci illius Dominus videt unde usque hodie dicitur in monte Dominus videbit

A nazval jméno onoho místa: „Hospodin vidí.“ A odtud až dodnes se říká: „Na hoře Hospodin bude vidět.“

CEP Tomu místu dal Abraham jméno „Hospodin vidí“. Dosud se tu říká: „Na hoře Hospodinově se uvidí.“

BKR A nazval Abraham jméno místa toho: Hospodin opatří. Odkudž říká se do dnes: Na hoře Hospodinově opatří se.

B²¹ To místo pak Abraham nazval „Hospodin opatří,“ takže se dodnes říká: „Na Hospodinově hoře se opatří.“

P^{EN} A Abraham nazval jméno onoho místa: "Hospodin vyhlédne", takže se říká ještě dnes: na hoře Hospodinově bude vyhlédnuto.

S^{SV} A Abrahám nazval toto miesto "Pán vidí" a tak sa ešte aj dnes hovorí: "Na vršku Pán uvidí".

N^{KJ} And Abraham called the name of the place, The-LORD-Will-Provide; as it is said to this day, "In the Mount of The LORD it shall be provided."

K^{JV} And Abraham called the name of that place Jehovahjireh: as it is said to this day, In the mount of the LORD it shall be seen.

B²¹ opisuje BKR, pro čtenáře 21. století naprosto nesrozumitelné, možný parapřeklad „... Hospodin se stará (se postará).“

SSV tetragram překládá jako „Pán“. KJV rezignoval a opsal hebr. text **ha,r>yl hw"hy>** s pravděpodobně špatnou výslovností Božího jména. Těžké místo s velikými rozdíly téměř mezi všemi překlady. Zřejmě nejdůležitější rozdíl je BHS „na Hospodinově hoře se ukáže“ oproti LXX „na té hoře byl Hospodin spatřen“ a VUL „na hoře Hospodin bude vidět“. Pokaždé jiný smysl věty.

Genesis 22:15

L^V A zavolal Hospodinův posel k Abrahámovi podruhé z nebes.

Mezi rukopisy a překlady je obecná shoda.

Genesis 22:16

L^V A řekl: „Při sobě jsem si přísáhl, je výrok Hospodinův, protože (!) jsi učinil tuto věc a neušetřil jsi svého jediného syna,

*Samaritánský Pentateuch, Septuaginta a Pešita mají podobně jako ve verši dvanáctém informaci **yNIM,mi ^d>yxiy>** (jehýdchá mimmenný – svého jediného kvůli mně) „... neušetřil jsi svého jediného syna **kvůli mně**.“ Kritický aparát navrhuje srovnat tento verš s veršem dvanáctým, kde se toto zdůvodnění nachází i v BHS a Vulgátě.*

L^{XT}... kai. ouvkw evfei,sw tou/ ui`ou/ sou tou/ avgaphtou/ diV evme,
... a neušetřil jsi svého milovaného syna kvůli mně (doslovněji pro mě).

V^{UL}... et non pepercisti filio tuo unigenito

... a neušetřil jsi svého jednorozeného syna kvůli mně.

CEP ... a neodepřel jsi mi svého jediného syna, ...

BKR ... že jsi neodpustil synu svému, jedinému svému...

PEN ... neodepřel jsi [mně] syna svého, jedináčka svého...

Septuaginta má na konci navíc důvod *diV evme*, (*dieme* – kvůli mně, pro mě). Takto se mi příběh zdá ještě více radikální, neboť je tam zopakován důvod, proč šel Abrahám obětovat vlastního syna a tím důvodem je sám Bůh. Abrahám to šel udělat kvůli Bohu. Tento verš souvisí s veršem dvanáctým. Mezi BHS, LXX a VUL jsou stejné rozdíly v označení Izáka jako ve verši druhém a dvanáctém. Slovní spojení **![:y:... yKi^a** – „protože proto“ je v celé Genesis pouze zde.

Genesis 22:17

^{LV} proto ti hodně (!) požehnám a značně (!) rozmnožím tvé potomstvo (jako) hvězdy na nebesích a písek, který je na břehu moře a tvé potomstvo obsadí bránu (města) svých nepřátel.

Mezi rukopisy a překlady je obecná shoda.

Genesis 22:18

^{LV} A budou požehnány skrze tvé potomstvo všechny pronárody této země, protože jsi uposlechl můj hlas.“

Mezi rukopisy a překlady je obecná shoda.

Genesis 22:19

^{LV} A vrátil se Abrahám ke svým mladíkům. Vstali a šli společně do Beér-sává a sídlil Abrahám v Beér-sává.

CEP ... Vydali se spolu na cestu do Beer-šeby, neboť tam Abraham sídlil.

ČEP má důvodovou větu. V BHS, LXX a VUL důvodová věta není, nýbrž v BHS narativ, v LXX ind. aor. a VUL ind. perf.

Pracovní překlad (LV) z BHS [or WTT] - Biblia Hebraica Stuttgartensia	Pracovní překlad (LV) z LXX Septuaginta Rahlfs	Pracovní překlad (LV) z Biblia Sacra Iuxta Vulgatam Versionem
<p>LV Genesis 22:1 A stalo se po těchto událostech. Bůh Abraháma podrobil zkoušce, řekl mu: „Abraháme!“ Odpověděl: „Tu jsem.“</p>	<p>LV Genesis 22:1 A stalo se po těchto věcech. Bůh pokoušel Abraháma a promluvil k němu: „Abraháme, Abraháme!“ On pak řekl: „Hle já.“</p>	<p>LV Genesis 22:1 Potom co se toto stalo. Bůh podrobil Abraháma zkoušce a řekl mu: Abraháme! On odpověděl: „Tu jsem.“</p>
<p>2 Řekl: „Vezmi prosím svého jediného syna, kterého sis zamiloval, Izáka, odejdi (!) do země Mórijá a obětuj ho tam jako oběť zápalnou na jedné z hor, o které ti povím.“</p>	<p>2 A řekl: „Vezmi svého milovaného syna, kterého sis zamiloval, Izáka, a jdi do země vysoké a tam ho obětuj jako celopalnou oběť na jedné z hor, o níž ti povím.“</p>	<p>2 Říká mu: „Vezmi svého jednorozeného, kterého miluješ, Izáka, a jdi do země Vidění a obětuj ho tam jako zápalnou oběť na jedné z hor, kterou ti ukážu.“</p>
<p>3 Abrahám brzy ráno vstal, osedlal svého osla, vzal s sebou dva své mladíky a svého syna Izáka a našťípál dříví k zápalné oběti, a vstal a šel k tomu místu, o kterém mu pověděl Bůh.</p>	<p>3 Vstav Abrahám brzy ráno osedlal svého osla, vzal pak s sebou dva mladíky a Izáka svého syna a nasekal dříví na celopal vstav vydal se a přišel na to místo, o kterém mu řekl Bůh.</p>	<p>3 A tedy vstav v noci osedlal svého osla veda s sebou dva mladíky a svého syna Izáka. Když nasekal dříví k zápalné oběti, odešel k místu, které mu nařídil Bůh.</p>
<p>4 Třetího dne Abrahám pozvedl své oči a spatřil to místo zdaleka.</p>	<p>4 Třetího dne pozdvihnuv Abrahám oči spatřil to místo zdaleka.</p>	<p>4 Třetího dne pak pozdvihnuv oči uviděl místo zdaleka</p>
<p>5 Řekl Abrahám svým mladíkům: „Zůstaňte tady s tím oslem, já a chlapec nyní (až tam) půjdeme, uctíme (Boha) a snad se k vám vrátíme.“</p>	<p>5 A řekl Abrahám svým mladíkům: „Zůstaňte zde s oslem, já a chlapeček půjdeme až tam, poklonivše se snad se k vám vrátíme.“</p>	<p>5 A řekl svým mládencům: „Čekejte zde s oslem já a chlapec až tam spěchajíce, potom co uctíme (Boha), vrátíme se k vám.“</p>
<p>6 Abrahám vzal dříví k zápalné oběti a vložil je na svého syna Izáka, vzal ve svou ruku oheň a obětní nůž a oba šli spolu.</p>	<p>6 Vzal pak Abrahám dříví na celopal a vložil je na svého syna Izáka, vzal pak do ruky oheň a meč a šli dva spolu.</p>	<p>6 Vzal také dříví k zápalné oběti a vložil na Izáka svého syna, sám ovšem nesl v ruce oheň a meč. Když dva spolu pokračovali v cestě,</p>

Pracovní překlad (LV) z BHS [or WTT] - Biblia Hebraica Stuttgartensia	Pracovní překlad (LV) z LXX Septuaginta Rahlfs	Pracovní překlad (LV) z Biblia Sacra Iuxta Vulgatam Versionem
7 A řekl Izák svému otci Abrahámovi, řekl: „Můj otče!“ Řekl: „Tu jsem, můj synu.“ Řekl: „Hle oheň a dříví, kde je ovce k zápalné oběti?“	7 Řekl pak Izák Abrahámovi svému otci řka: „Otče!“ On pak řekl: „Co je, dítě?“ Řka: „Hle oheň a dříví, kde je ovce k celopalu?“	7 řekl Izák svému otci: „Můj otče.“ Avšak on odpověděl: „Co chceš, synu?“ „Hle, praví, oheň a dříví, kde je obětní zvíře k zápalné oběti?“
8 A řekl Abrahám: „Bůh vidí (obstará) ovci k zápalné oběti, můj synu.“ A oba šli spolu	8 Řekl pak Abrahám: „Bůh uvidí pro sebe ovci k celopalu, dítě.“ Vyšedše (jdouce) pak oba spolu,	8 Řekl Abrahám: „Bůh obstará oběť k zápalné oběti, můj synu.“ Pokračovali tedy spolu v cestě
9 a přišli k tomu místu, o kterém mu pověděl Bůh. Abrahám tam postavil oltář a připravil dříví a spoutal svého syna Izáka a položil ho na ten oltář, nahoru na dříví.	9 přišli na místo, o kterém mu řekl Bůh a tam připravil oltář a položil tam dříví a spoutav (nohy) svého syna Izáka, položil ho na oltář na dříví.	9 a přišli k místu, které mu Bůh ukázal a na něm vybuodoval oltář a nahoru poskládal dříví. a když svázal svého syna Izáka, položil ho na oltář na hromadu dříví.
10 A vztáhl Abrahám svou ruku a vzal obětní nůž, aby svého syna zabil.	10 A vztáhl Abrahám svou ruku, aby vzal meč, aby svého syna zabil.	10 A vztáhl ruku a rychle uchoпил meč, aby obětoval syna.
11 A zavolał k němu Hospodinův posel z nebes, řekl: „Abraháme! Abraháme!“ Řekl: „Tu jsem.“	11 A zavolał Hospodinův posel z nebe a řekl mu: „Abraháme! Abraháme!“ On řekl: „Hle já.“	11 A hle Hospodinův posel z nebe zavolał řka: „Abraháme! Abraháme!“ A on (Kterýžto) odpověděl: „Tu jsem.“
12 A řekl: „Nevztahuj svou ruku na toho chlapce a nic mu nedělej, protože teď jsem poznal, že ty jsi bohobojný a neušetřil jsi svého jediného syna ode mě. “	12 A řekl: „Nevztahuj svou ruku na chlapčeka ani mu nic nečiň. Nyní jsem poznal, že ty se bojíš Boha a neušetřil jsi svého milovaného syna kvůli mě. “	12 A řekl: „Nevztahuj svou ruku na chlapce a nic mu nedělej. Nyní jsem poznal, že se bojíš Hospodina a neušetřil bys svého jednorozeného syna kvůli mě. “

Pracovní překlad (LV) z BHS [or WTT] - Biblia Hebraica Stuttgartensia	Pracovní překlad (LV) z LXX Septuaginta Rahlfs	Pracovní překlad (LV) z Biblia Sacra Iuxta Vulgatum Versionem
<p>13 A pozvedl Abrahám své oči a uviděl a hle beran vzadu se zachytil v trní svými rohy a přišel Abrahám a vzal toho berana a obětoval ho jako zápalnou oběť místo svého syna.</p>	<p>13 A pozdvihnuv Abrahám své oči uviděl a hle jeden beran zadrženy v trní za své rohy. Přišel Abrahám, vzal toho berana a obětoval ho jako celopalnou oběť místo svého syna Izáka.</p>	<p>13 Pozvedl Abrahám oči a uviděl za zády berana vězícího za rohy v křoví a toho vzav obětoval jako zápalnou oběť místo syna.</p>
<p>14 A nazval Abrahám to místo jménem: „On Hospodin vidí.“ Proto se dnes povídá: „Na Hospodinově hoře se ukáže.“</p>	<p>14 A nazval Abrahám jméno onoho místa „Hospodin uviděl.“ Takže dnes říkají: (Aby dnes řekli:) „Na té hoře byl Hospodin spatřen.“</p>	<p>14 A nazval jméno onoho místa: „Hospodin vidí.“ A odtud až dodnes se říká: „Na hoře Hospodin bude vidět.“</p>
<p>15 A zavolal Hospodinův poselk Abrahámovi podruhé z nebes.</p>	<p>15 A zavolal Hospodinův posel Abraháma podruhé z nebe</p>	<p>15 A zavolal pak Hospodinův posel podruhé z nebe říka:</p>
<p>16 A řekl: „Při sobě jsem si přísáhl, je výrok Hospodinův, protože (!) jsi učinil tuto věc a neušetřil jsi svého jediného syna,</p>	<p>16 říka: „Při sobě jsem odpřisáhl, říká Hospodin, protože jsi udělal tuto věc a neušetřil jsi svého milovaného syna kvůli mně,</p>	<p>16 „Skrze sebe samého jsem odpřisáhl, praví Hospodin, že jsi učinil tuto věc a neušetřil jsi svého jednorozeného syna,</p>
<p>17 proto ti hodně (!) požehnám a značně (!) rozmnožím tvé potomstvo (jako) hvězdy na nebesích a písek, který je na břehu moře a tvé potomstvo obsadí bránu (města) svých nepřátel.</p>	<p>17 zajistě ti velmi požehnám a velmi rozmnožím tvé semeno jako hvězdy nebeské a jako písek na mořském břehu a tvé semeno zdědí města odpůrců.</p>	<p>17 požehnám ti a rozmnožím tvé sémě jako hvězdy na nebi a písek, který je mořském břehu, tvé sémě obdrží brány svých nepřátel.</p>
<p>18 A budou požehnány skrze tvé potomstvo všechny pronárody této země, protože jsi uposlechl můj hlas.“</p>	<p>18 A ve tvém potomstvu budou požehnány všechny pronárody země, protože jsi uposlechl můj hlas (jsi se podrobil mému hlasu).“</p>	<p>18 A v tvém potomstvu budou požehnány všechny národy země, protože jsi uposlechl můj hlas.“</p>
<p>19 A vrátil se Abrahám ke svým mladíkům. Vstali a šli společně do Beér-sává a sídlil Abrahám v Beér-sává.</p>	<p>19 Navrátil se pak Abrahám ke svým mladíkům a vstavše vydali se společně do Beerševy a usadil se Abrahám v Beerševě.</p>	<p>19 Vrátil se Abrahám ke svým mládencům a odešli do Beersabee společně a usadil se tam.</p>

1.3 Intertextualita

1.3.1 Klíčová slova a motivy oddílu a jejich výskyt jinde v Bibli (konkordanční průzkum)

Slovesa:

- **šh** jít
- **xql** vzít
- **hl[** obětovat

- **har** vidět
- **ary** bát se

Základním motivem (a tématem) oddílu je zkouška, nikoli oběť.⁴¹ Jádrem zkoušky zřejmě není Abrahámovo odhodlané jednání, nýbrž pozorné naslouchání Božimu hlasu,⁴² který Abrahám následuje, neboť kdyby Abrahám neposlouchal Hospodinova posla a nejednal podle jeho příkazu, Izáka by zabil. Klíčová slova vyprávění jsou tři imperativy: „vezmi syna... jdi... a obětuj ho.“⁴³

Dalším motivem oddílu je Boží příkaz „jdi do země...“, zjevná narážka na Gn 12, 1-3, kde Hospodin řekl Abrahámovi, aby opustil svůj domov i příbuzné a odešel do země, kterou mu ukáže (Gn 12, 1). Bůh slíbil Abrahámovi, že jej odmění, tento Boží slib je známý jako Boží smlouva mezi Bohem a Abrahámem. Tato smlouva spočívala v tom, že dokud Abrahám a jeho potomci budou poslouchat Boha, tak Bůh jim bude žehnat, dá jim do věčného vlastnictví celou kenaanskou zemi a bude jim Bohem (Gn 17, 1-21). Smysl židovské historie se točí okolo věrnosti smlouvě. Obě kapitoly Gn 22 a Gn 12 jsou propojeny klíčovým slovesem **^±l.-%l, -** „odejdi!“, toto sloveso je zesílený imperativ, jenž se v celé Staré smlouvě nachází pouze v Gn 12, 1 a Gn 22, 2.⁴⁴ V obou oddílech má Abrahám jít **#ra(h)-la** – „do země“ a v obou oddílech má jít do země, kterou mu Hospodin ukáže (o které mu poví).⁴⁵ V obou legendách je také klíčové to, zda Abrahám uslyší Hospodinův hlas a bude jednat podle něho.⁴⁶

---

⁴¹ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 92.

⁴² HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 93.

⁴³ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 93.

⁴⁴ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 94-95.

⁴⁵ NOORT, Ed, TIGCHELAAR, Eibert, The Sacrifice of Isaac, str. 6.

⁴⁶ NOORT, Ed, TIGCHELAAR, Eibert, The Sacrifice of Isaac, str. 6.

„I řekl Hospodin Abramovi: »Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnáním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země.«⁴⁷

„Přisáhl jsem při sobě, je výrok Hospodinův, protože jsi to učinil a neodepřel jsi mi svého jediného syna, jistotně ti požehnám a tvé potomstvo jistotně rozmnožím jako nebeské hvězdy a jako písek na mořském břehu. Tvé potomstvo obdrží bránu svých nepřátel a ve tvém potomku dojdou požehnání všechny pronárody země, protože jsi uposlechl mého hlasu.“⁴⁸

Zkoušen byl i Jób, přestože se v jeho dramatu nevyskytuje důležité sloveso **hns** (v pielu: podrobit zkoušce, vyzkoušet), které se kromě Gn 22, 2 vyskytuje v pielu již jen v 1Sm 17, 39 a dvakrát v qalu v Ž 4, 7 a Iz 10, 29. I o Jóbovi je psáno, že se bál Boha (Jb 1, 1; Jb 1, 8; Jb 2, 3), podobně jako o Abrahámovi (Gn 22, 12). Rozdíl je v tom, že o Jóbovi je to řečeno ihned od počátku (Jb 1, 1), zatímco Abrahám je prohlášen za bohobojného až po zvládnutí Boží zkoušky (Gn 22, 12).⁴⁹ I Jób důvěřoval Hospodinu až do konce nehledě na to, co se děje, věděl, že když Hospodin dává, tak může i brát („... Hospodin dal, Hospodin vzal; jméno Hospodinovo buď požehnáno.“ Jb 1, 21). Rozdíl je také v tom, že Jób nebyl zkoušen Hospodinem, nýbrž satanem, který nevěřil ryzosti Jóbovy víry v Hospodina. Hospodin dal satanovi svolení k „testování“ Jóbovy věrnosti a nezištnosti, a tak postupně Jób přijde o majetek, děti, zdraví i sociální status a ocitne se na absolutním dnu a pokraji smrti. Jób i přesto zůstal věrný a nezlořečil Bohu, jak jej k tomu pokoušela jeho manželka. Jób důvěřoval Hospodinu až do konce, ať se stalo cokoli, byl věrný, třebaže s Bohem chtěl vést soudní při o své nevině, neboť chtěl znát odpověď na to, čemu nerozuměl, proč se mu děje zlo, když koná dobro. Na konci dramatu Bůh Jóbovi požehná a dá více, než kolik ztratil. Dle biblických kritiků jsou (nejen) první dvě nebeské scény přídávkem, znamenalo by to, že Jóba nezkoušel satan, nýbrž sám Hospodin. Skutečností dle mého soudu je, že vyprávění o Jóbovi je mnohem dramatictější, když se čte od třetí do třicáté první kapitoly. Abrahám i Jób jsou příklady hodné následování.

Lidská oběť se objevuje i ve vyprávění Jiftácha a jeho dcery (Sd 11, 29-40). Jiftách slíbil Hospodinu, že pomůže-li mu Hospodin ve válce porazit nepřátele, tak kdo mu při návratu vyjde vstříc z vrat jeho domu, toho obětuje Hospodinu jako

---

⁴⁷ ČEP Gn 12, 1-3.

⁴⁸ ČEP Gn 22, 16-18.

⁴⁹ NOORT, Ed, TIGCHELAAR, Eibert, The Sacrifice of Isaac, str. 60.

zápalnou obětí. Problém je v tom, že vyšla jeho vlastní dcera. Byla jeho jediným dítětem. Svůj slib Jiftách splnil a svou dceru obětoval Hospodinu jako obětí zápalnou.

Ohledně motivu zkoušení Bohem jsou zajímavé i paralely v Ex 20, 19-21 a Sd 3, 1-4.⁵⁰ Také královna ze Saby přijela vyzkoušet Šalamouna hádankami (1Kr 10, 1-10; 2Pa 9, 1-9). Daniel se svými opatrovníky zkoušel deset dní jíst jen zeleninu a pít jen vodu, protože se nechtěl poskvřnit lahůdkami krále (Da 1, 11-15). Motiv Boží zkoušky nebo zkoušení Bohem je ve Staré smlouvě i v Ex 15, 25; Ex 16, 4; Dt 4, 34; Dt 7, 19; Dt 8, 16; Dt 8, 2; Dt 13, 4; Dt 29, 2; Dt 33, 8; Sd 2, 22; Sd 7, 4; Iz 48, 10, Za 13, 9.

„Mojžíš úpěl k Hospodinu a Hospodin mu ukázal dřevo. Když je hodil do vody, voda zesládla. Tam dal Hospodin lidu nařízení a právní ustanovení a **podrobil jej tam zkoušce**. Řekl: **»Jestliže opravdu budeš poslouchat Hospodina, svého Boha, dělat, co je v jeho očích správné, naslouchat jeho přikázáním a dbát na všechna jeho nařízení, nepostihnu tě žádnou nemocí, kterou jsem postihl Egypt. Neboť já jsem Hospodin, já tě uzdravuji.«**“⁵¹

„Hospodin řekl Mojžíšovi: **»Já vám sešlu chléb jako déšť z nebe. Ať lid vychází a sbírá, co denně spotřebují. Tak je podrobím zkoušce, budou-li se řídit mým zákonem, či nikoli.«**“⁵²

„Mojžíš vystoupil k Bohu. Hospodin k němu zavolal z hory: **»Toto povíš domu Jákobovu a oznámíš synům Izraele: Vy sami jste viděli, co jsem učinil Egyptu. Nesl jsem vás na orlích křídlech a přivedl vás k sobě. Nyní tedy, budete-li mě skutečně poslouchat a dodržovat mou smlouvu, budete mi zvláštním vlastnictvím jako žádný jiný lid, třebaže má je celá země. Budete mi královstvím kněží, pronárodem svatým. To jsou slova, která promluvíš k synům Izraele.«** Mojžíš přišel, zavolal starší lidu a předložil jim všechno, co mu Hospodin přikázal. Všechen lid odpověděl jednomyslně: **»Budeme dělat všechno, co nám Hospodin uložil.«** Mojžíš tlumočil odpověď lidu Hospodinu.“⁵³

„Mojžíš lidu odpověděl: **»Nebojte se! Bůh přišel proto, aby vás vyzkoušel, aby bylo zřejmé, že se ho budete bát a přestanete hřešit.«**“⁵⁴

„Zdali kdy slyšel lid hlas Boha mluvícího zprostředku ohně, jako jsi slyšel ty, a zůstal naživu, anebo **zdali se pokusil nějaký bůh přijít a**

---

⁵⁰ KESSLER, Martin, DEURLOO, Karel, A Commentary on Genesis, str. 129.

⁵¹ ČEP Ex 15, 25-26.

⁵² ČEP Ex 16, 4.

⁵³ ČEP Ex 19, 3-8.

⁵⁴ ČEP Ex 20, 20.

vzít pronárod zprostředku jiného pronároda zkouškami, znameními, zázraky a bojem, pevnou rukou a vztaženou paží, velkými hroznými činy, jak to vše s vámi učinil Hospodin, váš Bůh, v Egyptě tobě před očima. Tobě bylo odhaleno poznání, že Hospodin je Bůh; kromě něho není žádný jiný.“⁵⁵

„Pohltníš každý lid, který ti vydá Hospodin, tvůj Bůh, nebudeš ho litovat, nebudeš sloužit jeho bohům; bylo by ti to léčkou. Snad si v srdci řekneš: »Tyto pronárody jsou početnější než já. Jak bych si je mohl podrobit?« Neboj se jich! Jen si vzpomeň, jak naložil Hospodin, tvůj Bůh, s faraónem a s celým Egyptem, **vzpomeň si na veliké zkoušky**, které jsi viděl na vlastní oči, na znamení a zázraky, na pevnou ruku a vztaženou paži, jimiž tě vyvedl Hospodin, tvůj Bůh. Tak naloží Hospodin, tvůj Bůh, s každým lidem, kterého se bojíš. I děsy na ně pošle Hospodin, tvůj Bůh, dokud nezhytnou ti, kteří zbyli a skryli se před tebou.“⁵⁶

„Bedlivě dodržujte každý příkaz, který ti dnes přikazuji, abyste zůstali naživu, rozmnožili se a obsadili zemi, kterou přísleženě přislíbil Hospodin vašim otcům. Připomínej si celou tu cestu, kterou tě Hospodin, tvůj Bůh, vodil po čtyřicet let na poušti, **aby tě pokořil a vyzkoušel a poznal, co je v tvém srdci, zda budeš dbát na jeho přikázání, či nikoli**. Pokořoval tě a nechal tě hladovět, potom ti dával jíst manou, kterou jsi neznal a kterou neznali ani tvoji otcové. Tak ti dával poznat, že člověk nežije pouze chlebem, ale že člověk žije vším, co vychází z Hospodinových úst. Po těch čtyřicet let tvůj šat na tobě nezvetšel a noha ti neotekla. Uznej tedy ve svém srdci, že tě Hospodin, tvůj Bůh, vychovával, jako vychovává muž svého syna. **Proto budeš dbát na přikázání Hospodina, svého Boha, chodit po jeho cestách a jeho se bát**.“⁵⁷

„Vodil tě velikou a hroznou pouští, kde jsou ohniví hadi a štíři, žíznivým krajem bez vody, vyvedl ti vodu z křemene skály, krmil tě na poušti manou, kterou tvoji otcové neznali, **aby tě pokořil a vyzkoušel a aby ti nakonec prokázal dobro**. Neříkej si v srdci: »Tohoto blahobytu jsem se domohl svou silou a zdatností svých rukou.« Pamatuj na Hospodina, svého Boha, neboť k nabytí blahobytu ti dává sílu on, aby utvrdil svou smlouvu, kterou přísahal tvým otcům, jak tomu je dnes. Jestliže však přesto na Hospodina, svého Boha, zapomeš a budeš chodit za jinými bohy, sloužit jim a klanět se jim, dosvědčuji vám dnes, že docela vyhynete. **Jako pronárody, které Hospodin před vámi**

---

⁵⁵ ČEP Dt 4, 33-35.

⁵⁶ ČEP Dt 7, 16-19.

⁵⁷ ČEP Dt 8, 1-7.

vyhubí, tak vyhynete za to, že jste neposlouchali Hospodina, svého Boha.⁵⁸

„Až Hospodin, tvůj Bůh, před tebou vyplení pronárody, které si jdeš podrobit, a až si je podrobíš a usadíš se v jejich zemi, dej si pozor, abys neuvízl v léčce, která po nich zbude, až budou před tebou už vyhlazeny: abys nevyhledával jejich bohy a neřekl: »Jak sloužily tyto pronárody svým bohům, tak to budu dělat i já!« Něco takového nesmíš udělat pro Hospodina, svého Boha, **neboť všechno, co ony činily pro své bohy, Hospodin nenávidí jako ohavnost; vždyť ony pro své bohy spalují dokonce své syny a dcery.**⁵⁹

„Všechno, co vám přikazuji, budete bedlivě dodržovat. Nic k tomu nepřidáš a nic z toho neubereš. Kdyby povstal ve tvém středu prorok nebo někdo, kdo hádá ze snů, a nabídl ti znamení nebo zázrak, kdyby se dostavilo to znamení nebo ten zázrak, o němž ti mluvil, když říkal: »Pojďme za jinými bohy,« které jsi neznal, »a služme jim,« neuposlechneš slov takového proroka nebo toho, kdo hádá ze snů. **To vás zkouší Hospodin, váš Bůh, aby poznal, zda milujete Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší. Hospodina, svého Boha, budete následovat a jeho se budete bát, budete dbát na jeho přikázání a poslouchat ho,** jemu budete sloužit a k němu se přimknete.

Avšak takový prorok nebo ten, kdo hádá ze snů, bude usmrčen, protože přemlouval k odpadnutí od Hospodina, vašeho Boha, který vás vyvedl z egyptské země a vykoupil tě z domu otroctví. Chtěl tě svést z cesty, po které ti Hospodin, tvůj Bůh, přikázal chodit. I odstraníš zlo ze svého středu.⁶⁰

„Kdyby tě tvůj bratr, syn tvé matky, nebo tvůj syn nebo tvá dcera nebo tvá vlastní žena nebo tvůj nejmilejší přítel potají ponoukal: »Pojďme sloužit jiným bohům,« které jsi neznal ty ani tvoji otcové, některým z bohů těch národů, které jsou kolem vás, ať blízko tebe nebo daleko od tebe, od jednoho konce země až k druhému konci země, nepřivolíš mu a neuposlechneš ho, nebudeš ho litovat ani s ním mít soucit ani ho krýt.

Musíš ho zabít. Nejprve se proti němu pozdvihne tvoje ruka, aby ho usmrtila, potom ruce všeho lidu. Budeš ho kamenovat, dokud nezemře, protože tě usiloval odvést od Hospodina, tvého Boha, který tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví. **Celý Izrael ať o tom uslyší a ať se bojí. Nikdy ať se mezi vámi nestane něco tak zlého.**⁶¹

---

⁵⁸ ČEP Dt 8, 15-20.

⁵⁹ ČEP Dt 12, 29-31.

⁶⁰ ČEP Dt 13, 1-6.

⁶¹ ČEP Dt 13, 7-12.

„Kdybys uslyšel o některém svém městě, které ti dává Hospodin, tvůj Bůh, aby ses v něm usadil, že z tvého středu vyšli muži ničemní a svádějí obyvatele města slovy: »Pojďme sloužit jiným bohům,« které jste neznali, budeš pátrat a zkoumat a dobře se vyptávat; bude-li to jistá pravda, že se taková ohavnost ve tvém středu stala, úplně vybijíš obyvatele toho města ostřím meče, zničíš je ostřím meče jako klaté, i všechno, co je v něm, i jeho dobytek. Všechnu kořist z něho shromáždíš na jeho prostranství a město i všechnu kořist z něho **spálíš jako celopal pro Hospodina, svého Boha**. Zůstane navěky pahorkem sutin, nikdy nebude vystavěno. Ať ti neulpí na ruce nic z toho, co propadlo klatbě, aby se Hospodin od svého planoucího hněvu odvrátil a udělil ti slitování. **Slituje se nad tebou a rozmnoží tě, jak přísahal tvým otcům, když budeš poslouchat Hospodina, svého Boha, dbát na všechny jeho příkazy, které ti dnes udílím, a dodržovat, co je správné v očích Hospodina, tvého Boha.**“⁶²

„Jste synové Hospodina, svého Boha. Nebudete si pro mrtvého dělat smuteční zářezy, ani mezi očima lysinu. Jsi přece svatý lid Hospodina, svého Boha. **Tebe si Hospodin vyvolil ze všech lidských pokolení,** která jsou na tváři země, abys byl jeho lidem, zvláštním vlastnictvím.“⁶³

„Mojžíš svolal celý Izrael a řekl jim: Na vlastní oči jste viděli, co učinil Hospodin v egyptské zemi faraónovi a všem jeho služebníkům i celé jeho zemi, **na vlastní oči jsi viděl veliké zkoušky,** znamení a ony veliké zázraky.“⁶⁴

„O Lévim pravil: »Tvé tumím a urím, Hospodine, patří muži tobě zbožně oddanému. **Vyzkoušel jsi ho při pokušení v Masse,** měl jsi s ním svár při Vodách sváru u Meriby. Řekl o svém otci a o své matce: ‚Nehledím na ně;‘ na své bratry se neohlíží, své syny nezná. Oni dbali na tvou řeč, zachovávali tvou smlouvu. Budou vyučovat tvým právům Jákoba a tvému zákonu Izraele, **budou klást před tebe kadidlo a na tvůj oltář celopaly.** Žehnej, Hospodine, jeho zdatnosti a měj zalíbení v díle jeho rukou. Zdeptej bedra těch, kdo povstávají proti němu, aby už nepovstali, kdo ho nenávidí!«“⁶⁵

„Po soudcově smrti si však opět počínali hůře než jejich otcové, chodili za jinými bohy, sloužili jim a klaněli se jim. Nevzdali se svých způsobů ani svého zatvrzelého počínání. Proto Hospodin vzplanul proti Izraeli hněvem a prohlásil: »Protože tento pronárod přestoupil moji smlouvu, kterou jsem uložil jejich otcům, a **neposlouchají mě,** ani já už před nimi

---

⁶² ČEP Dt 13, 13-19.

⁶³ ČEP Dt 14, 1-2.

⁶⁴ ČEP Dt 29, 1-2.

⁶⁵ ČEP Dt 33, 8-11.

nevyženu žádný z těch pronárodů, které ponechal Jozue, než zemřel.

Jimi budu Izraele zkoušet, zda bude chodit po cestě Hospodinově právě tak bedlivě jako jejich otcové, či nebude.« Hospodin tam proto tyto pronárody nechal a nevyhnal je hned, ani je nevydal do Jozuových rukou.“⁶⁶

„Tyto pronárody ponechal Hospodin, **aby jimi zkoušel Izraele**, totiž všechny ty, kteří nepoznali žádné boje o Kenaan, aby je izraelská pokolení poznala a naučila se bojovat, ti totiž, kteří předtím boj vůbec nepoznali: ponechal pět pelištejských knížat a všechny Kenaance i Sidóňany a Chivejce, kteří obývali Libanónské pohoří od hory Baal-chermonu až po cestu do Chamátu. Ti zůstali, **aby byl skrze ně Izrael zkoušen, aby se ukázalo, budou-li poslouchat Hospodinovy příkazy, které přikázal jejich otcům skrze Mojžíše.** Izraelci tedy sídlili uprostřed Kenaanců, Chetejců, Emorejců, Perizejců, Chivejců a Jebúsejců.“⁶⁷

„Hospodin však Gedeónovi řekl: »Ještě je lidu mnoho. **Poruč jim, ať sestoupí k vodě, tam ti je vyzkouším.** O kom ti řeknu: Půjde s tebou, ten s tebou půjde. Ale nesmí jít s tebou nikdo, o kom ti řeknu: Ten s tebou nepůjde.«“⁶⁸

„Hle, přetavil jsem tě, ne však jako stříbro, **vyzkoušel jsem tě v tavicí peci utrpení.**“⁶⁹

„Probuď se, meči, proti mému pastýři, proti reku, mému společníku, je výrok Hospodina zástupů. Bij pastýře a ovce se rozprchnou! K maličkým však obrátím svou ruku. Z celé země, je výrok Hospodinův, budou dvě třetiny vyhlazeny, zajdou, jen třetina v ní zbude. **Tu třetinu však provedu ohněm. Přetavím je, jako se taví stříbro, přezkouším je, jako se zkouší zlato.** Ti budou vzývat mé jméno a já jim odpovím. Řeknu: »Toto je můj lid.« A oni řeknou: »Hospodin je můj Bůh.«“⁷⁰

1.3.2 Míra souhlasu jiných oddílů s probíraným oddílem

Jisté podobnosti hodné pozornosti s Gn 22, 1-19 jsou v Gn 12 i v Gn 21. Příběh o Jóbovi je jiný a řeší odlišné téma, i když se v něm také zkouší věrnost Božího služebníka. Jiftáchův příběh je také velmi rozdílný, přestože podobnost je v obětování vlastního dítěte (jedináčka) jako oběť zápalnou Hospodinu. Míra souhlasu ohledně Boží zkoušky ve výše citovaných textech (např. Ex 20; Sd 3) je

---

⁶⁶ ČEP Sd, 2, 19-23.

⁶⁷ ČEP Sd 3, 1-5.

⁶⁸ ČEP Sd 7, 4.

⁶⁹ ČEP Iz 48, 10.

⁷⁰ ČEP Za 13, 7-9.

jen v motivu zkoušení. Vyprávění o svázání Izáka je skutečně jedinečný a nemá v Písmu obdoby.

1.4 Žánr oddílu

1.4.1 Literární žánr oddílu

Splňuje požadavky vyprávění, přesněji řečeno jde o pověst (legendu). Pověst není vyprávěním podle skutečných událostí. Legenda je něco, co se (pravděpodobně) nikdy nestalo, ale co se děje a dít bude. Pověst je něco, co se opakuje, úzce souvisí s pohádkou a mýtem, chce ovlivnit svého příjemce, proto mu zpravidla navrhuje nějaký světonázor (odpověď) a nabízí tak recipientovi příležitost, aby se setkal sám se sebou a porovnal své aktuální „rozumění světu“ s předkládaným. Když to učiní, může nalézt odpovědi na nejniternější otázky a možná řešení problémů v lidském životě.

„Jako všichni solidní lidé nevěřím v historickou pravdu, ale v pravdu legend. Georges Duhamel“⁷¹

Legenda o svázání Izáka obsahuje několik přímých řečí. V úvodu je recipientovi sděleno, že Bůh chce Abraháma vyzkoušet. Poté Bůh přikazuje Abrahámovi, aby šel a obětoval mu svého syna Izáka. Zápletkou je, zda Abrahám poslechne Boží příkázání nebo se mu vzepře. Největší napětí je v momentě, kdy Abrahám sváže svého syna do kozelce, položí jej na oltář a vezme do ruky nůž, aby svého syna zabil. Tehdy jej Hospodinův posel zadrží a přikazuje mu, aby chlapci nic nedělal. Abrahám slyší Boží vůli a jedná podle ní, spatří berana, vezme jej a obětuje místo svého syna Izáka. Rozuzlení příběhu je Hospodinovo požehnání (odměna) za Abrahámovu poslušnost, oddanost a důvěru.

Postavy:

- Bůh
- Abrahám
- Izák
- Abrahámovi mládenci
- Hospodinův posel
- obětní beránek

Současně v každé scéně proti sobě vystupují vždy jen dvě postavy.

1. Hospodin – Abrahám (Gn 22, 1-2)
2. Abrahám – mladíci (Gn 22, 4-5)
3. Izák – Abrahám (Gn 22, 7-8)

---

⁷¹ MALKA, Victor, Nejkrásnější židovské legendy, str. 8.

4. Hospodinův posel – Abrahám (Gn 22, 11-12)
5. Podruhé Hospodinův posel – Abrahám (Gn 22, 15-18)

Průběh děje je přímočarý a sleduje jednu linii vyprávění.

1. Hospodin chce, aby Abrahám šel, vzal a obětoval Izáka (Gn 22, 2).
2. Abrahám slyšel, viděl a šel to udělat (Gn 22, 2-10).
3. Hospodinův posel jej v poslední chvíli hlasem shůry zastaví (Gn 22, 11-12).
4. Abrahám spatřil berana, šel, vzal a obětoval jej místo Izáka (Gn 22, 13).
5. Hospodin požehná Abrahámovi skrze svého posla, protože mu Abrahám neušetřil svého syna Izáka a uposlechl jeho hlas (Gn 22, 15-18).

1.4.2 Společenské použití žánru (*Sitz im Leben*)

Toto vyprávění je poměrně snadno zapamatovatelné (Bůh nařídil Abrahámovi obětovat syna, Abrahám to jde udělat, Hospodinův posel jej na poslední chvíli zastavuje, Abrahám obětuje beránka místo svého syna, Abrahám je odměněn Božím požehnáním za svou poslušnost). Toto vyprávění se může vyprávět doma i na veřejných místech, pravděpodobně se vyprávělo za účelem vyzdvihnout jednání Abraháma, upevnit světonázor a Boží autoritu (dobré je to, co chce Bůh). Vyprávění může také inspirovat rodiče, že Boží příkázání mají přednost přede vším, respektive Boží vůle má přednost před tím, co chci já, má žena nebo naše děti. Rozhodující je to, co chce Bůh, ne člověk. Posluchači vyprávění v době vzniku v něm mohli spatřit, že Hospodin nechce oběti prvorozených dětí, nýbrž že je vhodné následovat Abraháma a je-li oběť nutná, tak místo svého prvorozeného syna obětovat Hospodinu berana. Hospodin dává a může i brát zpět, neboť je pravým vlastníkem všeho, co jest.

Potomci Abraháma a vyznavači judaismu by si příběh o svázání Izáka mohli vyložit takto: Nebýt Hospodina, nebyli bychom ani my. Hospodin dal, Hospodin mohl vzít zpět, ale nechtěl. Hospodin nechce lidské oběti, byla to zkouška, zda Abrahám poslechne Boží příkaz nebo se mu vzepře. Hospodin chce, aby se Abrahám skrze svého syna Izáka převelice rozmnožil a jak slíbil, to splnil. Naše existence je svědectvím o Boží věrnosti. Hospodin tedy chce, abychom existovali a za svou existenci vděčíme jedině Bohu. Nebýt Boha, nebyli bychom ani my. Dobré je to, co chce Bůh, ne to, co chce člověk nebo co si člověk a jeho rozum myslí, že je dobré, protože člověk neví, co je pro něho dobré, ale Hospodin ano, protože je Bohem. Naprosté podřízení své vůle vůli Boží. Kdo jiný je kompetentnější a kdo je moudřejší než náš Bůh, který si nás vyvolil? Příkázání se musí poslouchat, protože jsou od Hospodina (a basta!). Hospodin ví, co je dobré, proto je i moudré jeho příkázání poslouchat. Kdo neposlouchá Boží příkázání (vůli), je svévolník. Jsme Bohem vyvolený národ, proto následujme našeho Boha z celého svého srdce a důvěřujme mu, aby s námi bylo dobře. Věříme, že když budeme poslouchat Hospodina, tak budeme za svou poslušnost odměněni a požehnáni jako náš praotec Abrahám.

1.5 Kontext

1.5.1 Literární kontext

V Gn 20 se opakuje téma z Gn 12, kde Abrahám prosí Sáru, aby o něm říkala Egyptanům, že je jeho sestrou, nikoli manželkou, aby si Abrahám zachránil život a aby se mu kvůli ní dobře dařilo (Gn 12, 11-13). V Gn 20 se toto opakuje, když Abrahám odešel do negebské krajiny a pobýval v Geraru jako host. Abrahám řekl abímelekovi, tamnímu gerarskému králi, o své ženě Sáře to samé, co řekl faraonovi v Egyptě, totiž že Sára je jeho sestrou (Gn 20, 2). Abrahám zamlčel, že Sára je zároveň i jeho manželkou. Dle svědectví gerarského krále v rozmluvě s Bohem ve snu příbuzenství s Abrahámem potvrdila i Sára a stejně jako Abrahám zatajila své manželství s ním (Gn 20, 3-5). Když se to abímelek ve snu od Hospodina dozvěděl, že Sára je vdaná s Abrahámem (Gn 20, 3-7), vzal brav a skot, otroky a služebnice a dal je Abrahamovi a navrátil mu jeho ženu Sáru (Gn 20, 14). Abímelek dal nadto Abrahámovi jako odškodné tisíc šekelů stříbra (Gn 20, 16). Abrahám se pak za abímeleka pomodlil a uzdravil jej i jeho ženu a otrokyně, takže rodily, neboť Hospodin kvůli Abrahámově ženě Sáře uzavřel každé lůno v jeho domě (Gn 20, 17-18).

V Gn 21 se Abrahámovi a Sáře se narodil zaslíbený syn Izák (Gn 21, 3). Abrahám poté poslechl Hospodina a udělal, co po něm Sára chtěla. Brzy ráno dal Hagar jeden měch vody a chléb a propustil ji na svobodu i s Izmaelem, aby Izmael nebyl dědicem spolu s Izákem (Gn 21, 10-14). Klíčová informace v Gn 21 je, že potomstvo, které Hospodin Abrahámovi do té doby již šestkrát zaslíbil (Gn 12, 2; Gn 13, 16; Gn 15, 5; Gn 17, 2; Gn 17, 6; Gn 17, 19), vzejde právě z Izáka (Gn 21, 12). Hospodin však učiní veliký národ i z Izmaela, neboť i on je Abrahámův potomek (Gn 21, 13). Příběh, ve kterém Bůh zachránil Hagar i Izmaela na poušti (Gn 20, 15-21), může být chápán jako předmluva k vyprávění o svázání Izáka (Gn 22, 1-19), neboť obě vyprávění obsahují zajímavé podobnosti: Bůh promlouvá k Abrahámovi a Abrahám jedná podle Božího slova (Gn 21, 12-14; Gn 22, 1-3); Abrahámův syn je blízko smrti (Gn 20, 15-16; Gn 22, 10); Abrahámův syn je zachráněn Božím zásahem z nebes (Gn 21, 17-19, Gn 22, 11-13); v obou vyprávěních vystupuje Hospodinův posel (Gn 21, 17-18; Gn 22, 11-12); Bůh otevřel oči Hagar a ona spatřila studnu s vodou (Gn 20, 19), Abrahám se rozhlédl a uviděl, že vzadu byl beran, kterého vzal a obětoval místo svého syna Izáka (Gn 22, 13).⁷² Další souvislost Gn 21 a Gn 22 je, že Abrahám uzavřel smlouvu s abímelelem o vzájemném prokazování milosrdenství v Beer-šebě (Gn 21, 3), kde Abrahám zasadil tamaryšek a vzýval Hospodina, Boha věčného (Gn 21, 33), po zvládnutí zkoušky (Gn 22, 1-19) se Abrahám vrátil do Beer-šeby se svými služebníky (mládenci), neboť tam sídlil (Gn 22, 19).

---

⁷² RÖMER, Thomas, Abraham's righteousness and sacrifice, *Communio viatorum*, 2012, 54/1, str. 7.

„Netrap se pro chlapce a pro tu otrokyni; poslechni Sáru ve všem, co ti říká, **neboť tvé potomstvo bude povoláno z Izáka**. Učiním však národ i ze syna otrokyně, neboť také on je tvým potomkem.“⁷³

Abrahám po uzavření smlouvy a abímelekiem pobyl jako host v pelištejské zemi mnoho dní (Gn 21, 34). Když Izák povyrosl, stal se předmětem Abrahámovy zkoušky (Gn 22, 1-19). Abrahám poslechl Boží příkaz a odešel do země Mórija obětovat svého Izáka jako oběť zápalnou (Gn 22, 2-3), avšak Hospodinův posel jej v poslední chvíli zastavil (Gn 22, 11-12) a místo Izáka byl obětován beran (Gn 22, 13). V Gn 22, 18 je také znovu potvrzen slib z Gn 12, 3, kde Hospodin řekl, že v Abrahámovi dojdou požehnání veškeré čeledi země.⁷⁴ Po této příhodě se Abrahám vrátil ke svým služebníkům (mladíkům) a vydali se společně směrem do Beer-šeby (Gn 22, 19).

Hned v následující kapitole (Gn 23) je zpráva o smrti Sáry v Chebrónu v kenaanské zemi ve městě Kirjat-arba (Gn 23, 2). Abrahám, místními Chetejci nazván jako „kníže Boží“ (Gn 23, 6), ji chtěl pohřbít v místní makpelské jeskyni na konci Efrónova pole v Makpele naproti Mamre (Gn 23, 8-9). Toto pole i s jeskyní a všemi stromy Abrahám získal od Efróna chetejského, který zasedal uprostřed Chetejců, za čtyři sta šekelů stříbra (Gn 23, 10-17). Tam v té jeskyni na poli v Makpele naproti Mamre v Chebrónu v kenaanské zemi Abrahám pohřbil svou ženu a polorodou sestru Sáru (Gn 23, 19; Gn 20, 12).

Po smrti Sáry Abrahám hledal ženu pro Izáka a poslal svého posla do své rodné země, neboť nechtěl, aby si Izák vzal některou z kenaanských žen (Gn 24, 2-3). Přestože již byl Abrahám stařec pokročilého věku, podruhé se oženil, vzal si Ketúru a zplodil s ní šest synů (Gn 25, 1-2). Měl i další syny se svými ženinami, kterým dal dary a poslal je na východ (Gn 25, 6), neboť veškeré své dědictví, které Abrahám nabyl, odkázal Izákovi (Gn 25, 5).

„I zesnul Abraham a zemřel v utěšeném stáří, stár a sytý dnů, a byl připojen k svému lidu. Jeho synové Izák a Izmael ho pochovali do makpelské jeskyně na poli Efróna, syna Chetejce Sóchara, naproti Mamre. To pole koupil Abraham od Chetejců. Tam byl pochován Abraham i jeho žena Sára.“⁷⁵

---

⁷³ ČEP, Gn 21,12-13.

⁷⁴ BRUEGGEMANN, Walter, Genesis, str. 185.

⁷⁵ ČEP, Gn 25, 8-10.

~hrba Abrahám

- Abrahám na počátku své cesty na Hospodinův příkaz vyšel ze země svého rodiště a vydal se do země, o které mu Hospodin řekl, že mu ji ukáže (Gn 12, 1n).
- Abrahámovi Hospodin sedmkrát zaslíbil, že ho převelice rozmnoží (Gn 12, 2; Gn 13, 16; Gn 15, 5; Gn 17, 2; Gn 17, 6; Gn 17, 19; Gn 22, 17).
- Abrahámovi Hospodin čtyřikrát zaslíbil zemi Kenaan (Gn 13, 14-15; Gn 13, 17; Gn 15, 7; Gn 17, 8) a jeho potomkům ji Hospodin také zaslíbil čtyřikrát (Gn 13, 15; Gn,13, 17; Gn 15, 7; Gn 17, 8).
- Hospodin Abrahámovi čtyřikrát řekl, že Sára porodí syna (Gn 17, 16; Gn, 17, 19; Gn 17, 21; Gn 18, 10; Gn 18, 14).
- Hospodin s Abrahámem dvakrát uzavřel smlouvu (nebo ji máme ve dvou verzích) Gn 15, 18-21 a Gn 17, 1-21, ve které Hospodin Abrahámovým potomkům dává kenaanskou zemi (Gn 15, 18-21) a že Hospodin bude Abrahámovi a jeho potomkům Bohem a že toto je smlouva věčná (Gn 17, 7). Ve smlouvě v Gn 17 je navíc ještě zopakováno, že Abraháma převelice rozmnoží (Gn 17, 2). Znamením smlouvy je mužská obřízka, kterou Abrahámovo sémě bude dodržovat, aby neporušili smlouvu (Gn 17, 9-14).
- Hospodin Abrahámovi řekl, že svou smlouvu ustaví s Izákem pro jeho potomstvo jako smlouvu věčnou (Gn 17, 19) a že potomstvo, které Abrahámovi zaslíbil a které převelice rozmnoží, vzejde právě z Izáka (Gn 21, 12-13).
- Když Izák povyroste, stal se předmětem Abrahámovy zkoušky. Abrahám poslechl Boží příkaz a šel do země Mórija obětovat svého syna Izáka (Gn 22, 2-3; Gn 22, 9-10). Na poslední chvíli Abraháma zastavil Hospodinův posel (Gn 22, 12) a místo Izáka byl obětován beran (Gn 22, 13). Abrahám ve zkoušce uspěl, neboť neušetřil Hospodinu svého syna Izáka (Gn 22, 12; Gn 22, 16), prvotinu ze svého zaslíbeného potomstva se Sárou.

qxcy Izák

- Izák je zaslíbeným synem Abraháma a Sáry (Gn 17, 19-21).
- Izák je dědicem smlouvy. Hospodin s Izákem uzavřel smlouvu věčnou, jak slíbil Abrahámovi, ve které Izákovi bylo zaslíbeno rozmnožení potomstva a

že v jeho potomku dojdou požehnání všechny pronárody země (Gn 26, 2-5; Gn 26, 24).

hwwhy Šalm (*malach Adonaj*) Hospodinův posel

- Hospodinův posel je zástupcem (mluvčím) Hospodina.
- Často vystupuje jako válečník s mečem v ruce (Nu 22, 23; Nu 22, 31; 1.Paralipomenon 21, 16)
- Hospodinův posel za jednu noc pobil 185 000 asyrských bojovníků (2. Královská 19, 35).
- Jednou úspěšně vystoupí jako přímluvce za Boží slitování nad Jeruzalémem (Zach 1, 7-17).

1.5.2 Historický kontext popisovaného: v jaké době se děj oddílu odehrává?

Příběh je zasazen do prostředí velkých rodin cca 1250-1000 let př. n. l., kdy většina lidí pěstovala dobytek a zabývala se zemědělstvím. Dějinné pozadí příběhu lze těžko popsat kvůli nedostatku pramenů, které by nám poskytly záchytné body o dané době, v které se má odehrávat. Téma diskuse ohledně náboženské hodnoty lidské oběti ve formě prvorozených dětí bylo zřejmě v 7. a 6. století před naším letopočtem v Izraeli a Judsku (možná na celém Blízkém východě) aktuálním tématem.⁷⁶ Je téměř jisté, že vyprávění o svázání Izáka má něco do činění s lidskými oběťmi.⁷⁷ Zajisté tu hraje roli staroorientální obětní kult, který je dnešním lidem v Evropě, zcela neznámý. Je třeba vzít v úvahu, že podle Staré smlouvy prvotiny z dobytka i úrody patří Bohu (Gn 4,4; Ex 13,2; Ex 23,19; Dt 26,1-2), i prvorozený syn (Ex 13,13; Ex 22,28).⁷⁸ Lidé v dávných dobách v oblasti Blízkého východu věřili tomu, že když přinesou Bohu oběti, tak Bůh jim za ně na oplátku požehná a naopak.

1.5.3 Historický kontext popisujícího: v jaké době mohlo být zformulováno, s jakým záměrem, kdo mohl být zamýšlený čtenář, konfesní a politické okolnosti?

⁷⁶ NOORT, Ed, TIGCHELAAR, Eibert, The Sacrifice of Isaac, str. 8.

⁷⁷ RÖMER, Thomas, Abraham's righteousness and sacrifice, *Communio viatorum*, 2012, 54/1, str. 5.

⁷⁸ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 102.

Vznik Gn 22 se datuje se do 9. nebo 8. století před naším letopočtem.⁷⁹ Konečná verze příběhu o svázání Izáka však byla nejspíš zformulována v 8. či 7. století př. n. l.⁸⁰ Příběh se pravděpodobně po staletí měnil, proto dnešní verze vyprávění se řadí spíše k pozdní fázi sestavování knihy Genesis.⁸¹ Záměr autora příběhu je podle mě jasný, upevnit Boží autoritu a světonázor, že dobré je to, co chce Bůh, ať je to cokoli. Zamýšlenými čtenáři jsou ti, kteří věří, že jsou potomci Abraháma.

1.6 Exegetické zaostření

1.6.1 Co je hlavním tématem oddílu, na jakou otázku je odpovědí?

Obstojí Abrahám v testu či nikoli? Během zkoušky jde o to, zda Abrahám bude jednat podle Božích pokynů nebo nebude. Aby se jimi mohl řídit, tak se nejprve musí dozvědět, aby je mohl poznat, tak nejprve musí být schopen a chtít naslouchat Božím přikázáním. Nejde jen o Abrahámovo jednání, nýbrž i o chtění a mohoucnost slyšet to, co chce Bůh, dovídat se Boží vůli a rozhodovat se podle ní (poslouchat Boha, podříditi se).⁸² Čtenář oddílu může ve vyprávění o zkoušce Abraháma hledat i odpověď na to, podle čeho se má v životě řídit. Abrahámův světonázor, konkrétně jeho smýšlení a jednání nabízí odpověď a může posloužit jako vzor. Bůh a jeho vůle jsou na prvním místě. Smyslem zkoušky je zjistit, co je v srdci zkoušeného, zda uposlechne rozkaz a bude jednat podle něho nebo neuposlechne a vzepře se mu. Abrahám obdržel Boží příkaz (soukromé zjevení) nehledě jak těžký (náročný) a šel jej vykonat tak, jak má poslušnost vypadat: bez reptání, bez zbytečných otázek, a hlavně rychle (ihned) s důvěrou a oddaností. Abrahám věří, že Bůh je dobrý a že dobré je to, co chce Bůh, a proto svou (lidskou) vůli dobrovolně podřizuje vůli Boží, kterou poslouchá a jedná podle ní, neboť zlé by bylo jednat podle vůle člověka proti vůli Boha. Oddíl tak odpovídá na možná nejdůležitější otázky, jaké si člověk klade: Co mám dělat? Co je dobré? Podle čeho se mám řídit? Co je v mém životě nejdůležitější? Příběh o svázání Izáka navrhuje čtenáři odpověď: Bůh je na prvním místě. Bůh je dobrý, a proto je dobré jej následovat (důvěřovat mu) a zlé je jednat proti Božímu přikázání, nevěřit Bohu, nenásledovat jej a žít ve vzpouře proti Bohu a jeho vůli (přikázáním). Kdo poslouchá Boha, ten bude odměněn. Zkrátka dobré je to, co chce Bůh, protože Bůh ví, co je dobré a zlé, ne člověk. Kdo tedy miluje Boha, činí jeho vůli (jedná podle Božích přikázání). Kdo činí Boží vůli, ten je Boží služebník jako Abrahám, bude požehnán a bude s ním dobře.

---

⁷⁹ NOORT, Ed, TIGCHELAAR, Eibert, *The Sacrifice of Isaac*, str. 14.

⁸⁰ FINKELSTEIN, Israel, SILBERMAN, Neil Asher, *Objevování Bible*, str. 47.

⁸¹ WENHAM, Gordon J., *Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2)*, str. 102.

⁸² HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, *Obtížné oddíly knih Mojžíšových*, str. 93.

„Narodili jsme se v monarchii: poslouchat boha, to je naše svoboda.“⁸³

„A přece jsi ty, nám vštěpovaná, vypuzovala z našeho srdce všechnu touhu po pozemských statcích a za tvého dohledu nesmělo být v naší mysli pro žádný zločin místo! Vkládala jsi totiž denně do mých uší a do mysli slavný výrok Pythagorův: »Následuj boha!«“⁸⁴

1.6.2 Co o tomto tématu text říká?

Abrahám je příklad hodný následování. Abrahám šel Bohu obětovat svého syna, protože to chtěl Bůh. Abrahám za svou poslušnost získal pochvalu a zaslíbení (požehnání). Dobré je to, co chce Bůh, ne to, co chce člověk.

1.6.3 Co tím, co říká, chce oddíl dosáhnout? Jakou předpokládá odpověď?

Poslouchat Boží příkazy (zjevení), je dobré. Nic není lepší než Bůh a jeho vůle. Bůh je nejvyšší dobro a konečným cílem všeho, co jest. Bůh je nejvyšším posuzovacím měřítkem dobra a zla. Bůh je věrný a plní své sliby. Zkrátka kdo je důvěryhodnější (lepší) než Bůh? Komu jinému věřit, když ne Bohu?

„Vždyť vzhledem k tomu, že si nelze vymyslet nic lepšího, než je bůh, kdo by pochyboval, že je dobré to, nad co není nic lepšího?“⁸⁵

„Aby naše uvažování nepostupovalo do nekonečna, je třeba uznat, že nejvyšší bůh je zcela naplněn nejvyšším a dokonalým dobrem. Usoudili jsme však, že dokonalé dobro je pravá blaženost; pravá blaženost musí tedy spočívat v nejvyšším bohu.“⁸⁶

1.7 Homiletické křižovatky

1.7.1 Co má zaznít dnes?

---

⁸³ LUCIUS ANNAEUS SENECA, O duševním klidu, str. 136.

⁸⁴ BOËTHIUS, Filosofie utěšitelka, str. 25.

⁸⁵ BOËTHIUS, Poslední Říman, str. 98.

⁸⁶ BOËTHIUS, Poslední Říman, str. 98.

Nevytrhávejme příběh o svázání Izáka z kontextu. Nejedná se o „skok víry“ ani o náboženský fanatismus, ale o důvěru až do konce, oddání se Bohu, Abrahám nejednal nezdůvodněně! Skok víry (možná fanatismus) by to byl, kdyby Bůh Abrahámovi do té chvíle šestkrát nezaslíbil, že ho převelice rozmnoží, neřekl čtyřikrát, že Sára porodí syna a před příkazem o obětování Izáka mu neřekl, že svou smlouvu ustaví s Izákem pro jeho potomstvo jako smlouvu věčnou (Gn 17, 19) a že potomstvo, které Abrahámovi zaslíbil a které převelice rozmnoží, vzejde právě z Izáka (Gn 21, 12-13). Jestliže Abrahám „skočil“, tak do Božích rukou. Šlo o zkoušku, zda Abrahám důvěřuje Bohu, zda Abrahám bude slyšet Boží vůli a jednat podle ní.

Jestliže Bůh je dobrý, tak dobrá je i Boží vůle (to, co chce Bůh), a tím pádem Boží vůle se stává nejvyšší etickou zásadou („kompasem“), což znamená, že dobré je i podřídít svou lidskou vůli vůli Boží. Co je však Boží vůle pro nás dnes? Je třeba zmínit, že Boží vůli nelze bez přihlídnutí k situaci odvodit z nějakého rozumového principu a že není k dispozici žádné absolutní měřítko, podle kterého bychom mohli dojít k objektivnímu poznání, co je dobro a zlo, pokud nám to Bůh nezjeví. Člověk nemá poznání dobra a zla v jeho v čisté podobě bez Božího zjevení. Je tedy třeba odmítnout jakoukoli etiku kromě té teologické, jejímž nejvyšším principem je být podřízen Boží vůli, která určuje, co je dobré a zlé, protože Bůh ví, co je dobré a zlé. Co chce Bůh, to je pro jednotlivého člověka možno zjistit jen s přihlídnutím ke konkrétní, neopakovatelné situaci. Přestože člověk hledá ujistění o správnosti toho, co se rozhodne udělat, tak reflexe člověka nad vlastním jednáním mu neumožňuje se vyhnout spolehnutí se výhradně na milost Boha, do jehož rukou své rozhodnutí i jednání vkládá.

„Zodpovědnost předpokládá poslední svobodu k posouzení dané situace, k rozhodnutí a činu. Zodpovědné jednání není předem a jednou provždy dáno, ale rodí se v dané situaci. Nejde o realizaci nějakého principu, který nakonec troskotá na skutečnosti, nýbrž o postižení toho, co je v dané situaci nutné, co je »přikázáno«.“⁸⁷

Odpovědný člověk si uvědomuje, že to, co je v některé situaci blíže k dobru, může být v jiné situaci blíže ke zlu aneb zásada, že „extrémní situace si vyžaduje extrémní jednání“. To však neznamená, že můžeme jednat extrémně kdykoli se nám chce. Zkrátka lhát je někdy menší zlo než mluvit pravdivě a úmyslně ukončit někoho život je někdy menší zlo než jej nechat žít. Proto se nebojme porušit jakékoli biblické přikázání (např. z Desatera či z Kázání na hoře), vyžaduje-li si to situace. Jak pravil pan profesor Jan Štefan: „Pravidla jsou přeci od toho, aby se porušovala,“ záleží na situaci! Není to však samo o sobě pravidlem?

---

⁸⁷ BONHOEFFER, Dietrich, Etika, str. 223.

„Domnívám se spíše, že jsme dnes jako křesťané povinni podrobit kritice jakoukoli poslušnost a že tato kritika musí být radikální. Nikdy totiž nevíme zcela přesně, kdo je vlastně Bůh a co si od nás přeje.“⁸⁸

1.7.2 Je nebo není hlavní výpověď textu srozumitelná / přijatelná dnešnímu člověku?

Vyprávění o svázání Izáka je vyprávěním o Abrahámově zkoušce. Abrahám nejprve slyšel Boží vůli a poté jednal bez zbytečného odkladu (Abrahám poslouchal Boha). Dedukce, že dobré je to, co chce Bůh a že Boží vůle je nejvyšším požadavkem teologické etiky (např. v židovství, křesťanství a islámu), se mi z textu dnešnímu člověku nezdá příliš srozumitelná. Téma odmítnutí dětských obětí hraje také svou roli v době vzniku vyprávění. Dnešním největším problémem je vytrhnutí z kontextu a pozadí, tedy přečíst si pouze příběh o svázání Izáka (Gn 22,1-19) a nečíst jej v kontextu celého Abrahámovského příběhu od Gn 12 po Gn 25, což se dle mého názoru nezřídka děje a dít bude. Pokud příběh vytrhneme z kontextu, snadno můžeme dojít k mylnému závěru, že Abrahám je psychicky nemocný (blázen, šílenec) a náboženský fanatik, který jednal zcela iracionálně na základě emocí a mylného přesvědčení.

„Teologovi však hořkne slovo poslušnost v ústech, uvědomí-li si, jak často poukazovali na poslušnost Eichmann, Höss a tisíce dalších.“⁸⁹

1.7.3 Jak by vypadal efekt textu analogický jeho efektu u prvních posluchačů?

Posluchači by byli inspirováni důvěrou Abraháma k Bohu. Cítili by úctu a obdiv k Abrahámovi. Přijali by Abrahámovu světonázor (nejdříve poznat Boží vůli a poté podle ní jednat, neboť co chce Bůh, to je dobré. Chceš-li Boží požehnání, poslouvej Boží přikázání.).

1.7.4 Výklad veršů

Genesis 22:1

^{LV} *A stalo se po těchto událostech. Bůh Abraháma podrobil zkoušce, řekl mu: „Abraháme!“ Odpověděl: „Tu jsem.“*

⁸⁸ SÖLLEOVÁ, Dorothee, *Fantazie a poslušnost*, str. 19.

⁸⁹ SÖLLEOVÁ, Dorothee, *Fantazie a poslušnost*, str. 19.

Slovní spojení „po těchto událostech“ odděluje následující text od předchozího a upozorňuje čtenáře, že se od teď bude dít něco nového. Toto slovní spojení také naznačuje, že mezi Abrahámovou zkouškou v Gn 22 a mezi událostmi v Gn 21 uplynul nějaký čas.⁹⁰ Je možné, že postava Izáka je ve vyprávění již ve věku teenagera podobně jako Izmael, když byl se svou matkou Hagar zapuzen svým otcem Abrahámem (Gn 21, 9-14), neboť oba jsou v obou vyprávěních označeni jako **r[;n:** – chlapec, mládenec (srov. Gn 21, 12 a Gn 22, 12).⁹¹

Bůh podrobil Abraháma zkoušce. Slovo **~yhi{a/** – „Bůh“ se v Gn 22, 1-19 vyskytuje ve verších 1, 3, 8, 9 a slovo **hw"hy>** – „Hospodin“ se ve vyprávění nachází ve verších 11, 14, 15, 16 ve kterých vystupuje postava **hw"hy> %a:Ül.m;** – „Hospodinův posel“, jenž volá na Abraháma z nebes, aby jej zastavil od obětování Izáka (Gn 22, 12) a následně Abrahámovi požehná za jeho jednání (Gn 22, 16-18). Je možné, že vypravěč tím chtěl zdůraznit, že Hospodin nechce lidské oběti. Že první verš souvisí s jedenáctým veršem naznačuje i kritické čtení. V Septuagintě, Vulgátě a ve středověké Hebrejské Bibli Bůh v prvním verši řekl dvakrát „Abraháme! Abraháme!“ a Abrahám odpoví **yNIN<hi** – tu jsem (totožné s jedenáctým veršem). „Tu jsem,“ je Abrahámová odpověď na oslovení Boží, Izáka a Hospodinova posla, když na něho volá z nebes, aby jej zastavil (Gn 22, 1; Gn 22, 7; Gn 22, 11). Ve vyprávění o Abrahámově zkoušce se **yNIN<hi** vyskytuje pouze třikrát z toho dvakrát v klíčové oblasti (od verše 6. do 13). Toto je zásadní, zkoušený slyší a reaguje na oslovení, neignoruje jej a nedělá, že neslyší nebo že nevidí, co mu Hospodin zjevuje. Abrahám není hluchý a slepý, pokaždé na oslovení odpoví „tu jsem“ a jedná podle vůle, kterou mu Bůh zjevil.

Gn 22, 11-12:

A zavolal k němu **Hospodinův posel** z nebes, řekl: „Abraháme! Abraháme!“ Řekl: „Tu jsem.“ A řekl: „Nevztahuj svou ruku na toho chlapce a nic mu nedělej, protože teď jsem poznal, že ty jsi bohobojný a neušetřil jsi svého jediného syna ode mě.“

V prvním verši je psáno, že Bůh zkoušel Abraháma, jde o návod vypravěče, jak tomuto vyprávění na konci abrahámovského cyklu rozumět.⁹² Ve vyprávění o svázání Izáka jde tedy především o Boží test (prověřovací zkoušku). Po dvanáctém verši je zkouška dokonána. Čtenáři a posluchači mají vědět, že jde o zkoušku, sám Abrahám a Izák to ve vyprávění neví, čtenáři a posluchači tedy pozorují vyprávění z nadhledu⁹³ podobně jako v knize Jób, kde čtenář a posluchač ví, že je Jób přezkoumáván, sám Jób to však neví.

⁹⁰ WENHAM, Gordon J., Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2), str. 103.

⁹¹ WENHAM, Gordon J., Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2), str. 103.

⁹² HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 92.

⁹³ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 92.

Genesis 22:2

^{LV} Řekl: „**Vezmi** prosím svého jediného syna, kterého sis zamiloval, Izáka, **odejdi (!)** do země Mórijá a **obětuj** ho tam jako oběť zápalnou na jedné z hor, o které ti povím.“

Vezmi svého jediného (Septuaginta má „milovaného“ a Vulgáta „jednorozeného“) syna, kterého sis zamiloval (Vulgáta „kterého miluješ“), odejdi do země Mórijá (Septuaginta „odejdi do země vysoké“ a Vulgáta „odejdi do země Vidění“) a obětuj ho tam jako oběť zápalnou na jedné z hor, o které ti povím.

V tomto verši jsou klíčová tři slovesa (imperativy) celého vyprávění o svázání Izáka:

an"û-xq; – vezmi (prosím)

^±l.-%l – odejdi(!)

Whleû[ ]h; – obětuj

Zesílený imperativ ^±l.-%l se v této podobě v celé Staré smlouvě vyskytuje pouze zde a v Gn 12, 1. Celá kapitola Gn 22 má k oddílu Gn 12 zřejmě nejbližší vztah.⁹⁴

„I řekl Hospodin Abramovi: »**Odejdi** ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnáním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země.«“⁹⁵

V obou verších (Gn 22, 2 a Gn 12, 1) je zesílený imperativem ^±l.-%l, a v obou verších má Abrahám odejít do země #ra(h)-la, kterou mu Hospodin ukáže (o které mu Hospodin poví).⁹⁶ Název země Mórijá souvisí se slovesem **ary** (vidět) a se čtrnáctým veršem, kde „Hospodin vidí (**ary**)“ a „na hoře Hospodinově se ukáže (**ary**)“. Jedná se o název země, kam má Abrahám odejít.

⁹⁴ NOORT, Ed, TIGCHELAAR, Eibert, The Sacrifice of Isaac, str. 6.

⁹⁵ ČEP Gn 12, 1-3.

⁹⁶ NOORT, Ed, TIGCHELAAR, Eibert, The Sacrifice of Isaac, str. 6.

Vskutku veliký zvrat vůči předchozí kapitole (Gn 21), ve které Bůh dal Abrahámovi a Sáře zaslíbeného syna Izáka (Gn 21, 2-3), nyní jej Bůh chce zpět. V Gn 21 Abrahám ztratil svého syna Izmaela, když jej zapudil i s jeho matkou Hagar, jak chtěla Sára (Gn 21, 10-14). V Gn 21 také bylo Abrahámovi zaslíbeno, že potomstvo, které mu Hospodin mnohokrát zaslíbil, vzejde právě z Izáka (Gn 21, 12). Tato dvě místa (Gn 21, 12 a Gn 22, 2) spolu „komunikují“ a pro správné porozumění textu je nutné na zaslíbení z předchozí kapitoly pamatovat.

„Bůh však Abrahamovi řekl: »Netrap se pro chlapce a pro tu otrokyni; poslechni Sáru ve všem, co ti říká, neboť **tvé potomstvo bude povoláno z Izáka.**«⁹⁷

Bůh chce, aby Abrahám obětoval svého syna Izáka jako oběť zápalnou, což znamená podříznout, zapálit a nechat shořet na oltáři, což tehdy prý byl nejběžnější způsob obětování.⁹⁸

Genesis 22:3

LV Abrahám brzy ráno vstal, osedlal svého osla, vzal s sebou dva své mladíky a svého syna Izáka, našťípal dříví k zápalné oběti a vstal a šel k tomu místu, o kterém mu pověděl Bůh.

Abrahám brzy ráno (Vulgáta „v noci“) vstal, osedlal svého osla, vzal s sebou dva své mladíky a svého syna Izáka, našťípal dříví k zápalné oběti, vstal a šel (Septuaginta „vstav vydal se a přišel“) k tomu místu, o kterém mu řekl Bůh.

Septuaginta má oproti hebrejskému a latinskému čtení navíc důležitou informaci, že Abrahám nejen vstal a šel na to místo, které mu Hospodin určil, ale že tam i přišel - h=lqen.

Abrahám poslušně naplňuje Boží přikázání. Kdo z nás, smrtelníků, by jednal jako Abrahám? Kdo by neodporoval a neptal se Boha: „Proč, Bože, proč to po mně chceš? Já nechci!“ O Abrahámově myšlenkách a pocitech není ani zmínka. Autor tak nechává prostor k imaginaci čtenáře a sám se spíše zaměřuje na Abrahámovo jednání.⁹⁹ Nehledě, co se uvnitř Abraháma děje, naplňuje Boží pokyn.¹⁰⁰ Abrahám jedná podobně jako v Gn 12, 1-5 a Gn 21, 12-14. Dostal příkaz, šel jej splnit. Všimněme si těch podobností.

---

⁹⁷ ČEP, Gn 21,12.

⁹⁸ WENHAM, Gordon J., Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2), str. 105.

⁹⁹ WENHAM, Gordon J., Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2), str. 106.

¹⁰⁰ WENHAM, Gordon J., Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2), str. 106.

„I řekl Hospodin Abramovi: »**Odejdi** ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnáním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země.« **A Abram se vydal na cestu, jak mu Hospodin přikázal. Šel** s ním také Lot. Abramovi bylo sedmdesát pět let, když odešel z Cháranu. **Vzal** svou ženu Sáráj a Lota, syna svého bratra, se vším jméním, jehož nabyli, i duše, které získali v Cháranu. **Vyšli** a ubírali se do země kenaanské a **přišli tam**.“¹⁰¹

„Bůh však Abrahamovi řekl: »Netrap se pro chlapce a pro tu otrokyni; poslechni Sáru ve všem, co ti říká, neboť tvé potomstvo bude povoláno z Izáka. Učiním však národ i ze syna otrokyně, neboť také on je tvým potomkem.« **Za časného jitra** vzal Abraham chléb a měch vody a dal Hagaře. Vložil jí dítě na ramena a propustil ji. Šla a bloudila po Beeršebské stepi.“¹⁰²

Genesis 22:4

LV Třetího dne Abrahám pozvedl své oči a spatřil to místo zdaleka.

„»Třetí den« je biblické mluvě pevná figura, vyhrazený termín pro rozhodující chvíli.“¹⁰³

Nevíme, co Abrahám dělal předchozí dva dny, můžeme to pouze domýšlet (např. že se velmi trápil). Není to však důležité, co se dělo uvnitř Abraháma, důležité je, že Abrahám pokračuje v tom, co je vidět, a to je plnění svého úkolu během své zkoušky. Ve verši je informace, že Abrahám to místo spatřil třetího dne. Abrahámovo jednání není čin v nezvládnutém či silném afektu, Bůh nechce, aby Izáka obětoval ihned.¹⁰⁴ Tři dny je typická doba přípravy pro něco důležitého.¹⁰⁵ Figura „třetího dne“ je ve Staré smlouvě celkem 24x.

Genesis 22:5

---

¹⁰¹ ČEP Gn 12, 1-5.

¹⁰² ČEP Gn 21, 12-14.

¹⁰³ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 96.

¹⁰⁴ WENHAM, Gordon J., Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2), str. 107.

¹⁰⁵ WENHAM, Gordon J., Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2), str. 107.

^{LV} *Řekl Abrahám svým mladíkům: „Zůstaňte tady s tím oslem, já a chlapec nyní (až tam) půjdeme, uctíme (Boha) a snad se k vám vrátíme.“*

V tomto verši je první výpověď zkoušeného. Abrahám opouští mládence s oslem, chce na horu vystoupit se svým synem sám. Jistá podobnost tu je s Mojžíšem, který na horu Sinaj také vystupoval sám nebo s Áronem (Ex 19, 20; Ex 19, 24; Ex 24, 1-2).¹⁰⁶ Věta „a snad se k vám vrátíme“ (Vulgáta „vrátíme se k vám“) ponechává prostor rozličným výkladům, buď Abrahám doufal, věřil či měl naději, že se po uctění Boha oba vrátí živí nebo lhal, respektive říkal něco, čemu nevěřil, byl zmatený, anebo tato výpověď je proroctvím. Nevíme, co se děje uvnitř Abraháma, autor vyprávění o tom mlčí, je to neřešitelný problém, o kterém můžeme dlouze spekulovat. Není to však v tomto verši tím podstatným. Důležité je, že Abrahám v předchozím verši třetího dne uviděl to místo zdaleka a nyní pokračuje ve své zkoušce, jde s Izákem na to místo, které mu zjevil Bůh.

Genesis 22:6-8

^{LV} *Abrahám vzal dříví k zápalné oběti a vložil je na svého syna Izáka, vzal ve svou ruku oheň a obětní nůž a oba šli spolu. A řekl Izák svému otci Abrahámovi, řekl: „Můj otče!“ řekl: „**Tu jsem, můj synu.**“ Řekl: „Hle oheň a dříví, kde je ovce k zápalné oběti?“ A řekl Abrahám: „Bůh vidí (obstará) ovci k zápalné oběti, můj synu.“ A oba šli spolu.*

V této scéně je již jen Abrahám a Izák, jdou spolu na horu. Abrahám vzal dříví, které našťípál, vložil je na svého syna Izáka, vzal oheň a nůž a šli spolu. Abrahám má vše, co potřebuje k zápalné oběti. Izák oslovuje Abraháma, ten slyší a odpovídá stejně jako Hospodinu (Gn 22, 1) a jeho poslu (Gn 22, 11) **yNIN<hi** – tu jsem. Abraháмова odpověď **yNIN<hi** je klíčová. V našem příběhu v hebr. textu je celkem třikrát (verš 1., 7. a 11.). Je to Abraháмова odpověď na oslovení Boží, Izáka i Hospodinova posla, který Abraháma později zadrží, když vzal nůž, aby svého syna zabil. V rukopisech a překladech je v Abrahámově odpovědi vůči Izákovi mnoho rozdílů.

Septuaginta: Co je, dítě?

Vulgáta: Co chceš, synu?

Český ekumenický překlad: Copak, můj synu?

Bible pro 21. století: Ano, můj synu?

¹⁰⁶ WENHAM, Gordon J., Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2), str. 107.

Jakékoli čtení nemající yNIN<hi – „tu jsem“ smazává vztah Hospodin – Izák – Hospodinův posel, což je chyba, neboť to je ústřední schéma vyprávění, zkoušený slyší (Gn 22, 1; Gn 22, 7; Gn 22, 11) nebo vidí (Gn 22, 4-5; Gn 22, 13) a reaguje na oslovení či zjevení, neignoruje jej a nedělá, že jej neslyší nebo že nevidí, není hluchý a slepý k tomu, co mu Hospodin, Izák a Hospodinův posel říká nebo zjevuje.

Izák se ptá Abraháma, kde je oběť k zápalné oběti, zřejmě ji nevidí. Abrahám mu odpovídá: „Bůh vidí (obstará) ovci k zápalné oběti, můj synu.“ Část „Bůh vidí (obstará)“ souvisí s veršem čtrnáctým (Gn 22, 14), kde Abrahám poté, co byl zastaven Hospodinovým poslem, viděl berana, šel, vzal a obětoval jej místo svého syna Izáka, nazval to místo „On Hospodin vidí,“ dosud se tomu místu říká „Na Hospodinově hoře se ukáže (uvidí).“ Jistá souvislost s tímto veršem a možná varianta překladu hebrejského slova ynl+B. (můj synu) je „Bůh vidí (obstará) ovci k zápalné oběti, (totiž) mého syna,“¹⁰⁷ což jest explicitní oznámení oběti syna, opět nabízí prostor pro různé interpretace, co se dělo uvnitř Abraháma a jak svá slova myslel. Abrahám ví, že se oba vrátí nebo to neví? Drží se naděje? Lže či odpovídá pravdivě, totiž že Izák je tou obětí? Prorokuje? Nevíme, není to důležité, neboť ve vyprávění o Abrahámově zkoušce je zásadní jeho jednání, nic jej nezastavuje, nýbrž pokračuje v plnění Božího pokynu, oba šli spolu dál.

Genesis 22:9

^{LV} *A přišli k tomu místu, o kterém mu pověděl Bůh. Abrahám tam postavil oltář, i připravil dříví a spoutal svého syna Izáka a položil ho na ten oltář, nahoru na dříví.*

Okamžik pravdy je tu! Všimněme si té stručnosti vypravěče! Přišli k tomu místu, Abrahám postavil oltář, připravil dříví, spoutal oběť a položil ji na oltář, nahoru na dříví.

Informace, že přišli k tomu místu, o kterém Abrahámovi pověděl Bůh, vyzdvihuje, že Abrahám jedná podle Božího pokynu z Gn 22, 2. Abrahám poslouchá Boží vůli a jedná podle ní. Spekulovat o tom, zda se Izák nechal dobrovolně svázat či byl svázán násilím nebo jaké měl Abrahám či Izák během svazování a pokládání na oltář pocity, není důležité, protože ve vyprávění o svázání Izáka nejde o to, co si Abrahám či Izák myslí nebo cítí, nýbrž o to, co Abrahám dělá. Abrahám jedná podle Božích příkázání a Izák nyní leží svázaný na dříví na oltáři. Co bude dál?

---

¹⁰⁷ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 98.

Genesis 22:10

^{LV} *A vztáhl Abrahám svou ruku a vzal obětní nůž, aby svého syna zabil.*

Zde je největší napětí celého příběhu! Abrahám drží obětní nůž a je připraven **jXV** – obětovat, rituálně porazit (obvykle podříznutím hrdla), zabít svého syna Izáka a splnit tak Boží rozkaz. Podruhé ve vyprávění je zmíněn obětní nůž (poprvé v Gn 22, 6). V hebrejském znění Abrahám vztáhl svou ruku a vzal (uchopil) nůž do své ruky. V Septuagintě Abrahám pouze vztáhl svou ruku po obětním noži, ale nechal (neuchopil) jej. Ve Vulgátě je arripuit gladium – rychle uchopil meč. Vulgáta nezmiňuje jako Septuaginta, Abrahám rychle vzal meč a držel jej ve své ruce. Spekulace o tom, zda Abrahám vzal obětní nůž nebo po něm pouze vztáhl ruku či jej rychle uchopil, jsou prázdné. Jde o to, že Abrahám pokračuje v plnění Božího pokynu: „**Vezmi** svého syna Izáka, **odejdi** do země Mórija a **obětuj** ho tam jako oběť zápalnou na jedné z hor, o které ti povím.“

Genesis 22:11

^{LV} *A zavolal k němu Hospodinův posel z nebes, řekl: „Abraháme! Abraháme!“ Řekl: „Tu jsem.“*

Opakuje se první scéna (Gn 22, 1). Místo **~yhi{a/** – „Bůh“ však nyní vystupuje **hw"hy> %a:Ül.m;** – „Hospodinův posel“, jenž volá k Abrahámovi z nebes a oslovuje jej dvakrát „Abraháme! Abraháme!“ jako v Septuagintě a Vulgátě v prvním verši. Abrahám slyší oslovení a odpovídá (potřetí) stejně jako Bohu (Gn 22, 1) a Izákovi (Gn 22, 7) **yNIN<hi** – tu jsem.

Genesis 22:12

^{LV} *A řekl: „Nevztahuj svou ruku na toho chlapce a nic mu nedělej, protože teď jsem poznal, že ty jsi bohabojný a nešetřil jsi svého jediného syna ode mě.“*

Hospodinův posel zjevuje Abrahámovi „aktualizovanou“ Boží vůli. Nařizuje mu, aby Izákovi neubližoval a chválí jeho zbožnost (bohabojnost, bázeň Boží). Bůh chtěl, aby Abrahám obětoval Izáka, Abrahám to chtěl a mohl udělat. Nyní Bůh sděluje Abrahámovi skrze svého posla, aby Izáka neobětoval. Věta „teď (nyní) jsem

poznal“ vyhlašuje konec Boží zkoušky, ve vyprávění nešlo o oběť, nýbrž o zkoušku, zda Abrahám bude jednat podle Božího přikázání nebo ne.¹⁰⁸

Genesis 22:13

^{LV} *A pozvedl Abrahám své oči a **uviděl** a hle beran vzadu se zachytil v trní svými rohy. **Přišel** Abrahám a **vzal** toho berana a **obětoval** ho jako zápalnou oběť místo svého syna.*

Abrahám slyšel hlas Hospodinova posla z nebes a poslechl jej, Izákovi nijak neublížil, změnil svůj záměr obětovat svého syna, jak po něm chtěl Bůh. Abrahám nijak slovně nereaguje na zprávu od Hospodinova posla, místo toho opět jedná. Opět není žádná zmínka o tom, co se děje uvnitř Abraháma, nýbrž po vyslechnutí poslední Boží vůle pozvedl své oči, uviděl berana, přišel, vzal jej a obětoval ho místo svého syna Izáka. Obětovaný beran místo obětníka symbolicky zastupuje Izáka.¹⁰⁹ Je zřejmé, že ve vyprávění o Abrahámově zkoušce je kladen důraz na Abrahámovo jednání. Abrahám svou vůli podřizuje vůli Boží, která určuje jeho jednání. Jednat podle toho, co chce Bůh (Boží vůle), je pro Abraháma tou nejvyšší možnou zásadou. Není vyšší zásady než jednat podle Boží vůle, ať je to cokoli.

Genesis 22:14

^{LV} *A nazval Abrahám to místo jménem: „On Hospodin vidí.“ Proto se dnes povídá: „Na Hospodinově hoře se ukáže.“*

Jedná se o těžké místo s velikými rozdíly téměř mezi všemi překlady. Septuaginta má „na té hoře byl Hospodin spatřen“ a Vulgáta „na hoře Hospodin bude vidět“. Abrahám mluví za sebe, je to jeho první výpověď poté, co obětuje berana místo svého syna Izáka. To, že protagonista na konci vyprávění pojmenovává místo, je celkem běžný jev v biblických příbězích (srov. Ex 17, 15; Joz 5, 9).¹¹⁰ Legenda o Abrahámově zkoušce zdůvodňuje název místa, odpovídá na otázku, proč se tomuto místu „až dodnes“ tak říká, nejde však o klasickou historickou etiologickou pověst, nýbrž o etiologickou pověst uvnitř vyprávění, neboť zajisté tento název „Hospodin vidí“ souvisí s názvem země Mórija, kam měl Abrahám odejít (Gn 22, 2).¹¹¹ Název tohoto místa souvisí i s Abrahámovou odpovědí na Izákův dotaz, kde je beránek k zápalné oběti (Gn 22, 7), nato Abrahám řekl: „Hospodin vidí (obstará) beránka k zápalné oběti,“ (Gn 22, 8).¹¹² Ve všech

¹⁰⁸ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 99.

¹⁰⁹ WENHAM, Gordon J., Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2), str. 110.

¹¹⁰ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 99.

¹¹¹ HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 100.

¹¹² HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, str. 100.

těchto větách je klíčový kořen slovesa **har** – jevit se, obstarat, vidět, objevit se, ukázat se, dát se vidět, zjevit se. Čtenáři by tento interní vztah neměl uniknout, neboť autor s tímto slovesem během celého vyprávění šikovně pracuje.

Genesis 22:15-18

^{LV} „A zavolal Hospodinův posel k Abrahámovi podruhé z nebes. A řekl: „Při sobě jsem přísáhl, je výrok Hospodinův, protože (!) jsi učinil tuto věc a neušetřil jsi svého jediného syna, proto ti hodně (!) požehnám a značně (!) rozmnožím tvé potomstvo (jako) hvězdy na nebesích a písek, který je na břehu moře a tvé potomstvo obsadí bránu (města) svých nepřátel. A budou požehnány skrze tvé potomstvo všechny pronárody této země, protože jsi uposlechl můj hlas.“

Hospodinův posel podruhé volá z nebes k Abrahámovi, nyní již bez oslovení, chválí Abrahámovu jednání. „Při sobě jsem přísáhl“ je první a jediná Boží přísaha při sobě v celé Tóře,¹¹³ „... je výrok Hospodinův“ je fráze mnohokrát užitá v Prorocích, avšak v celé Tóře je pouze dvakrát (Gn 22, 15; Nu 14, 28).

„Hospodin promluvil k Mojžíšovi a Áronovi: Jak dlouho mám snášet tuto zlou pospolitost, která proti mně stále reptá? Slyšel jsem reptání Izraelců, jak proti mně reptají. Vyříd' jim: Jakože jsem živ, **je výrok Hospodinův**, naložím s vámi tak, jak jste si o to říkali. Na této poušti padnou vaše mrtvá těla, vás všech povolaných do služby, kolik je vás všech od dvacetiletých výše, kdo jste proti mně reptali. Věru že nevejdete do země kromě Káleba, syna Jefunova, a Jozua, syna Núnova, ačkoliv **jsem pozvedl ruku k přísaze, že v ní budete přebývat**. Ale vaše děti, o nichž jste tvrdili, že se stanou kořistí, do ní uvedu, takže poznají zemi, kterou jste zavrhli. Avšak vy, vaše mrtvá těla padnou na této poušti a vaši synové budou pastevci na poušti po čtyřicet let. Ponesou následky vašeho smilstva, dokud vaše mrtvá těla nebudou do jednoho ležet na poušti. Podle počtu dnů, v nichž jste dělali průzkum země, ponesete své viny. Za každý den jeden rok, za čtyřicet dnů čtyřicet let. Tak pocítíte mou nevoli. Já Hospodin jsem promluvil. S celou touto zlou pospolitostí, která se proti mně spikla, naložím vskutku tímto způsobem: na této poušti do posledního vymřou.“¹¹⁴

Hospodinův posel oceňuje Abrahámovu jednání, odhodlání obětovat svého syna Izáka jako oběť zápalnou kvůli Bohu. Slovní spojení **![:y:... yKi^a** – „protože

¹¹³ WENHAM, Gordon J., Genesis 16-50 (World Biblical Commentary 2), str. 111.

¹¹⁴ ČEP Numeri 14, 26-35.

proto“ je v celé Genesis pouze zde. Tento verš samozřejmě souvisí s veršem dvanáctým, kde Hospodinův posel zastavuje Abraháma, oznamuje poznání, že Abrahám je bohabojný (zbožný), neboť mu neodepřel svého syna (Gn 22, 12). V označení Izáka jsou mezi hebrejským, řeckým a latinským čtením stejné rozdíly v označení Izáka jako ve verši druhém a dvanáctém (jediný, milovaný, jednorozený). Zdůrazňující vazba $\text{^a k.r < b' a] \% r E \text{ \textcircled{a} b' - y K i}$ (– „proto hodně (!) požehnám Tobě“ je v Genesis pouze zde. Následuje požehnání a sedmé (poslední) zaslíbení dané Abrahámovi, že Hospodin převelice rozmnoží jeho potomstvo (Gn 12,2; Gn 13,16; Gn 15,5; Gn 17,2; Gn 17,6; Gn 17,19, Gn 22, 17). Obsazení bran (měst) nepřátel (srov. s Gn 24, 60) je jiná forma požehnání, že obsadí zemi Kenaan, kterou do teď Hospodin zaslíbil Abrahámovým potomkům čtyřikrát (Gn 13,15; Gn,13,17; Gn 15,7; Gn 17,8). Skrze jeho potomstvo budou požehnány i všechny pronárody naší země. V tomto posledním požehnání je užito sloveso $\text{\$ r b}$ – žehnat v hitpaelu oproti nifálu, který je Gn 12, 3; Gn 18, 18. Autor vyprávění zřejmě chce těmito změnami a důrazy podtrhnout požehnání daná Abrahámovi a jeho potomstvu. Abrahám dostal tato „silná“ požehnání za to, že uposlechl Hospodinův hlas ve smyslu, že se ve vyprávění přesně řídil Božími příkázáními. Abrahám byl Boží služebník, protože plnil Boží rozkazy a jednal tak, jak chtěl Bůh (poslouchal Boží vůli a jednal podle ní).

Genesis 22:19

^{LV} A vrátil se Abrahám ke svým mladíkům. Vstali a šli společně do Beér-sává a sídlil Abrahám v Beér-sává.

Tento verš oznamuje konec vyprávění o Abrahámově zkoušce. Vstali a šli do Beer-šeby, kde Abrahám v předchozí kapitole uzavřel smlouvu s abímelelem (Gn 21, 32). Verš však mlčí o návratu Izáka či o tom, co si o této příhodě myslela Sára, není to však pro vyprávění podstatné. Zásadní je Abrahámovo jednání, konkrétně poslouchání vůle Boží ve smyslu podřízení své vůle vůli Boží.

2 Filosofická etika Immanuela Kanta

2.1 Úvod

Kant rozlišuje lidský rozum na **teoretický** a **praktický**. Rozum teoretický (čistý) je podle Kanta zcela nezávislý na zkušenosti, zabývá se předměty, které může poznat a jeho kritika se zabývá jeho poznávacích mohutností (schopností).¹¹⁵ Praktický rozum se zabývá pohnutkami vůle¹¹⁶, zkoumá čistě regulativní principy jednání¹¹⁷ a týká se buď cílů, nebo prostředků (co chci a jak toho dosáhnou). Praktické poznání jest to, co být má.¹¹⁸ Je možné podle nějakého principu zjistit, jaké jednání je (absolutně) dobré a zlé být si ve svém soudu jistý? Můžeme díky němu dojít k objektivnímu (!) poznání, co máme dělat v jakékoli situaci? Kant tvrdí, že ano.^{119 120}

Aby byl výklad Kantovy filosofické etiky co nejvíce srozumitelný, objasním postupně její důležité body a na závěr přejdu k jejímu nejvyššímu principu, což jest mravní zákon (kategorický imperativ). Budu postupovat od kořenů ke koruně (od základů po střechu). Poté ukážu pohled na příběh o svázání Izáka skrze Kantovu optiku.

2.2 Postuláty (metafyzické předpoklady)

Přestože je **svobodná vůle** jedince z teoretického (objektivního) hlediska nepoznatelná, tak je postulátem (nutným požadavkem, přijatým tvrzením bez důkazů, axiomem) praktického rozumu, neboť člověk bez svobodné vůle by za své jednání nebyl odpovědný. Kant tvrdí, že přestože nejsme schopni chápat možnost svobodné vůle, tak jsme schopni chápat její nepochopitelnost.¹²¹ Protože přírodní zákony se neshodují s těmi mravními, kdyby ano, tak by šťastný byl ten, který jedná mravně, ale protože tomu tak není, tak Kant dedukuje, že to, čeho je člověk hoden, nezíská v tomto životě, ale v tom posmrtném, ve kterém vše bude dáno do souladu se spravedlností,¹²² a tak postuluje společně se svobodnou vůlí i **nesmrtelnost duše**.¹²³ Aby tu bylo něco, co uvádí posmrtný život v řád, něco, co rozsoudí a ohodnotí dobrý nebo špatný život jedince, tak postuluje **Boží bytí**.¹²⁴

---

¹¹⁵ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 22.

¹¹⁶ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 22.

¹¹⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, Filosofický slovník, heslo: rozum teoretický a praktický

¹¹⁸ KANT, Immanuel, Kritika čistého rozumu, str. 389.

¹¹⁹ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 85.

¹²⁰ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 83.

¹²¹ SCRUTON, Roger, Kant, str. 74.

¹²² KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 32.

¹²³ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 160.

¹²⁴ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 163.

Idea Boha, nesmrtelnosti duše a svobodné vůle nelze dokázat, ale ani vyvrátit.¹²⁵ Dalo by se říct, že praktické postuláty jsou něco jako rozumové konstrukce, které nám pomáhají k dobrému životu. Žít dobře tedy znamená žít jako by člověk měl svobodnou vůli, jako by člověk měl nesmrtelnou duši a jako by byl Bůh.¹²⁶ Dále se postuláty nebudou nijak zvlášť zabývat, jsou neprokazatelné a pro výklad Kantovy etiky stačí pamatovat na to, že odkládám obrovské metafyzické problémy (svobodnou vůli, nesmrtelnost duše a Boží jsoucnost), na kterých stojí Kantova etika.

2.3 Dobrá vůle

„Nikde ve světě, ba dokonce ani mimo něj, nelze myslet nic, co by se dalo bez omezení považovat za dobré, kromě DOBRÉ VŮLE.“¹²⁷

Tento Kantův výrok je snad tou nejdůležitější větou ze Základů metafyziky mravů. Dobrá vůle je podle Kanta základním pojmem morálky, je dobrá sama o sobě, protože její prospěšnost či neužitečnost nemůže nic přidat ani ubrat její hodnotě, a proto je nezbytné ji cenit výše než jednání, které se skrze ni dá vykonat, i kdyby pod vlivem nepředvídatelných shod náhod a všelijakých nešťastných okolností vedla ke špatným důsledkům (dobrá vůle není pouhé přání, nýbrž vynaložení všech možných prostředků k dosažení svého cíle). Dobrá vůle je taková vůle, která nejedná podle náklonnosti či osobního zájmu jedince, nýbrž je řízena rozumem a jedná „z povinnosti“. Dobrá vůle tedy není pouze shoda vůle se svědomím, neboť jednání „z povinnosti“ je takové jednání, jehož jediným záměrem (úmyslem, cílem) je uposlechnout mravní zákon, který určuje, co je správné.¹²⁸

Naproti tomu zlá vůle je vždy zlá o sobě, směřuje ke zlu a jednání se zlou vůlí (úmyslem) bude vždy objektivně (!) špatné, nemorální a nerozumné, i kdyby vedlo k dobrým následkům. Všechny chvályhodné lidské vlastnosti a schopnosti rozumu mohou být využity i ke zlému a krutému jednání, např. chladnokrevnost sadistických vrahů, fanatických teroristů a internetových predátorů, kteří nad svými činy neprojevují žádnou lítost, je činí ještě nebezpečnějšími a hodnými pohrdání, poněvadž z nepochopitelného důvodu jim není jasné, že úkladně zavraždit nebo jakkoli zneužít nevinnou rozumnou bytost, je morálně úplně, zcela a naprosto špatné. Mravní zákon tedy nařizuje vždy jednat s dobrou vůlí.

---

¹²⁵ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 185.

¹²⁶ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 28.

¹²⁷ KANT, Immanuel, Základy metafyziky mravů, str. 13.

¹²⁸ KANT, Immanuel, Základy metafyziky mravů, str. 19.

2.4 Morální řád pružin (pohnutek)

1. Úcta k mravnímu zákonu	X	1. Štěstí
2. Štěstí (cíl a předmět náklonnosti)		2. Úcta k mravnímu zákonu

Co je objektivně (!) morální a nemorální je podle Kanta nutné odvodit z mravního zákona. Nemůžeme objektivně rozhodnout, co je eticky správné či nikoli, jestliže budeme postupovat opačně, tedy pakliže si nejdříve určíme cíl mimo nás (např. štěstí), po kterém toužíme a pak začneme hledat prostředky, které nás k cíli mimo nás dovedou (např. pomáhat druhým, žít skromně), následně vydedukujeme (již heteronomní vůlí) etický systém pravidel, skrze který se budeme snažit dostat k vytouženému cíli. Dopustili bychom se špatného morálního řádu pružin (pohnutek viz znázornění nahoře).¹²⁹ Jestliže se praktický rozum rozhodne, že bude jednat podle etického systému pravidel, který vyvodil z cíle mimo nás, jakkoli vznešeného, tak jeho jednání nikdy nemůže mít pravý morální obsah, i kdyby se náhodou shodovalo s tím, co nařizuje mravní zákon, protože nebyla splněna maxima (subjektivní zásada), že **jednání s morální hodnotou je pouze takové, jehož příčinou (morálním motivem) bylo vědomí o morálně správném jednání odvozeného z mravního zákona pomocí rozumu pro samotné nařízení mravního zákona z úcty k němu**. To znamená, že v praktickém rozumu o morálním a nemorálním jednání, co je dobré a špatné, rozhoduje pouze, vždy, výlučně a jedině mravní zákon, kterému se nedá vyhnout, mohu pouze jednat iracionálně proti němu. Kant v knize Náboženství v mezích pouhého rozumu (dále Náboženství) jde tak daleko, že příkaz mravního zákona nazve Božím příkazem (Boží vůlí) a jednání, které jedná proti mravnímu zákonu je podle něho hřích.¹³⁰ Jednání proti mravnímu zákonu se děje tehdy, jestliže nejednám z povinnosti podle rozumu, nýbrž z náklonnosti, která by v morálním soudu měla být vždy podřízena mravnímu zákonu, jenž subjektu (jedinci, jednotlivci) nepodmíněně (kategoricky) nařizuje, co dělat má. Cíl jednání je vždy předmětem náklonnosti (přízně, sympatie), která nikdy nemůže objektivně rozhodnout o tom, co je dobré a co zlé a jestliže příčinou jednání je náklonnost (např. chci radost, a proto chci dělat to, co mi radost přinese), tak čin nikdy nemá, neměl a nikdy nebude mít pravou morální hodnotu, i kdyby se shodoval s povinností, neboť nemá správnou pružinu (pohnutku) jednání, a to jest jedině úcta k mravnímu zákonu, který nám přikazuje to, co máme dělat, protože to je dobré.

Podle Kanta je nepřípustné, aby ústřední pohnutkou morálního jednání byla snaha o dosažení štěstí (blaženosti), tzv. eudaimonismus (souhrnné pojmenování nauk, ve kterých se neodděluje štěstí a ctnost, pokládají štěstí za nejvyšší dobro a jeho hledání za cíl mravního jednání¹³¹). V Kritice praktického rozumu (dále KPR)

¹²⁹ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 83.

¹³⁰ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 83.

¹³¹ DUROZOI, Gérard, ROUSSEL, André, Filozofický slovník, heslo: eudaimonismus

a v Základech metafyziky mravů (dále ZMM) je jakýkoli etický systém, jehož cílem je dosažení štěstí zcela vyloučen, protože se pojí s heteronomní (závislou) vůlí¹³², která je závislá na vnějších a cizorodých cílech mimo nás. Ukazuje, že všechny dosavadní pokusy snažící se o vytvoření etického systému jako nauky o tom, jaké jednání je správné mají tuto fatální chybu. Začnou hledat cíl mimo nás (např. štěstí, harmonii, duševní klid), kterého chtějí svým jednáním dosáhnout, zvolený cíl mimo nás ztotožní s nejvyšším dobrem a pak od tohoto cíle mimo nás odvozují etický systém pravidel, jak tohoto cíle dosáhnout, který pak určuje jejich vůli, jenž se kvůli danému cíli mimo nás stává vůlí heteronomní. Tou ústřední chybou je právě tato příčina jednání, kterou kladou do vnějšího cíle mimo nás, nikoli do vnitřního cíle v nás samotných. Podle Kanta je jediným správným motivem morálního jednání úcta k mravnímu zákonu, které je vždy dobré nehledě na to, jaké důsledky (následky) toto jednání přinese, zda mi dá pocit štěstí nebo utrpení, zda jednání bude prospěšné či neprospěšné.¹³³ Jakékoli jednání, které není vykonáno z úcty k mravnímu zákonu, nemá žádnou morální hodnotu, naopak jednání vykonané z úcty k mravnímu zákonu (z povinnosti), je vždy dobré.¹³⁴

Pravý morální obsah nemá ani jednání, jehož cílem mimo nás je ctnost (pro řecké filosofy moudrost, spravedlnost, statečnost a uměřenost, opakem ctnosti je neřest), protože skutečná příčina jednání subjektu, např. stoika¹³⁵ není jednat z povinnosti podle rozumu z pouhého vědomí o objektivně správném jednání odvozeného z mravního zákona pro mravní jednání samo a z úcty k mravnímu zákonu, nýbrž ctnost je stoikovi prostředkem k subjektivnímu cíli náklonnosti (duševnímu klidu). Kyrenaik (hédonista) chce dosáhnout štěstí skrze fyzickou slast a stoik ho chce dosáhnout skrze ctnost. Oba hledají stejný cíl mimo nás (dosáhnout štěstí, blaženosti), každý rozdílným prostředkem (jiným etickým systémem pravidel), tento cíl je zároveň i pohnutkou (motivací i podmínkou) jejich jednání. Hédonista nehledě na ctnost, prostředkem mu je tělesná rozkoš, stoik ovládající své vášně, prostředkem mu je ctnost. Jednání obou však podle Kantovy filosofické etiky nemá žádnou morální hodnotu, i kdyby se jejich jednání shodovalo s mravním zákonem, protože jejich vůle je ovlivněna heteronomií, neboť příčinou jejich jednání nebyla úcta k mravnímu zákonu, který jim nařizuje mravně dobré jednání, ale náklonnost k cíli mimo nás (štěstí), který chtějí skrze své jednání (neřest či ctnost) dosáhnout.

Pravý morální obsah nemá ani jednání, jehož cílem mimo nás by bylo nejvyšší dobro (pojem obsahuje nejvyšší možnou dokonalost jednání a i mou vlastní největší možnou blaženost), který podle Kanta rozhodně smysl má, nesmíme však nejvyšší dobro nadřadit nad mravní zákon a mít jej za pohnutku našeho jednání,

---

¹³² Opakem jest autonomní (nezávislá, svobodná) vůle.

¹³³ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 72.

¹³⁴ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu str. 72.

¹³⁵ Stoik přísně rozlišuje, co je v jeho moci a co není v jeho moci. Snaží se mít absolutní kontrolu nad svými představami (myšlenkami a city). Chce rozumově ovládat všechny své emoce, hlavně své vášně. Chce žít ve shodě s rozumem (přírodou, bohem). Cílem je duševní klid, což jest podle stoicismu nejvyšší možné štěstí, kterého může dosáhnout jedině mudrc, ideál stoiků. Ctnostný život je jediný šťastný život.

protože bychom postupovali nesprávně a naše maxima (subjektivní zásada, která určuje vůli) by ztratila mravní obsah, ježto naše vůle by se stala heteronomní (nesvobodnou, závislou) a nařizovala by pouze hypotetické imperativy (podmíněné touhou po nejvyšším dobru) a jednání ve shodě s nařízením mravního zákona by tedy bylo podmíněné touhou po nejvyšším dobru. Subjekt by pak jednal z náklonnosti ve shodě s povinností, nikoli z povinnosti (z úcty k mravnímu zákonu). Příčinou takového jednání by tedy byla náklonnost k podmínce v první části hypotetického imperativu (jestliže chceš nejvyšší dobro, jednej podle mravního zákona), oproti nepodmíněnému jednání z povinnosti, což jest nejvyšší dobro (jednej podle mravního zákona, protože tak nařizuje mravní zákon, neboť příkaz mravního zákona je svatý a závazný pro každého, kdo má rozum a vůli a nehleď, zda se ti chce nebo nechce, prostě to udělej z úcty k němu, protože takové jednání je objektivně dobré).¹³⁶ Shrnuji, jestliže chci dosáhnout nejvyššího dobra skrze mravní zákon, tak příčinou mého jednání je touha po cíli mimo nás (po nejvyšším dobru) a mé jednání je závislé na touze po této podmínce¹³⁷, v tom případě sebeušlechtlejší skutky ve shodě s povinností nemají a nikdy nemohou mít pravou morální hodnotu, protože jsou vykonány z náklonnosti heteronomní vůli. Proč jednání z náklonnosti nemá pravou morální hodnotu a jednání z povinnosti (z úcty k mravnímu zákonu) ano?

Protože povinnost je prakticky nepodmíněná nutnost jednání, která nebere ohled na subjektivní náklonnost jedince. Jednat z povinnosti znamená jednat z úcty k mravnímu zákonu.¹³⁸ Míjí se tím takové jednání, jež bere ohled na nepodmíněnost mravního zákona.¹³⁹ Jednání z povinnosti se může určit pouze tehdy, je-li příčina jednání zdůvodněna mravním zákonem a úctou k němu, ničím jiným. Může totiž nastat situace, kdy mravní zákon bude nařizovat subjektu něco, co je v ostrém rozporu s jeho vlastními náklonnostmi (touhami a potřebami) např. chci eutanazii nebo asistovanou sebevraždu, prostě chci ukončit svůj život, jelikož nádoba mého utrpení přetéká a nevidím žádný smysl ve svém životě a nevidím jediný důvod, proč v něm pokračovat. V případě, že se nezabiji, protože si uvědomuji nepodmíněný příkaz mravního zákona „nezabiješ!“ tak příčinou mého jednání nebyla náklonnost (ukončit své trápení a najít klid), ale vědomí příkazu „nezabiješ!“ takové jednání by mělo pravou morální hodnotu, protože bych jednal z povinnosti a shodou okolností i proti náklonnosti (kdybych jednal podle náklonnosti, svůj život bych ukončil). Nebo naopak, kdyby mě někdo chudý prosil o peníze a já měl posledních sto padesát korun na oběd, přestože se mi nechce mu dát ani korunu, protože jsem nesnídal a mám obrovský hlad, ale kdybych mu přeci jen dal pár korun, ne proto že se mi chce hladovět, ale ježto mravní zákon nařizuje „být dobročinný tam, kde člověk může, je povinnost“¹⁴⁰. Mravní zákon nařizuje ctít druhého, což souvisí se solidaritou (pomáhat lidem v nouzi). Jestliže by toto byla i

---

¹³⁶ KANT, Immanuel, *Kritika praktického rozumu*, str. 122.

¹³⁷ Heteronomní vůle – hypotetické imperativy – jednání z náklonnosti – přírodní kauzalita – jednání nemá morální hodnotu

¹³⁸ SIKORA, Ondřej, *Kantova praktická metafyzika*, str. 108.

¹³⁹ KOLEKTIV AUTORŮ, *Filosofický slovník*, Olomouc, heslo: povinnost

¹⁴⁰ KANT, Immanuel, *Základy metafyziky mravů*, str. 17.

příčina mého jednání, tak v tom případě by mé jednání mělo pravou morální hodnotu, protože bylo vykonáno z povinnosti, nehledě na náklonnost, co se mi chce nebo nechce. Shrnuji, jednání, jehož příčinou je náklonnost se děje skrze heteronomní vůli, podléhá přírodní kauzalitě, není svobodné, a proto nikdy nemá pravou morální hodnotu. Jednání vykonáno z povinnosti (udělám to, ne protože se mi chce, ale protože tak nařizuje mravní zákon) se děje skrze autonomní vůli (vůli svobodnou), nezávisle na přírodní kauzalitě a vždy má pravou morální hodnotou.

Pozor však na nedorozumění. V případě, že skutečnou příčinou mého jednání je vědomí příkazu mravního zákona a úcta k němu a poté k činu mám i náklonnost nebo mi dá pocit uspokojení (např. jsem si vědom, že bych druhému v nouzi pomoci měl, pomohu mu a poté i cítím pocit uspokojení), tak jednání pravou morální hodnotu neztrácí. Jestliže však pohnutkou byla náklonnost či touha po očekávaném pocitu uspokojení (chci mu pomoci, protože chci pocit uspokojení), skutečně druhému pomohu, což se shodou náhod shoduje s povinností („Když můžeš, pomoz!“ „Miluj bližního svého!“), tak by mé jednání pravou morální hodnotu ztratilo. Shrnuji, na náklonnostech a pocitech nezáleží, jestliže pohnutkou jednání bylo pouhé vědomí o správném jednání odvozené z mravního zákona vykonáno z úcty k němu. Tedy uvědomuji si, že bych měl druhému v nouzi pomoci, pomohu mu a nehledím, zda se mi chce nebo nechce, prostě udělám x, protože x udělat mám, je to povinnost, neboť tak nařizuje mravní zákon. Kdybych jednal podle náklonností a podle toho, co mi dává pocit uspokojení, tak v případě, že se mi druhému „zrovna dnes“ pomoci nechce (např. protože je epidemie koronaviru nebo je opilý a zapáchá) nebo protože mě to již neuspokojuje, tak bych mu nepomohl a jednal proti mravnímu zákonu, neboť jsem upřednostnil svou náklonnost (nechci pomoci, protože mi to nepřinese pocit uspokojení) před mravním zákonem, který bezpodmínečně nařizuje druhému pomoci, když mohu nehledě na to, jaké pocity mi mé jednání přinese. Není však „jednání z úcty k zákonu“ motivováno pocitem? Rozdíl mezi náklonností a úctou k něčemu je v tom, že úcta k něčemu či někomu není pocit náklonnosti, nýbrž je za ním intelektuální uvědomění, uznání a respekt k něčemu nebo někomu, co je hodno úcty nebo co by hodno úcty být mělo.

„Slovem, mravní zákon žádá plnění z povinnosti, ne ze záliby, kterou naprosto nemůžeme a nemáme předpokládati.“¹⁴¹

Mohlo by se zdát, že podle Kantova etického učení je třeba, aby jednání bylo vykonáno s odporem, aby se subjekt vyhnul uspokojení náklonnosti a s tím spojené ztráty morální hodnoty. Toto zdání je však důsledek nepochopení morálního řádu pružin (pohnutek), protože **v Kantově etice jde o příčiny jednání, nikoli o následky (důsledky) činů**. Nezáleží na tom, jaké pocity člověk po nebo během činu cítí nebo bude cítit. Náklonnosti, které nás nabádají ke špatnému jednání, nejsou samy o sobě špatné, nejsou hodné zavržení a nemáme se je snažit vymýtit (to by bylo

¹⁴¹ KANT, Immanuel, *Kritika praktického rozumu*, str. 203.

škodlivé), ale špatné je, upřednostnit náklonnost před příkazem mravního zákona.¹⁴² Problém tedy není v náklonnostech, nýbrž ve vůli, která špatným zásadám (upřednostnit náklonnost před mravním zákonem) nechce odporovat, podlehne a dá jim svolení, to je pravý nepřítel.¹⁴³ Účel (cíl) je vždy objektem náklonnosti, a proto je ideálem jednat pouze z povinnosti podle mravního zákona vždy a nehledět na nic jiného, např. na pocit uspokojení (jednat správně nejen když chceme nebo protože to je prospěšné, ale i když nechceme a nehodí se nám to). V případě, že skutečnou příčinou mého jednání je vědomí příkazu mravního zákona a úcta k němu a během nebo po činu by člověk zažíval radostné pocity, tak ať! Kéž by rozumné bytosti měly vždy (nebo alespoň častěji) uspokojení ze správného jednání vykonaného z povinnosti a ne naopak! Jestliže skutečnou příčinou jednání byla správná pohnutka, tak čin morální hodnotu neztrácí, přestože je doprovázen pocitem neskonaleho blaha či uspokojení. Jestliže však pohnutkou bylo očekávané uspokojení z dobrého jednání a shodou náhod by se můj čin shodoval s povinností, tak by mé jednání pravou morální hodnotu ztratilo, ne kvůli pocitu uspokojení, ale kvůli tomu, že jsem čin udělal ze špatné příčiny např. z touhy po uspokojení (chci štěstí, tak někomu pomůžu, to mi dá pocit blaha) a ne z povinnosti (pomůžu, protože to je povinnost nehledě na to, jaký pocit mi to přinese). Lidé by také mohli jednat ne kvůli uspokojení, nýbrž aby neměli výčitky (špatný pocit), že věděli, jak měli jednat, a přesto tak nejednali. Odpověď je podobná jako u odpovědi o uspokojení. Jestliže skutečnou příčinou jednání bylo to, že nechci mít špatný pocit, tak jednání morální hodnotu ztrácí. Shrnuji, **to, co rozhoduje o morální hodnotě činu, je příčina jednání, nikoli důsledek (pocit), který mi jednání přinese.**

2.5 Autonomní vůle a přírodní kauzalita

„Autonomie vůle je povaha vůle, díky níž je vůle sama sobě zákonem (nezávisle na veškeré povaze předmětů chtění). Principem autonomie je tedy: nevolit jinak než tak, aby maximy její volby byly zahrnuty zároveň v tomtéž chtění jako obecný zákon.“¹⁴⁴

Co je to ta autonomní vůle a přírodní kauzalita? Kauzalita (příčinnost) je základní princip přírodních věd (každý jev má svou příčinu), např. Newtonův zákon setrvačnosti, když cvrknou prstem do kuličky, která byla v klidu a teď se pohybuje, tak příčinou jejího pohybu byla působící síla mého prstu. Třetí Newtonův fyzikální zákon akce a reakce říká, že každá dvě tělesa na sebe vzájemně působí stejně velkými silami opačného směru, např. kdybych skočil z mostu na beton, dá se matematicky vypočítat jakou rychlostí (pravděpodobně) narazím do betonu, podle které se dá spočítat, jakou silou bude proti mě beton působit, z čehož se dá usoudit s jakou pravděpodobností by se takový náraz dal přežít nebo ne.

¹⁴² KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 96.

¹⁴³ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 240.

¹⁴⁴ KANT, Immanuel, Základy metafyziky mravů, str. 59.

Přírodní zákony jsou neměnné, jestliže by tedy kdokoli jiný stejně těžký skočil v minulosti nebo budoucnosti ze stejného mostu za stejných podmínek na stejný kus betonu, letěl by stejnou rychlostí a narazil stejně jako já, působila by proti němu stejná síla betonu jako na mě.

Kauzalita je tedy vztah mezi příčinou a následkem, např. člověk něco ukradne, fakticky lze tento čin „vysvětlit“ z předchozích vnějších a vnitřních psychologických podmínek, což by např. Freud dokázal bravurně, a dospěli bychom k závěru, že se to tak muselo stát a že lidské jednání je předurčeno (determinismus). Mravní zákon naproti tomu říká, že se to stát nemělo („Nepokradeš!“), to však dává smysl jen tehdy, když by zloděj měl možnost jednat jinak, když by měl svobodnou vůli (postulát). Pokud rozhodneme, že zloděj tuto možnost svobodné volby měl, tak za své rozhodnutí a jednání nese odpovědnost.

Jestliže v přírodě má vše svou příčinu v přírodních zákonech a lidský tvor sám je součástí této přírody, jak se může odpoutat od této kauzality? Když svět je determinován přírodními zákony, které za stejných podmínek a příčin vedou ke stejným následkům, neplatí to i pro člověka a jeho vůli, tedy že i jeho jednání je determinováno určitými zákony? Takto bychom mohli dojít k závěru, že člověk je stejně jako svět determinován (nemá svobodnou vůli), neboť jeho vůle je určována přírodní kauzalitou, empirickými podmínkami a všelijakými dalšími okolnostmi, které ovlivňují vůli člověka (např. výchova, zdraví, vzdělání, společnost, zvyky a tradice atd.). Pokud zdroj lidského jednání je touha, pud či náklonnost, odkud pak tyto příčiny pochází? Ať se budeme snažit, jak chceme, příčina jednání z náklonnosti (nebo jakékoli jiné „empirické podmínky“) bude vždy v přírodě a člověk bude nesvobodným otrokem přírodních sil, které skrze něj působí. **Dá se říct, pakliže člověk jedná podle náklonnosti, jedná nesvobodně, protože toto jednání není skutečně jeho.**¹⁴⁵

Determinismus vylučuje svobodnou vůli. Kant se snažil najít zdroj jednání v samotném rozumu, aby člověk byl nezávislý na přírodní kauzalitě a aby příčina jednání vycházela ze samotného rozumu, kterým se řídí subjekt, **svoboda tedy podle Kanta jest, řídit se výlučně svobodnou činností rozumu (nařízením mravního zákona)**, nikdy náklonnostmi, které jsou v zajetí kauzality. Většinou to bývá tak, že každému člověku se líbí něco jiného, předměty své náklonnosti (obzvláště touhy a vášně) si člověk obvykle nevybírám, např. někomu se líbí štíhlé blondýny s menším pozadím, druhému se líbí černovlásky s bujným poprsím a třetí je sadomasochista. Nikdo si předmět své žádostivosti nevybral svobodně, prostě se mu to tak líbí a zpravidla nedokáže racionálně vysvětlit, proč se mu líbí to nebo ono, ale je to tak a zpravidla s tím nic neudělá, protože náklonnosti nám byly přiděleny přírodou. Dokáže někdo říct, proč tomu tak je, že se každému člověku líbí něco jiného a kde je příčina našich náklonností? Příčina všech náklonností jest v přírodě, a proto se podle nich v morálním soudu nesmíme řídit, jestliže chceme zjistit, co je morálně správné či jednat opravdu svobodně.

---

¹⁴⁵ SCRUTON, Roger, Kant, str. 78.

Autonomní vůle se neřídí náklonnostmi (sklony), nýbrž mravním zákonem, který si sami ukládáme a který nás zavazuje k poslušnosti. V tom případě se naše vůle stává vůlí autonomní¹⁴⁶, tudíž je osvobozena od okovů přírodní kauzality (přírodního determinismu) empirického Já¹⁴⁷, protože není určována cíli mimo nás ani touhami, vášněmi, pudy, žádnou empirickou podmínkou, její příčinou je samotný rozum jedince, není podřízena vnějšímu zdroji, nebere ohled na smyslovost či následky činů, ale **jedná přesně tak, jak mu nařizuje mravní zákon z úcty k němu a na nic jiného nehledí, neboť dobré je to, co určuje mravní zákon.** Kdyby tomu tak nebylo, tak by vůle nebyla určována pouhým rozumem a člověk by zůstal v zajetí přírodních sil a jeho vůle by byla heteronomní. Je nezbytně nutné, jestliže chce rozumná bytost jednat rozumně, tak aby příčina jejího jednání pramenila z rozumu samotného, jedině tak lze dosáhnout transcendentální svobody, která přesahuje přírodní kauzalitu, neboť je zakotvena v rozumu subjektu, kde je i příčina vůle, jejíž následkem je jednání s pravou morální hodnotou podle mravního zákona. **Cílem autonomní vůle je vždy čin sám o sobě, je tedy určována pouze a jedině mravním zákonem (ničím jiným), nehledí na žádný osobní prospěch a nezajímá se o následky svých činů, protože jejím cílem je samo mravně správné jednání, které určuje mravní zákon, a proto je vedena jeho příkazy.** Svoboda je tedy schopnost řídit se rozumem a jednání podle autonomní vůle je svobodné jednání podle rozumu. Autonomní vůle je nutnou maximou pro jednání z povinnosti s pravou morální hodnotou.

„Vychovávat svědomí k autonomii tedy znamená přivést je k přesvědčení, že svoboda je nejautentičtější tehdy, když se dokáže spojit s požadavkem solidarity a vzájemné úcty.“¹⁴⁸

Kant přemýšlel o postupech čistého praktického rozumu a při hledání a priori¹⁴⁹ nejuniverzálnějšího etického pravidla, formuloval **mravní zákon, který je založen na principu rovnosti, neboť před mravním zákonem si jsme všichni rovni.** Člověk by měl jednat tak, aby se jeho jednání mohlo stát obecnou normou pro všechny. To se nám může zdát jako přeformulované zlaté pravidlo „co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim“¹⁵⁰ a „jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jednejte vy s nimi“¹⁵¹. Je tu však důležitý rozdíl, zlaté pravidlo říká, že to, co sám subjekt chce (nebo nechce), mohou chtít (nebo nechtít) všichni ostatní, např. člověk, který nebránil sebevrahovi se zabít, by mohl argumentovat, že sám by nechtěl, aby mu v tom někdo bránil nebo kdyby někdo nechtěl pomoc od druhých, mohl by pomoc druhým odpírat. Podle Kanta je zlaté pravidlo empirické a nemůže tvořit žádný

¹⁴⁶ Opakem je heteronomní vůle (závislá vůle).

¹⁴⁷ Opakem je inteligibilní Já.

¹⁴⁸ FUCHS, Eric, Co dělá naše jednání dobrým?, str. 34.

¹⁴⁹ A priori je poznání získané před smyslovou zkušeností, např. $354\ 654 + 654\ 984 = 1\ 009\ 638$ je syntetický soud a priori. Opakem je např. „Lidé žijí na pevnině, protože nejsou ryby.“ To je syntetický soud a posteriori (ze zkušenosti).

¹⁵⁰ Tb 4,15.

¹⁵¹ Lk 6, 34; Mt 7,12.

obecný zákon, protože vychází z náklonnosti a neobsahuje základ povinnosti k sobě samému ani povinnost lásky k druhým.¹⁵² Podle Kanta zlaté pravidlo nemůže být závazné pro všechny rozumné bytosti a nahrazuje jej mravním zákonem, který je podle Kanta svatý a jeho nařízení jsou Božími příkazy.¹⁵³ Nyní nadešla chvíle, kdy se vám pokusím představit mravní zákon, podle kterého pak budeme schopni odvodit, co máme dělat.

2.6 Mravní zákon

„Protože jsem vůli odňal všechny podněty, které by pro ni mohly vzejít z plnění nějakého zákona, nezbyvá nic než obecná zákonnost jednání vůbec, jež jediná má vůli sloužit za princip, to jest: nemám nikdy postupovat jinak než tak, *abych mohl zároveň chtít, aby se má maxima stala obecným zákonem.*“¹⁵⁴

Tento výrok je druhým nejdůležitějším výrokem ze Základů metafyziky mravů.¹⁵⁵ Pro správné pochopení mravního zákona je nutné, abych vymezil jeho klíčové pojmy. Kant rozeznává dva různé druhy zásad lidského jednání: maximy a morální zákony (hypotetické a kategorické).

Maxima je subjektivní praktická zásada, kterou si člověk podle libovůle určí sám sobě. Jde o mé vlastní, dobrovolné rozhodnutí, jehož plnění nemám právo požadovat od ostatních. Maximy mohou být buď prakticko-subjektivní (tj. platí jen pro samotný subjekt, může být v rozporu s mravním zákonem, např. řeknu si, že se raději zabiju, než aby mě nepřátelé chytili živého). Maxima může být i prakticko-objektivní, která si chce nárokovat závaznost pro všechny rozumné bytosti např. „Nesmíš s nikým manipulovat!“ „Nelži!“ „Co slíbíš, to splň!“ „Pečuj o své potomky!“ „Starej se o své staré rodiče!“ „Usiluj o vlastní dokonalost a blaho druhých!“. Svou maximu nikdy nemám právo vymáhat od druhých a nikdo nemá právo ode mě chtít jakékoli jednání, které sám uznává za správné. Mravnost je vždy dobrovolné sebeomezení každého individua.

Hypotetické imperativy jsou vždy podmíněné zákony (již zmiňované výše), na začátku obvykle stojí podmínka „Jestliže...“, např. „Jestliže chceš A, musíš dělat B“. Imperativ neříká, že by každý člověk měl chtít A, pouze shledává, že pokud někdo chce A, musí dělat B. Hypotetické imperativy se dějí skrze heteronomní vůli (příčinou jednání je touha po podmínce v první části imperativu „kdo chce A, chce prostředky B, avšak kdo nechce A, nechce ani prostředky B“, podle Kanta je tento

---

¹⁵² KANT, Immanuel, Základy metafyziky mravů, str. 35.

¹⁵³ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 180.

¹⁵⁴ KANT, Immanuel, Základy metafyziky mravů, str. 21.

¹⁵⁵ SIKORA, Ondřej, Kantova praktická metafyzika, str. 110.

soud analytický¹⁵⁶). Ačkoliv hypotetické imperativy mohou být platné nebo prospěšné, nikdy nemohou být objektivní (poněvadž jsou vždy podmíněné a v zajetí přírodní kauzality). Důvod k jednání dávají pouze tomu, kdo chce podmínku X a nejsou závazné pro nikoho, kdo podmínku X nechce. Hypotetické imperativy mohou být například různá přísloví nebo rady do života, jak dosáhnout šťastného, harmonického a spokojeného života (např. „Jestliže chceš být šťastný, najdi si práci, která tě baví a ženu, která tě má ráda.“). Problém je také v tom, že hypotetické imperativy nekladou na jednajícího žádné morální nároky, určují pouze prostředky k dosažení cíle (podmínky), např. „Jestliže chceš sex, musíš najít druhou osobu“. Tento hypotetický imperativ nic neříká o tom, s kým sex má být, zda akt má být proveden odpovědně či neodpovědně, před svatbou či po svatbě, za jakým účelem či zda sexu se má dosáhnout znásilněním nebo zda je dobrovolným a chtěným vyvrcholením vzájemné zamilovanosti (vášnivě a prudké lásky). Proto žádný hypotetický imperativ nemůže platit jako závazný „příkaz rozumu“.¹⁵⁷ Jednání podle hypotetického imperativu nikdy nemá, nemělo a nebude mít morální hodnotu, i kdyby se shodovalo s příkazem mravního zákona.

Kategorické imperativy jsou oproti hypotetickým vždy nepodmíněné, podmínku po slovu „jestliže“ neobsahují, nýbrž nařizují bezpodmínečně (kategoricky), co rozumná bytost dělat má, např. „Nikoho neinstrumentalizuj!“ „Nesmíš klamně slibovat!“ „Pomáhej lidem v nouzi!“ Hypotetický imperativ přemýšlí o prostředcích (jak dosáhnout cíle), kategorický rozvažuje o cíli samotném (samo jednání je cílem). Jestliže cílem našeho jednání je jednání samo, máme nepochybně **kategorický imperativ, který je ztotožněn s Boží vůlí**.¹⁵⁸ Poslušnost hypotetickému imperativu je vždy heteronomní na podmínce (cíli jako předmětu náklonnosti), poslušnost kategorickému imperativu musí být vždy autonomní, poněvadž vychází z rozumu samotného, cílem je samo správné jednání odvozené z mravního zákona, jehož motivem je úcta k mravnímu zákonu. Kategorický imperativ je myšlen jako objektivně nutný, neboť platí (má platit) stejně pro každou konečnou bytost, která má rozum a vůli¹⁵⁹ bez výjimky, zahrnuje dokonce i bytost nekonečnou.¹⁶⁰ Kant tvrdí, že člověk by měl všechny své maximy uvést v soulad s mravním zákonem v něm, jedině tak se člověk stává dobrým a je hoden blaženosti.¹⁶¹ Jak jsou vůbec kategorické imperativy možné? Jestliže jsou možné, tak je třeba vymezit nejvyšší princip (mravní zákon), podle kterého je rozum může odvodit. Je proto nutné osvětlit, jak je možné syntetické praktické poznání a priori. Kategorické imperativy oproti hypotetickým kladou na jednajícího morální požadavky, proto jsou v tomto ohledu syntetické např.

---

¹⁵⁶ Analytický soud vykládá obsah pojmu, např. „Tělesa jsou rozprostraněná.“ nebo „Vdaná žena má svého muže.“ či „Každá slečna je svobodná.“ Opakem je syntetický soud, který spojuje pojmy, jenž spolu nemusí nutně souviset, např. „Těleso je těžké (lehké, velké).“ „Vdaná žena má děti.“ nebo „Slečna je panna.“

¹⁵⁷ SCRUTON, Roger, Kant, str. 82.

¹⁵⁸ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 37.

¹⁵⁹ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 52.

¹⁶⁰ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 46.

¹⁶¹ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, v poznámce 44. na str. 87.

„Neznásilnější!“ „Nesmíš nikoho zneužít!“ „Nesmíš být krutý!“¹⁶² Všimněme si, že kategorické imperativy jsou maximy, které se vztahují pouze na naší vůli.¹⁶³ Navíc, protože kategorické imperativy pramení z čistého rozumu, jde o poznání a priori (poznání získané před smyslovou zkušeností, proto nesmí obsahovat žádné empirické předměty). Sama forma imperativu brání tomu, aby byl založen někde jinde než v rozumu samotném.

Mravní zákon je nejvyšší zásadou kategorických imperativů, je přeformulován v pěti variantách, proto je obvykle pokládán za sestavený (složený) v jeden jediný rozumový zákon,¹⁶⁴ který je univerzálně platný a závazný pro všechny rozumné bytosti v celém vesmíru bez výjimky. Nikdo plnění příkazů mravního zákona však nesmí od druhého vymáhat, neboť to může dělat pouze sám rozum subjektu, nařizující by tak jednal proti mravnímu zákonu, který chce, aby druhý dodržoval. Mravní zákon stanovuje podmínky pro vznik univerzálně závazné maximy. Jednat z povinnosti znamená jednat podle kategorického imperativu, jenž každé rozumné bytosti přikazuje, aby byl zachovávan neústupně a bez výjimky ve všech situacích. Mravní zákon nesmí obsahovat žádný objekt (hmotný předmět, věc), protože by pak byl závislý na něčem, co lze poznat jen smysly, a ne samotným rozumem, proto musí být formální (tj. nemateriální, abstraktní) a vztahovat se jedinečně na vůli subjektu. Vůle je autonomní (nezávislá) na empirických podmínkách a je určována pouhou formou zákona, tato podmínka je považována za svrchovanou podmínku všech maxim a zákon pak určuje vůli bezprostředně. Jednání podle mravního zákona je dobré samo o sobě a vůle, jejíž maxima se vždy shoduje s mravním zákonem, je určitě a ve všech ohledech dobrá.¹⁶⁵ Co je dobré a špatné musí být určeno mravním zákonem samotným. Vykonání nejvyššího dobra si vůle nezbytně nárokuje, protože je určována mravním zákonem. Jestliže by vůle všech rozumných bytostí ve vesmíru určoval pouze rozum, konali by přesně podle mravního zákona (složeného kategorického imperativu), který jest:

„Jednej jen podle té maximy, u níž můžeš zároveň chtít, aby se stala obecným zákonem.“¹⁶⁶

„Jednej tak, jako by se maxima tvého jednání měla stát skrze tvou vůli obecným přírodním zákonem.“¹⁶⁷

---

¹⁶² Běžné příklady kategorických imperativů: „Nezabiješ!“ „Nezcižolžíš!“ „Nepokradeš!“

¹⁶³ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 30.

¹⁶⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, Filosofický slovník, Olomouc, heslo: imperativ kategorický

¹⁶⁵ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 84.

¹⁶⁶ KANT, Immanuel, Základy metafyziky mravů, str. 40.

¹⁶⁷ KANT, Immanuel, Základy metafyziky mravů, str. 41.

„Jednej tak, abys používal své lidství jak ve své osobě, tak i v osobě každého druhého vždy zároveň jako účel, nikdy pouze jako prostředek.“¹⁶⁸

„Jednej tak, jako by tvá maxima měla sloužit zároveň za obecný zákon (všech rozumných bytostí).“¹⁶⁹

„Jednej tak, aby maxima tvé vůle kdykoli zároveň mohla platit za princip všeobecného zákonodárství.“¹⁷⁰

---

¹⁶⁸ KANT, Immanuel, Základy metafyziky mravů, str. 48.

¹⁶⁹ KANT, Immanuel, Základy metafyziky mravů, str. 57.

¹⁷⁰ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 43.

2.7 Výklad příběhu o svázání Izáka pohledem Kantovy etiky

1. Kantova filosofie	X	1. Písmo
2. Písmo		2. Kantova filosofie

Podle Kanta mravní zákon je Boží vůle (svatý, Boží příkaz, povinnost).

Jednání proti mravnímu zákonu je jednání proti Boží vůli (hřích).

Mravní zákon (Bůh) nařizuje: „Nezabiješ!“

Dle Gn 22 Bůh nařizuje Abrahámovi, aby obětoval (zabil) svého syna.

Boží vůle buď není mravní zákon nebo Bůh Abrahámovi nenařídil obětovat (zabít) svého syna.

1. Mravní zákon (Boží vůle)	X	1. Boží vůle
		2. Mravní zákon

Pokud ztotožníme Boží vůli s mravním zákonem, jak to učinil Kant, tak není možné, aby Bůh Abrahámovi nařídil ukončit život (zabít) svého syna Izáka a použít ho jako předmět ke své oslavě, neboť mravní zákon nařizuje „nezabiješ!“ a nikdy nepoužiješ rozumnou bytost a její lidství, které je svaté, jako předmět (prostředek) k uskutečnění vlastního cíle („nezneužiješ!“). Z pohledu Kantovy etiky je tedy naprosto vyloučené, aby Bůh takto jednal (nařizoval hřích), protože Bůh je morální bytostí, nutným pojmem pro náboženství.¹⁷¹ Kdo jiný, než Bůh má jednat morálně a vědět, co je dobré a zlé? Bůh je svatý a co je svaté, musí být zároveň i morální, to znamená jednajícím v souladu s mravním zákonem.¹⁷² Cesta ke svatosti je jednání podle Boží vůle (mravního zákona). Dle Kanta se Abrahám mylně domníval (podobně jako dnes teroristé), že po něm Bůh chce, aby někoho zabil, ale správně se později ukázalo, že Bůh nechce smrt nevinného člověka, nikdy nechtěl a nikdy nebude chtít lidskou oběť!¹⁷³ Bůh nechtěl po Abrahámovi (nechce po nikom), aby svému synu (komukoli) fyzicky ubližoval, natož aby jej zabil a použil jako předmět k uctění Boha! Navíc, Bůh nevystavil Abraháma žádné zkoušce, protože Bůh je svatý, svrchovaně blažený, moudrý, dobrotivý vládce a spravedlivý soudce¹⁷⁴ a takové jednání, jako zkoušet někoho takto brutálním a odporným způsobem, chtít po něm vraždu svého vlastního syna a pak jej zapálit, to je zcela vyloučené, v tom případě bychom museli dojít k závěru, že Bůh je nemorální, není dobrotivý a nejedná s dobrou vůlí, když by toto chtěl, což je nemožné. Závěr tedy jest, že není možné, aby Bůh Abrahámovi nařídil obětovat svého syna, Abrahám se scestně domníval, že hlas v jeho hlavě je hlas Boží.¹⁷⁵ Zkrátka Abrahám se pomátl, je

¹⁷¹ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 159.

¹⁷² KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 168.

¹⁷³ KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, str. 124.

¹⁷⁴ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 17.

¹⁷⁵ ČAPEK, Filip, Philosophical Discourse on Genesis 22 – Akedah Reflected

náboženským fanatikem, který věří ve zjevení a historickou víru. Abrahámovo jednání ve vyprávění o svázání Izáka je zhoubná ukázka toho, jak bychom nikdy neměli jednat, jestliže chceme konat dobro.

1. Morálka	X	1. Bible
2. Bible		2. Morálka

„... každý se musí snažit, nakolik je v jeho silách, aby se stal lepším člověkem, a že jen když svou hřivnu nezakope (Lk 19,12-16), ale využije své původní vlohy k dobru k tomu, aby se stal lepším člověkem, může doufat, že to, co není v jeho silách, bude doplněno vyšším spolupůsobením.“¹⁷⁶

Kant se ptá, zda Bible má být vykládána podle morálky nebo morálka podle Bible.¹⁷⁷ Je zřejmé, že Kant Písmo (jakýkoli náboženský text) vykládá podle morálky, konkrétně podle svého etického učení. Kantovy „hermeneutické brýle“ skrze které vykládá Písmo (včetně Gn 22) jsou, že je třeba vyzdvihovat morální jednání a dobrý život a vše ostatní tomuto cíli přizpůsobit. Každý příběh musí být zaměřen na morálku, konkrétně na pravý objekt vyprávění, což jest ctnost usilující o svatost.¹⁷⁸ Písmo je tedy třeba vykládat tak, aby bylo v souladu s mravním zákonem,¹⁷⁹ neboť mravní zákon je svatý,¹⁸⁰ je zákonem svatosti.¹⁸¹ Vše, co je v Písmu v rozporu s příkazy mravního zákona (kategorickými imperativy) a co tedy nevede k dobrému životu, tak se musí vykládat (i násilně, je-li to třeba) takovým způsobem, aby to bylo v souladu s mravním zákonem (Boží vůlí). Pokud známe Boží vůli, tak je zároveň i povinnost (Boží příkaz) podle ní i jednat.¹⁸² Podle Kanta náboženství, které by jednalo proti rozumu (mravnímu zákonu, Boží vůli), nemůže dlouhodobě obstát.¹⁸³ Mravní zákon nám nařizuje konat nejvyšší možné dobro a když víme, co je dobro, tak vykonat jej, není volbou, nýbrž povinností.

---

by Kant, Fichte and Schelling, *Communio Viatorum* 52/3, 2010, str. 219.

¹⁷⁶ KANT, Immanuel, *Náboženství v hranicích pouhého rozumu*, str. 93

¹⁷⁷ KANT, Immanuel, *Náboženství v hranicích pouhého rozumu*, str. 143.

¹⁷⁸ KANT, Immanuel, *Náboženství v hranicích pouhého rozumu*, str. 163.

¹⁷⁹ KANT, Immanuel, *Náboženství v hranicích pouhého rozumu*, str. 38.

¹⁸⁰ KANT, Immanuel, *Kritika praktického rozumu*, str. 115.

¹⁸¹ KANT, Immanuel, *Kritika praktického rozumu*, str. 108.

¹⁸² KANT, Immanuel, *Náboženství v hranicích pouhého rozumu*, str. 38.

¹⁸³ KANT, Immanuel, *Náboženství v hranicích pouhého rozumu*, str. 56.

„Tímto způsobem vede mravní zákon pojmem nejvyššího dobra, jakožto předmětu a konečného účelu čistého praktického rozumu, k náboženství, t. j. k poznání všech povinností jakožto božských příkazů, ne jakožto sankcí, t. j. libovolných, pro sebe nahodilých nařízení cizí vůle, nýbrž jakožto podstatných zákonů každé svobodné vůle samé pro sebe, jež však přece dlužno považovati za příkazy nejvyšší bytosti, protože jen od mravně dokonalé (svaté a dobrotivé), spolu i všemocné vůle můžeme doufati nejvyšší dobro, jež mravní zákon nám činí povinností klásti si za předmět svého snažení, a tedy souhlasem s touto vůlí k němu dojíti.“¹⁸⁴

Deanna Lanney, LaShaun Harris a Andrea Pia Yates podobně jako Abrahám věřily, že Bůh jim nařídil zabít své děti. Lanney venku před domem obřím kamenem ukamenovala dva své syny (8 a 6 let).¹⁸⁵ Harris svrhla do Sanfranciského zálivu tři své syny (6 let, 2 roky, 16 měsíců), ve kterém utonuli.¹⁸⁶ Yates ve vaně utopila pět svých dětí (7 let, 5 let, 3 roky, 2 roky, 6 měsíců).¹⁸⁷ Všechny tři ženy byly americkým soudem zproštěny viny z důvodu šílenství, neboť v době trestného činu byly tak duševně narušené, že jim chyběla nutná mentální kapacita ke spáchání trestného činu. Tyto ženy byly prostě šílené (choromyslné, pomatené, nepřičetné, nerozumné) a z pohledu Kantovy etiky byl Abrahám stejně šílený, protože svázal svého syna do kozelce, položil ho na oltář na dříví, vzal do ruky nůž s úmyslem zabít svého syna, a kdyby jej Hospodinův posel v posledním okamžiku nezastavil, tak by Abrahám svému synu podřízl krk, nechal by ho vykřvit, poté by jej zapálil a celého nechal shořet na oltáři jako zápalnou (lidskou!) oběť k Boží oslavě (uctění Boha). Ještě k tomu Abrahám věřil, že toto jednání po něm chce Bůh, že mu to Bůh přikázal, že to je Boží vůle, což je omyl, protože Bůh chce dobro, nechce zlo.

---

¹⁸⁴ KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, str. 169.

¹⁸⁵ Murderpedia, encyklopedický slovník vrahů a největší databáze sériových vrahů a masových vrahů po celém světě. Dostupné z: <https://murderpedia.org/female.L/l/laney-deanna.htm>

¹⁸⁶ Murderpedia, dostupné z: <https://murderpedia.org/female.H/h/harris-lashuan.htm>

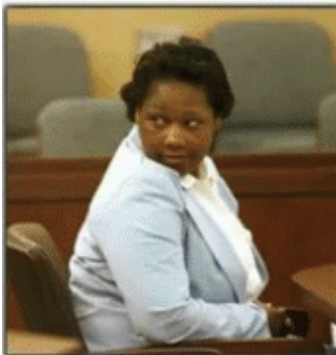
¹⁸⁷ Murderpedia, dostupné z: <https://murderpedia.org/female.Y/y/yates-andrea.htm>

Deanna Laney

Smashed the head of her infant son with a rock and then led her two older boys outside and did the same to them, killing the two oldest boys because "God told her".

Christian response: mentally ill or not a real christian.

LaShaun Harris

Threw three of her young children into the SF bay because "God ordered my children's deaths"

Christian response: mentally ill or not a real christian.

Abraham of the Bible

Almost killed his son because "God told him" but was stopped.

Christian response: a true believer, a great example of strong belief, completely normal

3 Závěrečná část

3.1 Závěr

„Nominalisté, renesance, Galilei, pohrdli metafysikou; od té doby upadala a upadala a upadala, až byla lidem na posměch, takže za našich časů jako by vymřela. Ale není mrtva, jen spí; až se probudí lidé k poznání, že tento svět je opravdu jen mámením smyslů, až lidé pochopí krásu skřivánčího zpěvu, který nikomu neslouží, nikomu neprospívá, nýbrž svobodně vzlétá vysoko nad starosti vrabců, které mezi stromy prohání krahujec, svobodně zpívá, jako by v tu chvíli samo absolutno otvíralo nebesa a usmívalo se na svět – potom znovu přijde na tento svět metafysika, královna věd, jediná, svobodná, svrchovaná, všem lidem vládnoucí.“¹⁸⁹

Člověk s „teologickým světonázorem“¹⁹⁰ (např. Abrahám) věří na zázraky a tajemství. Věřící, že Bůh je nejvyšší dobro a pravá blaženost. Jestliže Bůh je nejvyšší dobro a pravá blaženost, tak nikde v našem světě ani mimo něj není větší dobro a blaženost než v Bohu. Jestliže není nic lepšího než Bůh, tak jak by Boží vůle mohla být špatná? Jestliže Boží vůle je dobrá, tak je nejvyšším požadavkem teologické etiky. Jestliže to, co chce Bůh, je nejvyšším požadavkem teologické etiky, tak dobré je i jednat podle Boží vůle. To znamená, že jestliže Bůh chce po Abrahámovi, aby mu obětoval svého syna, tak je i dobré rozkaz splnit, neboť je od Boha. To stačí. V teologickém světonázoru postačí důvod (argument), že „to“ chce Bůh. Taková je logika teologického světonázoru. Čím méně člověk pochybuje o těchto předpokladech a čím více je poslušný Božím přikázáním, tím je jeho světonázor „teologičtější“. Jak můžeme poznat Boží vůli? Plausibilní odpověď by mohla být, že Bůh k nám promlouvá (zjevuje svou vůli) v Písmu, když mu čtenář vyjde vstříc a s důvěrou, avšak Bůh nám svou vůli může zjevit jakkoli bude chtít, protože Bůh může cokoli. Může nám ji zjevit jako např. Abrahámovi, který jednal ukázkově (vzorově). Pak je na nás, zda zkoušku zvládneme jako Abrahám, který vůbec nejednal iracionálně, právě naopak. Zkratka podle teologického světonázoru dobré je to, co chce Bůh.

---

¹⁸⁹ RÁDL, Emanuel, Útěcha z filosofie, str. 79.

¹⁹⁰ Konkrétně mám na mysli řadové vyznavače teistických náboženství (např. židy, křesťany, muslimy).

„Ne nadarmo vkládáme v boha své naděje a své prosby; jsou-li řádné, nemohou být neúčinné. Odvracejte se tedy od neřestí, pěstujte ctnosti, pozvedejte ducha k řádným nadějím a obraťte pokorné prosby k výšinám. Nechcete-li se sami klamat, je vám uložena velká nutnost být šlechetný, protože jednáte před zraky soudce, který vidí vše.“¹⁹¹

„Věčný, nesmírný a nekonečně mocný Bůh činí velké a nevyzpytatelné divy na nebi i na zemi a jeho podivuhodná díla nelze probádat. Kdyby lidský rozum uměl Boží skutky snadno pochopit, nemohly by se nazývat podivuhodnými a nevýslovnými.“¹⁹²

Člověk s „filosofickým světonázorem“ nevěří na zázraky a tajemství, neboť náš svět je řízen neměnnými přírodními zákony. Vše je možné rozumem (logicky) vysvětlit a zpochybnit „radikálním tázáním“. Věří, že není možné zjistit, zda Bůh je nebo není a pokud přijmeme, že Bůh jest, tak není možné zjistit s jistotou, jaký Bůh je a jaká je Boží vůle. Navíc nelze rozumem a logikou přemostit propast mezi deskriptivními a preskriptivními výroky. Respektive nelze od popisu něčeho „co jest“ odvodit něco „co má být“.¹⁹³ Vcelku překerní situace, když chceme vědět, co máme dělat. Kdo nepochybuje o tom, že rozmlouvá s Bohem nebo že opravdu zná Boží vůli a že s jistotou ví, jaký je Bůh a co je dobré, tak je nebezpečný blázen! Člověk nemá žádné jisté poznání, natož o dobru a zlu. Téměř žádný biblický příběh není podle skutečných událostí, jsou to výmysly izraelských knězů, kteří je navíc převzali od okolních národů. Tito kněží (strůjci a kompilátoři) biblických příběhů žili před více než dvěma a půl tisíci lety, proč bychom měli přijímat jejich světonázor dnes? Proč bychom dnes měli poslouchat církev? Abrahám a Izák ve skutečnosti neexistovali. Zabít vlastního syna, protože to chce Bůh? Absurdní! Nedává to smysl, žijeme ve 21. století. Náboženství je založené na iracionálním poznání, a právě proto může vést i k iracionálnímu (špatnému) jednání. Historie je plná náboženských válek. Zkrátka základní filosofický postoj je skepse.¹⁹⁴ Věří, že nic neví a že není nic, co by nešlo zpochybnit a z toho důvodu o všem pochybuje („filosofuje“). Člověk s filosofickým světonázorem tedy neví, co má nebo nemá dělat a co je dobro a zlo ve svém obsahu. Takový je zhruba jeden z možných filosofických světonázorů.

„Hlavní věcí je učení Sokratovo, že je jen jedna pravda, jedna čest, jedna spravedlnost, jedno rozumné jednání.“¹⁹⁵

---

¹⁹¹ BOËTHIUS, Poslední Říman, str. 149.

¹⁹² KEMPENSKÝ, Tomáš, Čtyři knihy o následování Krista, str. 271.

¹⁹³ FLETCHER, Joseph, Situační etika, str. 63.

¹⁹⁴ WEISCHEDEL, Wilhelm, Skeptická etika, str. 33.

¹⁹⁵ RÁDL, Emanuel, Útěcha z filosofie, str. 17.

Kant toužil po poznání, co má dělat. Aby filosofickou beznaděj překonal, tak postuloval Boží jsoucnost, svobodnou vůli a nesmrtelnost duše. Dále přijal antický předpoklad, že dobré jednání je rozumné jednání. Svou filosofickou etiku založil na rozumu, protože zřejmě věřil tomu, že pouze v rozumu je něco Božského. Podobně jako Platón věřil, že nadmyslový svět idejí je rozumný, a proto jej lze poznat pouze rozumem (se k nim povznáší), tak Kant věřil, že Boží vůle je rozumná, a proto je také pouze rozumem poznatelná. Člověk s „kantiánským světonázorem“ tedy věří, že skutečné poznání je racionální, proto vše musí dávat logicky smysl, vše do sebe musí logicky zapadat a každý rozpor se musí překlenout, vše musí být zdůvodněné do nejmenšího detailu, zkrátka vše je možné vysvětlit rozumem, není prostor pro tajemství nebo nerozumný cit (emoce, natož vášně). K jakémukoli „iracionálnímu poznání“ (např. intuici) má Kant odpor a nedůvěru, nejraději by všechny náklonnosti zlikvidoval, neboť jej akorát ruší od čistě racionálního přemýšlení a svádějí k nerozumnému a nesvobodnému jednání. Svobodné jednání je jednání jen podle rozumu. Jednání podle rozumu je jednání podle mravního zákona. Kant formuloval mravní zákon (složený kategorický imperativ¹⁹⁶), který je podle Kanta založen na rozumu a vychází pouze z něj. Kant mravní zákon ztotožnil s Boží vůlí, věřil tomu, že díky kategorickému imperativu může s jistotou vědět, co má dělat a jaká je Boží vůle, co je tedy absolutní dobro a zlo. Nejvyšším požadavkem Kantovy filosofické etiky je tedy jednání z povinnosti podle mravního zákona z úcty k němu. Pouze úcta k mravnímu zákonu je podle Kanta jediný rozumný (správný) motiv (příčina) jednání a cokoli je v rozporu s mravním zákonem (Boží vůlí), tak je nutné (i násilně) vyložit tak, aby to bylo v souladu s mravním zákonem. To znamená, že jestliže se v Písmu píše, že Bůh chce, aby Abrahám zabil vlastního syna, tak to je omyl, neboť i sám Bůh je vázán mravním zákonem („nezabiješ!“). Ve vyprávění o svázání Izáka je Bůh jako ten, kdo chce smrt (oběť) Izáka a Abrahám je jako nájemný vrah (obětník). To je z kantiánského světonázoru zcela nepřípustné, neboť Bůh (mravní zákon) je nejvyšším dobrem a pravou blažeností. Proto postuluje i nesmrtelnost duše (posmrtný život), kde ti, kteří jednali v souladu s Boží vůlí (mravním zákonem), budou náležitě odměněni a ti, kteří jednali proti Boží vůli, náležitě potrestáni. Nesnesl by myšlenku, podobně jako Platón, že by spravedlivý nebyl odměněn a nespravedlivý potrestán alespoň po smrti, když ne v našem světě. Je to logická dedukce, když předpokládají, že všemu vládne Bůh, který je spravedlivý. Kdyby se to nevyrovnalo alespoň po smrti, tak by Bůh nebyl spravedlivý, což je nemožné. Taková je logika kantiánského světonázoru a pokus o překlenutí filosofického zoufalství, nazývá to „praktickým poznáním“ toho, co máme dělat. Zkrátka podle kantiánského světonázoru (i podle Kanta) dobré je to, co mravní zákon přikazuje a zlé je to, co mravní zákon zakazuje. Abrahám je tedy blázen a náboženský fanatik, neboť Bůh po něm nechtěl, aby mu obětoval svého syna.

---

¹⁹⁶ Složený kategorický imperativ je mravní zákon, což jest je nejvyšší zásadou kategorických imperativů, je přeformulován v pěti variantách, proto je pokládán za sestavený (složený) v jeden jediný rozumový zákon (složený kategorický imperativ). Viz str. 68.

„Vůle Boží je mravná, správná, čestná, laskavá, humánní; je pravda, že se my lidé o vůli Boží mýlíáme, ale pak se mýlíme také o tom, co je správné a mravné.“¹⁹⁷

„Ale ve všech případech platí jedna zásada – a přál bych si, aby sis ji dokonale zapamatoval – že to, v čem se spatřuje prospěch, nesmí být hanebné, nebo se v tom nesmí spatřovat prospěch, jestliže to hanebné je.“¹⁹⁸

Jeden příběh o svázání Izáka, dva naprosto protikladné výklady (teologický a kantiánský) a jeden, který je skeptický ke všemu (filosofický). Úhelným kamenem jsou metafyzické předpoklady. Předpoklady teologa jsou jiné než předpoklady filosofa. Jestliže teolog tvrdí, že Abrahám je světec hodný následování a filosof (kantián), že Abrahám je blázen hodný zavržení, logicky se jeden z těchto dvou musí mýlit nebo jsou snad oba stejně blízko k pravdě či daleko od ní? Nebo to znamená, že jsou dvě pravdy, jedna teologická a jedna filosofická? Nebo že žádná pravda není či že každý má svou vlastní pravdu nebo nikdo? Co když jsou oba mimo včetně mě? Nebo je tato klasická logika, ve které se používají pouze dvě pravdivostní hodnoty (pravda X nepravda) mylná? Řekl bych, že zčásti ano.

Každopádně je zřejmé, že metafyzické předpoklady ovlivňují výklad příběhu o svázání Izáka. Nikdo se nemůže oprostít od svých předpokladů, nikdo není objektivní. Co s tím?

---

¹⁹⁷ RÁDL, Emanuel, Útěcha z filosofie, str. 57.

¹⁹⁸ MARCUS TULLIUS CICERO, O povinnostech, str. 156. aneb zásada: Co není čestné, není prospěšné, str. 132.

3.2 Kam jsem došel?

3.2.1 Úvod

Autor napsal tuto práci s racionalistickým světonázorem, který přísně dbá na logiku. Snažil se co nejpřesněji vyjadřovat a volil pojmy s pomocí všelijakých slovníků, aby mu čtenář mohl co nejlépe porozumět. Při psaní závěru mu došlo, že je dobře, že ji s tímto předporozuměním napsal, neboť v něm operuje většina lidí v akademickém prostředí. Zároveň mu došlo, že celá jeho práce je špatně, neboť byla napsána se špatnými předpoklady (viz Úvod). S nynějším světonázorem bych svou práci napsal jinak a zcela otevřeně přiznávám, že bych si zvolil jiné téma, protože příběh o svázání Izáka již pro mě není problém a filosofická etika Immanuela Kanta mě již vůbec nezajímá. Navíc jsem k aktuálnímu světonázoru dospěl, až když jsem svou práci dokončil a přemýšlel nad závěrem, který by měl být z nadhledu. Zjistil jsem, že jsem se ocitl v logické pasti, neboť oba představené výklady příběhu o svázání Izáka z předložených světonázorů logicky dávají smysl a jsou podle mě racionálně zdůvodněné (plausibilní).

Jestliže si po přečtení mého aktuálního světonázoru budete myslet, že jsem se zbláznil a že jsem ztratil rozum, tak to je v pořádku. Jestliže budete zmateni, protože se Vám bude zdát, že můj aktuální světonázor, který nyní testuji, logicky nedává smysl, tak to je v pořádku. Je to tím, že budu pracovat jinak s pojmy a jejich významy. Jde mi totiž o přehodnocení základních pojmů a kategorií, chci je jinak „nasoudit“. Dokud mi rozumíte, tak chci vyznat, že bych byl rád, kdyby má práce byla jako kravský hnůj, který také nemá téměř žádnou hodnotu, ale může pomoci ovocnému stromu plodit sladké a zdravé ovoce.

3.2.2 Aktuální světonázor autora

Představte si pohádkový ostrov. Okolo tohoto ostrova je zeď, aby lidé uvnitř ostrova byli v bezpečí a nespadli ze srázu a neutopili se v moři. V této zdi je otvor pro toho, kdo chce jít za zeď či pryč z ostrova. Uvnitř zdi je hřiště, kde lidé zažívají radost a štěstí, ale i utrpení a bolest. Pro lidi, kteří nechtějí trpět, jsou na ostrově samostatné klece, které nemají dvířka. Lidé, kteří jsou uvnitř klecí, jsou v bezpečí, neboť jim tam nic nemůže ublížit. Jednoho dne na ostrov přišel cizinec... dál už to znáte.

Lidé v samostatných klecích jsou „racionalisté“. Ukazují si mezi sebou prstem na ty, kteří jsou na hřišti a říkají si o nich, jak jsou „iracionální“, neboť na hřišti jim hrozí nebezpečí a akorát si tam svým „nerozumným“ a „neodpovědným“ jednáním ublíží. Lidé v klecích se snaží o to, aby co nejvíce lidí vstoupilo do klece, neboť věří tomu, že jedině v kleci může člověk dosáhnout duševního klidu (pravého štěstí).

„Kdo ztratí svůj život, zachová jej.“¹⁹⁹

„Racionalisti“ jsou zbabělci, kteří se bojí vylézt ze svých klecí, kam se dobrovolně schovali před nebezpečím a pohrdají těmi, kteří si hrají na hřišti, kde je radost i bolest. Zapomněli, že život je jako žonglování ve tmě, nejde nechybovat. Chyba však není v prohře na hřišti, nýbrž v odmítnutí zúčastnit se hry a zkusit vyhrát. Kdo je racionálnější, ten, který se schovává v kleci nebo ten, který hraje na hřišti?

Jak šílený a nemocný byl Kant, který byl tak přísně „logický“, až byl nelogický. Kantův děsivý smysl pro detail ho vedl k tomu, že žil v bludišti, kde všechno se vším souviselo. Kantova filosofická etika vede k tak „odpovědnému“ a „lidskému“ chování, až je neodpovědné a nelidské! Roztrhl člověka na „rozum“ a cit (emoce, náklonnosti) a neuvědomil si, že člověk bez citu (kultivovaného) nemůže být dobrý! Kant nehledí na vnitřní postoj člověka, je mu lhostejné, co subjekt při jednání cítí, neboť jeho pojetí svobody jako svobody od náklonností (citu) je důsledkem myšlenky, založit etický systém v čistém rozumu.²⁰⁰ Toto „odříznutí“ lidského citu nevede ke svobodě, ale do otroctví! Velký „rozum“ a tvrdá „logika“ nechce osvobodovat, nýbrž poutat, stejně jako determinismus. Člověk není pouze to, co dělá nebo co si myslí, ale možná nejvíce ze všeho je to, co cítí, co má rád, co miluje. Copak je náš Bůh rozum bez citu? Není žádná „povinnost“ ani žádný „absolutní příkaz rozumu“ ani žádné „musíš“. Když říkáme, že něco „musíme“, tak ve skutečnosti tím říkáme, že něco „hodně chceme“, chtění je cit! A jestliže chtění je nejzazší netranscendentní instance, z které lze zdůvodňovat a odvozovat rozhodnutí pro naše jednání, tak je důležité nejen to, co je vidět (naše skutky) nebo slyšet (naše slova), ale i náš vnitřní postoj, který není vidět, to, co je vskrytu (hluboko uvnitř), to, co si myslíme a co cítíme (opravdu chceme) v našem „srdci“, protože i to jsme my. Platí tedy obojí, jsem to, co dělám (co je vidět) a také platí, co si myslím a co cítím (co není vidět), to jsem. Naše pravé já však není pouze to, co děláme, co si myslíme nebo co cítíme. Naše skutečné já není ani náš aktuální světonázor, který je také proměnlivý. Naše pravé já, pokud vůbec nějaké máme, je spíše jako „citlivá mysl nebo myslící srdce“, které je nad (za) tím vším a z odstupu pozoruje dění. Pravé já je spíše jako pozorovatel, který z mostu sleduje proudící tok řeky. Aby však mohl poznávat řeku, tak z ní nejprve musí vystoupit. Čím čistší voda, tím čistší pozorovatel, jenž však také podléhá transformacím. Mohli bychom jít dále a přemýšlet o tom, jak pozorovatel zkoumá vlastní metody, které používá při poznávání míjející vody (např. přemýšlet o metodách, které používáme při zkoumání lidského poznání či rozhodnutí pro naše jednání). Co je však tím mostem, jenž se nehýbe a vodou, která neustále klesá a stoupá?

Nikomu bych nedoporučil žít podle Kantova etického učení, jestliže chce opravdu žít. Kantova etika je přísně deontologická, nehledí na důsledky svého jednání ani na situaci, což je neodpovědné. V extrémních situacích, kdy je třeba

¹⁹⁹ CHESTERTON, Gilbert Keith, Ortodoxie, str. 110.

²⁰⁰ TUGENDHAT, Ernst, Přednášky o etice, str. 126.

jednat extrémně (srdnatě), vede k nebezpečnému (zbabělému) jednání. Dalo by se říct, že Kantova etika je opakem utilitarismu²⁰¹, který je i dnes plausibilní i díky kapitalismu, protože je schopný morálně odůvodnit ekonomický růst bez ohledu na rozdělování nebo dopady na přírodu. Přiznejme si, že náš svět je zlý, že v něm vládne „zákon džungle“ a že naše stávající zákony jsou nespravedlivé.

„Vším světem vždy a všude vládnou peníze.“²⁰²

„Umělci“ touží se dotknout nebe, ale „racionalisté“ a „logikové“ se snaží nebe narvat do své hlavy, proto není divu, že jim občas praskne. Nejsem proti rozumu, ale jsem proti rozumu bez citu (100% rozum a 0% cit). Samotný „rozum“ neumí nenávidět, ale ani doopravdy milovat. Člověk, který jedná „racionálně“, tak se možná dokáže vyhnout utrpení, ale také nezažije opravdovou radost, která je „iracionální“. Kdo je racionálnější, ten, který se neraduje ze života (z bytí) nebo ten, který se raduje? „Odpovědné“ jednání je ve skutečnosti neodpovědné a „rozumný“ člověk je ve skutečnosti nerozumný. Někteří lidé jednají tak „odpovědně“, až jednají neodpovědně a ti, kteří jednají zdánlivě „neodpovědně“, jednají odpovědněji než ti, kteří jednají „odpovědně“. To, co je „racionální“ je ve skutečnosti iracionální a to, co považujeme za „iracionální“ je racionálnější než to, co považujeme za „racionální“. To, co je přísně „logické“, je ve skutečnosti tak moc „logické“, až je to nelogické, neboť čím neúprosněji je někdo „logický“, tím má menší smysl pro iracionální poznání (emoce, cit, intuici) a stává se nerozumným (horším), neboť racionální poznání s iracionálním je společně racionálnější (lepší) než samotné „racionální“ poznání bez „iracionálního“ nebo nějaký kompromis obou dvou. Jinak řečeno rozum a cit je rozumnější než samotný rozum bez citu či samotný cit bez rozumu nebo nějaký ústupek obou dvou.

Nepotřebujeme „racionální“ univerzalitu bez citu, potřebujeme plod univerzálního rozumu i citu vzešlý ze střetu obou protiv v jejich plné síle (100% rozum a 100% cit). Srážkou těchto dvou sil pak dochází ke vzniku síly třetí (ideálního středu, rovnováhy). Chci se pokusit zachránit obojí – racionálně i iracionálně. Chci překonat nesnáz a spojit protiklady. Nepotřebujeme odmocňovat rozum nebo cit, nýbrž je umocnit a rozletět se k čistému rozumu i čistému citu (pokrýt tak celé spektrum), a jakmile obě vlastnosti dosáhnou nejvyšší možné rychlosti, tak je nechat do sebe narazit. Při setkávání rozumu a citu potřebujeme oběma zachovávat stejnou váhu bláznovství, aby jedno nebylo silnější než to druhé a nestalo se z toho (postupem času) šílenství rozumu nebo citu. Největší hodnotu má následný třesk (plod) vzešlý ze splynutí naprostých protikladů patřících k sobě, které samostatně jeden bez druhého vedou ke stejnému šílenství (neplodnosti aneb jedna ruka netleská, samotný křesací kámen bez druhého nejiskří). Nejde o kompromis. Jde o riskantní pokus nazírat z odstupu zkřížení rozumu a citu. Jde o paradox, ve kterém se po střetu dvou naprosto

²⁰¹ Cílem utilitarismu je maximalizace štěstí pro co největší množství lidí.

²⁰² EPIKÚROS, PUBLILIUS SYRUS, Myšlenky, str. 51.

protichůdných světonázorů vytváří (rodí, vykřesává) jeden, zcela nový (třetí) světonázor mimo (i nad) rozum a cit, který nejprve křísí, pak sjednocuje, a nakonec opouští obě dvě (odděleně slepé a mrtvé) podstaty a tím je překonává. Jde o světonázor, ve kterém se jedno otroctví ruší tím druhým, a tak vede k osvobození.

1. Kdo je racionálnější, ten, kterého nezajímá smyslový svět (idealista) nebo ten, který se umí radovat z kytičky na louce?
2. Kdo je racionálnější, ten, kterého nezajímá nic jiného než smyslový svět (materialista) nebo ten, kterého zajímá i nehmotný svět?
3. Kdo je racionálnější ten, který hledí pouze na příčiny svého jednání (kantián) nebo ten, který hledí i na důsledky?
4. Kdo je racionálnější ten, který hledí pouze na důsledky (cíl) svého jednání (utilitarista) nebo ten, který hledí i na příčiny?
5. Kdo je racionálnější ten, který hledí pouze na příčiny a důsledky svého jednání nebo ten, který hledí i na prostředky?
6. Kdo je racionálnější, ten, který se učí, co je dobré a zlé nebo ten, který studuje, co není ani dobré, ani zlé?
7. Kdo je racionálnější, ten, který kategoricky odmítá jakékoli násilí nehledě na situaci (pacifista) nebo ten, který jej použije, vyžaduje-li si to situace?
8. Kdo je racionálnější, ten, který teroristu vraždícího nevinné lidi nezastaví nebo ten, který jej brutálně zabije, není-li jiná možnost, jak jej zastavit?
9. Kdo je racionálnější, ten, který poslouchá nespravedlivé zákony (legalista) nebo ten, který poslouchá vlastní zákony?
10. Kdo je racionálnější, ten, který miluje to, co není hodno lásky nebo ten, který miluje to, co je hodno lásky?
11. Který muž víc miluje svou ženu, ten, který se s ní rozvede kvůli nevěře nebo ten, který se s ní nerozvede?
12. Kdo je racionálnější, ten, který argumentuje „racionálně“ a jeho strana ve volbách získá pět procent nebo ten, který argumentuje „iracionálně“ a jeho strana získá ústavní většinu, aby pak (bude-li chtít) mohl demokraticky zrušit demokracii?
13. Kdo je racionálnější, ten, který žije jako kupec a obchodník nebo ten, který žije jako mnich?
14. Kdo je racionálnější, ten, který nechce děti nebo ten, který je chce?
15. Kdo je racionálnější, ten, který chce vychovat jedno dítě v přepychu nebo ten, který chce vychovat pět dětí ve střídmosti?
16. Kdo je racionálnější, ten, který odmítá tajemství a zázraky nebo ten, který na ně věří?
17. Kdo je racionálnější, ten, který věří, že Bůh není nebo ten, který věří, že Bůh jest?
18. Kdo je racionálnější, ten, který nevěří v Boha nebo ten, který v Boha věří?
19. Kdo víc věří v Boha, ten, který pochybuje, zda Bůh jest (agnostik) nebo ten, který nepochybuje, že Bůh jest?
20. Kdo víc miluje Boha, ten, který kvůli Bohu nechce trpět nebo ten, který chce trpět pro Boha, je-li to třeba?

21. Byl Ježíš Kristus „racionalista“, který zemřel v poklidu ve spánku obklopen svými nejbližšími nebo vzbouřenec, kterého popravili?

„Podle mé nejlepší paměti zněla poslední Dietrichova slova takto:
»Prosím předejte tuto mou zprávu biskupovi z Chichesteru. Řekněte mu, že pro mě je toto konec, ale i začátek – v něm věřím v princip našeho univerzálního křesťanského bratrství, jež stojí nade vší nenávist mezi národy; naše vítězství je jisté...«²⁰³

Celý akademický a vědecký svět s jeho důrazem na kauzálně mechanický způsob myšlení, jehož motivem je touha (vůle) ovládnout náš svět, je mimo. Potřebujeme evangelium, které vede k lásce a radosti. Co povstane, když se střetne člověk s Bohem?

---

²⁰³ ZIMMERLING, Peter, Evangelická mystika, str. 212.

Doslov

Bůh

řekl:

„Soucit.“

Seznam literatury:

ALLEN, Diogenes, Filosofie jako brána k teologii, Mlýn, Třebenice, 1999, ISBN 80-902296-3-8

ANSELM Z CANTERBURY, Fides quarens intellectum, Kalich, Praha, 1990, překlad Lenka Karfíková, ISBN 80-7017-156-1

ANZENBACHER, Arno, Úvod do etiky, Zvon, české katolické nakladatelství, Praha, 1994, ISBN 80-7113-111-3

BARTON, John, Etika a Starý zákon, Mlýn, Jihlava, 2006, ISBN 80-86498-15-8

BIBLE: Písmo svaté Starého a Nového zákona, Český ekumenický překlad, 19. (6. opravené) vydání, Česká biblická společnost, Praha, 2015, ISBN 978-80-7545-002-9

BOËTHIUS, Filosofie utěšitelka, Bohuslav Hendrich, Praha, 1942

BOËTHIUS, Poslední Říman, Vyšehrad, Praha, 1981

BONHOEFFER, Dietrich, Etika, Kalich, Praha, 2007, ISBN 978-80-7017-047-2

BONHOEFFER, Dietrich, Následování, Kalich, Praha, 2013, ISBN 978-80-7017-194-3

BRUEGGEMANN, Walter, Genesis: A Bible Commentary for Teaching and Preaching (Interpretation), John Knox Press, Atlanta, Georgia, USA, 1982, ISBN 0-8042-3101-X

CALVIN, Jan, Instituce učení křesťanského náboženství, Spisy Komenského evangelické fakulty bohoslovecké, Praha, 1951

ČAPEK, Filip, Philosophical Discourse on Genesis 22 – Akedah Reflected by Kant, Fichte and Schelling, *Communio Viatorum* 52/3, 2010, str. 217-228.

DURUZOI Gerard, ROUSSEL Andre, Filozofický slovník, Ewa, Praha, 1994, ISBN 80-85764-07-5

EPIKTÉTOS, Rukojeť/Rozpravy, Svoboda, Praha, 1972

EPIKÚROS, PUBLILIUS SYRUS, Myšlenky, Svoboda, Praha, 1970

EXUPÉRY, Antoine de Saint, Malý princ, Ottovo nakladatelství, Praha, 2015, ISBN 978-80-7451-425-8

FINKELSTEIN, Israel, SILBERMAN, Neil Asher, Objevování Bible, Vyšehrad, Praha, 2010, ISBN 978-80-7429-044-2

FLETCHER, Joseph, Situační etika, Kalich, Praha, 2009, ISBN 978-80-7017-126-4

FUCHS, Eric, Co dělá naše jednání dobrým?, Mlýn, Jihlava, 2003, ISBN 80-86498-03-4

GARDINER, Patrick, Kierkegaard, Argo, 1996, ISBN 80-7203-0004-3

HADOT, Pierre, Co je antická filosofie?, Vyšehrad, 2017, ISBN 978-80-7429-680-2

HARE, Richard Mervyn, BARNES, Jonathan, CHADWICK, Henry, Zakladatelé myšlení, Svoboda, Praha, 1994, ISBN 80-205-0363-3

HARTLEY, John E., Genesis (New International Biblical Commentary), Hendrickson Publishers, Massachusetts, USA, 2000, ISBN 978-1-56563-211-0

HEJDÁNEK, Ladislav, Úvod do filosofování, Oikoymenh, Praha, 2012, ISBN 978-80-7298-416-9

HELLER, Jan, PRUDKÝ, Martin, Obtížné oddíly knih Mojžíšových, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006, ISBN 80-7195-128-5

CHESTERTON, Gilbert Keith, Ortodoxie, Leda/Rozmluvy, Praha 2010, ISBN 978-80-7335-167-0 (Leda), ISBN 978-80-85336-98-6 (Rozmluvy)

JANKOVSKÝ, Jiří, Etika pro pomáhající profese, Triton, Praha, 2018, ISBN 978-80-7553-414-9

JANZEN, J. Gerald, Abraham and All the Families of the Earth: A Commentary on the Book of Genesis 12-50 (International Theological Commentary), Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, USA, 1993, ISBN 0-8028-0148-X

JASPERS, Karl, Filosofická víra, Oikoymenh, Praha, 1994, ISBN 80-85241-77-3

JASPERS, Karl, Úvod do filosofie, Oikoymenh, Praha, 1996, ISBN 80-86005-05-4

KANT, Immanuel, Kritika čistého rozumu, Oikoymenh, Praha, 2001, ISBN 80-7298-035-1

KANT, Immanuel, Kritika praktického rozumu, Jan Laichter, Praha, 1944, ISBN 978-80-86027-27-2

KANT, Immanuel, Náboženství v hranicích pouhého rozumu, Vyšehrad, 2013, ISBN 978-80-7429-350-4

KANT, Immanuel, Základy metafyziky mravů, Oikoymenh, Praha, 2014, ISBN 978-80-7298-501-2

KARFÍKOVÁ, Lenka, MRÁZEK, Jiří, Milost podle Písma a starokřesťanských autorů, Mlýn, Jihlava, 2004, ISBN 80-86498-08-5

KEMPENSKÝ, Tomáš, Čtyři knihy o následování Krista, Cesta, Brno, 2001, ISBN 978-80-7295-019-5

KESSLER, Martin, DEURLOO, Karel, A Commentary on Genesis: The Book of Beginnings, Paulist Press, Mahwah, New Jersey, USA, 2004, ISBN 0-8091-4205-8

KOLEKTIV AUTORŮ, Filosofický slovník, Olomouc, 2011, ISBN 978-80-7182-064-2

LOHSE, Bernhard, Epochy dějin dogmatu, Mlýn, Jihlava, 2010, ISBN 978-80-86498-37-9

LUCIUS ANNAEUS SENECA, O duševním klidu, Arista/Baset, Praha, 2004, ISBN 80-86410-43-9 (Arista), ISBN 80-7340-055-3 (Baset)

LUCIUS ANNAEUS SENECA, Výbor z listů Lucilioví, Svoboda, Praha, 1969

LUTHER, Martin, Lutherův odkaz/O svobodě křesťanské/Babylónské zajetí, Jan Laichter, 1935

LUTHER, Martin, Výbor z díla, Vyšehrad, Praha, 2017, ISBN 978-80-7429-909-4

MACEK, Petr, Bůh ve filosofii Charlese Hartshorna, Oikoymenh, Praha, 2016, ISBN 978-80-7298-227-1

MACHOVEC, Milan, Svatý Augustin, Akropolis, Praha, 2011, ISBN 978-80-87481-38-7

MALKA, Victor, Nejkrásnější židovské legendy, Portál, Praha, 2011, ISBN 978-80-262-0038-3

MARCUS AURELIUS ANTONINUS, Hovory k sobě, Arista/Baset, Praha, 2016, ISBN 978-80-86410-63-0 (Arista), ISBN 978-80-7340-124-5 (Baset)

MARCUS TULLIUS CICERO, O povinnostech, Svoboda, Praha, 1970, ISBN 25-086-70

MIGLIORE, Daniel L., Víra usilující rozumět, Mlým, Jihlava, 2009, ISBN 978-80-86498-33-1

NOORT, Ed, TIGCHELAAR, Eibert, The Sacrifice of Isaac: The Aqedah (Genesis 22) and its Interpretations, Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands, 2002, ISBN 90-04-12434-9

OLŠOVSKÝ, Jiří, Slovník filosofických pojmů současnosti, Vyšehrad, Praha, 2018, ISBN 978-80-7601-001-7

POKORNÝ, Petr, KOLEKTIV AUTORŮ, Hermeneutika jako teorie porozumění, Vyšehrad, 2006, ISBN 80-7021-779-0

PÖHLMANN, Horst Georg, Kompendium evangelické dogmatiky, Mlým, Jihlava, 2016, ISBN 978-80-86498-57-7

RÁDL, Emanuel, Útěcha z filosofie, Votobia, Olomouc, 2000, ISBN 80-7198-399-3

RAHNER Karl, VORGRIMLER Herbert, Teologický slovník, Vyšehrad, 2009, ISBN 978-80-7021-934-8

RAPHAEL, David Daiches, Adam Smith, Argo, Praha, 1995, ISBN 80-85794-59-4

RENDTORFF, Rolf, Hebrejská bible a dějiny, Vyšehrad, Praha, 2015, ISBN 978-80-7429-541-6

RÖMER, Thomas, Abraham's Righteousness and Sacrifice: How to Understand (and Translate) Genesis 15 and 22, *Communio Viatorum*, 54/1, 2012, 3–15.

SCRUTON, Roger, Kant, Argo, 1996, ISBN 80-85794-92-6

SÖLLEOVÁ, Dorothee, Fantazie a poslušnost, Kalich, Praha, 2008, ISBN 978-80-7017-089-2

SOUČEK, Josef B., POKORNÝ, Petr, Theologie apoštola Pavla, Kalich, Praha, 1976

SIKORA, Ondřej, Kantova praktická metafyzika, Karolinum, 2017, ISBN 978-80-246-3663-4

STRUPPE, Ursula, KIRCHSCHLÄGER, Walter, Jak porozumět Bibli, Vyšehrad, Praha, 2000, ISBN 80-7021-334-5

TUGENDHAT, Ernst, Přednášky o etice, Oikoymenh, Praha, 2004, ISBN 80-7298-086-6

WEBER, Helmut, Všeobecná morální teologie, Zvon, Vyšehrad, Praha, 1998, ISBN 80-7021-292-6

WEISCHEDEL, Wilhelm, Skeptická etika, Oikoymenh, Praha, 1999, ISBN 80-86005-84-4

XENOFÓN, Vzpomínky na Sókrata, Svoboda, Praha, 1972, ISBN 25-094-72

ZIMMERLING, Peter, Evangelická mystika, Trigon, Praha, 2018, ISBN 978-80-87908-32-7

Internetové zdroje:

<http://www.murderpedia.org/> - encyklopedický slovník vrahů, největší databáze sériových a masových vrahů.

<https://murderpedia.org/female.Y/y/yates-andrea.htm>

<https://murderpedia.org/female.L/l/laney-deanna.htm>

<https://murderpedia.org/female.H/h/harris-lashuan.htm>

<https://me.me/i/deanna-laney-smashed-the-head-of-her-infant-son-with-3666685>

<https://cestina20.cz//> - „Čeština 2.0 je slovník, který trolí češtináře už od roku 2009. Ukazuje, že čeština má šmrnc, vtip i budoucnost. Zahrnuje zbrusu nová slova, ale i slangové, regionální či jinak zajímavé výrazy ze všech zákoutí mateřštiny. Češtinu 2.0 vytváříme my všichni každý den.“²⁰⁴

---

²⁰⁴ KAVKA, Martin, <https://cestina20.cz/o-cestine-2-0/>